

REPUBLIKA SLOVENIJA
DRŽAVNI SVET

KULTURA VČERAJ, DANES, JUTRI

Zbornik referatov in razprav, št. 1/2013

KULTURA VČERAJ, DANES, JUTRI

Knjižna zbirka: Zbornik referatov in razprav, št. 1/2013

Zbornik uredila: mag. Marjeta Tratnik Volasko

Urednica publikacij: mag. Marjeta Tratnik Volasko

Izdal in založil: Državni svet Republike Slovenije, Šubičeva 4, 1000 Ljubljana

Oblikovanje, priprava in tisk: Tiskarna in knjigoveznica Radovljica, d.o.o.

Naklada: 300 izvodov

April 2013

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

008(497.4)(082)
351.854(497.4)(082)

KULTURA včeraj, danes, jutri / [zbornik uredila Marjeta Tratnik Volasko]. - Ljubljana : Državni svet Republike Slovenije, 2013. - (Zbornik referatov in razprav / Državni svet Republike Slovenije; 2013, št. 1)

ISBN 978-961-6453-47-9

1. Tratnik-Volasko, Marjeta
266482944

KULTURA VČERAJ, DANES, JUTRI

Posvet, 7. februar 2013

Organizator posveta je bil Državni svet Republike Slovenije. Posvet je povezoval državni svetnik dr. Zoran BOŽIČ, predsednik Komisije Državnega sveta za kulturo, znanost, šolstvo in šport.

Z referati so sodelovali:

- Mitja BERVAR, predsednik Državnega sveta Republike Slovenije
- Dr. Žiga TURK, minister za izobraževanje, znanost, kulturo in šport
- Prof. Miran ZUPANIČ, predsednik Nacionalnega sveta za kulturo
- Anton PERŠAK, pisatelj in nekdanji državni svetnik
- Mag. Tina KOSI, predsednica Kolegija direktorjev slovenskih gledališč
- Dr. Barbara JAKI, direktorica Narodne galerije v Ljubljani
- Dragica TURJAK, predsednica Nacionalnega sveta za knjižnično dejavnost
- Jožko RUTAR, direktor Slovenskega filmskega centra
- Tomaž RODE, predsednik Društva baletnih umetnikov Slovenije
- Aleš SEDMAK, predsednik Zveze društev likovnih umetnikov Slovenije
- Robert KLUN, predsednik Društva oblikovalcev Slovenije
- Mag. Igor TERŠAR, direktor Javnega sklada RS za kulturne dejavnosti
- Jedrt JEŽ FURLAN, samostojna ustvarjalka na področju kulture
- Barbara ZEMLJIČ, samostojna delavka v kulturi, scenaristka in režiserka
- Darko BRLEK, direktor in umetniški vodja Festivala Ljubljana in predsednik Evropskega združenja festivalov EFA
- Polona LOVŠIN, vodja korporativnih komunikacij, RIKO, d.o.o.

VSEBINA

Mitja BERVAR	
Uvodni nagovor.....	7
Dr. Žiga TURK	
Kultura ministrstvo ima	11
Prof. Miran ZUPANIČ	
Izhodišča za novo kulturno politiko.....	19
Tone PERŠAK	
Ne ustvarja družba kulture, kultura ustvarja družbo	23
Mag. Tina KOSI	
Problematika javnih zavodov s področja uprizoritvenih umetnosti	31
Dr. Barbara JAKI	
Dediščina za prihodnost	35
Dragica TURJAK	
Pomen in položaj knjižnic in knjižničarstva.....	39
Jožko RUTAR	
Slovenski film med kreativnostjo in birokracijo	45
Tomaž RODE	
Naša odgovornost za preživetje in razvoj slovenske baletne umetnosti	51
Aleš SEDMAK	
ZDSLJU in položaj likovnega ustvarjalca danes	55
Robert KLUN	
Oblikovanje med umetnostjo in gospodarstvom, med zavezanostjo sebi in drugim	61
Mag. Igor TERŠAR	
Ljubiteljska kultura kot pomemben dejavnik družbenega razvoja.....	65

Jedrt JEŽ FURLAN

Izgubljeno s prevodom ali samozaposleni v bermudskem trikotniku z izbrisanimi, nevidnimi, zombiji in ostalimi pošastmi slovenske domačije.....69

Barbara ZEMLJIČ

Ljubezen ni dovolj.....73

Darko BRLEK

Ljubljana Festival — poslovna priložnost za mesto in državo77

Polona LOVŠIN

Čemu podpirati kulturo in umetnost ter zakaj ju vključevati v poslovne procese Modus operandi podjetja Riko, d.o.o.87

RAZPRAVA..... 93

Doc. dr. Boštjan BUGARIČ 93

Prof. Miran ZUPANIČ..... 94

Jurij DOBRILA..... 96

Vladislav STRES..... 96

Andrej SRAKAR..... 98

Anton PERŠAK 99

Dr. Zoran BOŽIČ..... 99

Mitja BERVAR 99

UVODNI NAGOVOR

Dovolite mi, da vas dan pred slovenskim kulturnim praznikom pozdravim na posvetu, v celoti posvečenem stanju v slovenski kulturi. Prav je, da v dneh, ko po vsej Sloveniji potekajo številne prireditve v čast in spomin našemu velikemu poetu Francetu Prešernu kot simbolu naše kulturne ustvarjalnosti, skušamo tudi v parlamentu, v hramu slovenske državnosti, s strokovnimi prispevki in razpravo osvetliti stanje v naši kulturi dvajset let po osamosvojitvi. Slovenci smo morda edini narod, ki slavi dan kulture kot nacionalni praznik.

To nikakor ni naključje. Umetnost in kultura sta pripomogli k temu, da smo v dolgih stoletjih kot številčno majhen narod, obdan z veliko večjimi ljudstvi, uspeli ohraniti svojo identiteto. Dolga stoletja pred ustanovitvijo slovenske države je njen nevidni zemljevid uokvirjala slovenska kultura, zato ne preseneča, da je konstitutivni akt naše državnosti — pisateljska ustava, nastala v nedrjih Društva slovenskih pisateljev. 8. februar je kot državni praznik v simboličnem smislu pomemben tudi zato, ker nas doslej ideološko in politično ni razdvajal. Prav bi bilo, da bi bilo tudi letos in vsa prihodnja leta tako. Kultura je vrednota, ki nas kot narod tesno povezuje, zato naš kulturni praznik pripada muzam, ne ideologijam. Slovenski kulturni praznik pa je obenem primerna priložnost tudi za razmislek o državotvorni vlogi kulture v slovenski preteklosti, o njenem položaju v sedanjosti in njenem mestu v prihodnosti.

Leto, ki je za nami, je za slovensko kulturo v marsičem prelomno. Prvič v zgodovini samostojne državnosti zanjo ne skrbi več samostojno Ministrstvo za kulturo, prvič naj bi za plače zaposlenih v nacionalnih institucijah za področji knjige in filma poskrbeli instituciji sami. S spremembami nekaterih zakonskih podlag se je bistveno poslabšal položaj samostojnih ustvarjalcev na področju kulture, ki jih je dodatno prizadela tudi otežitev sklepanja avtorskih pogodb; ta je silovito načela tudi avtonomijo javnih zavodov na področju kulture. Že več kot leto dni je slovenska kultura brez veljavnega Nacionalnega programa za kulturo. Leto in dva meseca je namreč preteklo od takrat, ko je nekdanji minister za kulturo Nacionalnemu svetu za kulturo v varovanje predal njegov osnutek, ki je nastal na podlagi poglobljene strokovne analize.

Torzo, na katerega smo čakali več kot leto dni, po dvanajstih dodanih uvodnih straneh prinaša skorajda identične cilje kot tisti leto pred njim. To je verjetno samoumevno, saj se strokovne prioritete tudi v času krize ne morejo kar spremeniti. Kar pa se je spremenilo in je resnično zaskrbljujoče je, da se prvič v zgodovini na nepodpisani strani, poimenovani »nekaj uvoda« pristojno ministrstvo odreka odgovornosti, da določi prioritete na področju kulture in zavezanosti, da jim zagotovi konkretne finančne in časovne okvire.

To namreč — in ne predmoderno ločevanje kulture glede na njena estetska izhodišča — je osnovna naloga pristojnega ministrstva. Osnutek nacionalnega programa tako ne dosega strateške vizije Šeligovega programa, na drugi strani pa tudi ne vključuje vseh parametrov, da bi ga lahko razumeli kot akcijski načrt kulturne politike.

Njegova temeljna pomanjkljivost pa je, da nikogar k ničemur ne zavezuje. Vlada in Državni zbor ga lahko sprejmeta tudi brez razprave, saj iz njega ne izhaja nobena konkretna obveznost države do kulture. Zato močno podpiram javno razpravo o Nacionalnem kulturnem programu. Nimamo torej danih temeljnih pogojev za vključevanje kulture v strategije razvoja Slovenije, v katerih bi kot dinamičen in inovativen sektor z ogromnim sinergijskim potencialom morala imeti pomembno mesto.

V času, ko Evropska komisija prepoznava kulturo kot razvojni dejavnik, pomemben za rast delovnih mest in gospodarski razvoj, in zato predlaga 37 % povečanje sredstev za program Ustvarjalna Evropa ter z Evropsko investicijsko banko načrtuje vzpostavitev garancijskega instrumenta za področje kulture, prinaša proračun Republike Slovenije za leti 2013 in 2014 znatna krčenja nacionalnih sredstev za kulturo. Razvite evropske države kulturo prepoznava kot generator ustvarjalnosti, inovativnosti ter socialne kohezije. V Sloveniji, ki je na pot državnosti stopila prav na krilih kulture, pa se zdi, da bi morala biti kultura hvaležna že za drobtinice.

Vendarle pa se je treba zavedati, da je kulturna politika v samostojni Sloveniji v zadnjih dvajsetih letih poskrbela za varno in spodbudno okolje za kulturo v najširšem pomenu besede. Celo tako varno, da so nekateri zavračali vsakršne spremembe in posodobitve področja. Takrat je bil še čas, da bi jih lahko ukrojili po meri področja, v tesnem dialogu z zainteresirano javnostjo. Zdaj postajajo le del sistemske varčevalne zgodbe, mega zakonov, v katerih za specifike polja kulture ni prostora. Še ne. Ne moremo prenesti vse odgovornosti za kulturo na pristojno ministrstvo, sindikate in Nacionalni svet za kulturo. Pobudo za izboljšanje moramo prevzeti sami, sami moramo predlagati boljše rešitve. Ker znamo, vemo in hočemo.

Če parafraziram Cankarja, »kultura si bo pisala mesto (v slovenski družbi) sama«, »ne finančnik je ne bo, ne samooklicani presojevalec estetskih praks«.

Tudi zato smo danes tukaj. Dan pred slovenskim kulturnim praznikom je torej Državni svet stičišče strokovne, politične in ljubiteljske javnosti ob razpravi o kulturi v slovenski družbi včeraj, danes in jutri. Nabor predavateljev, ki se jim ob tej priložnosti zahvaljujem za pripravljenost za sodelovanje, zagotavlja, da bomo prisostvovali kakovostni strokovni razpravi.

Naša vrata kulturi široko odpiramo tudi v prihodnje. V Državnem svetu namreč delujemo neprofesionalne svetnice in svetniki, ki prihajamo iz strokovnih področij. Vsaka odgovorna politika bi stališča Državnega sveta lahko s pridom uporabila, če bi le resnično želela sprejemati boljše zakone, ki bi posledično prispevali tudi k boljšemu življenju vseh nas, državljanov Republike Slovenije. Ni naloga Državnega sveta, da se politično opredeljuje, temveč da v skladu s svojimi pristojnostmi s strokovnimi argumenti pripomore k sprejetju boljše zakonodaje. Te pristojnosti Državni svet ima.

Po ukinitvi samostojnega Ministrstva za kulturo je Državni svet edini neposredni parlamentarni zastopnik (interesov) kulture na Slovenskem. In ker sem prvi predsednik Državnega sveta, ki je bil v hramu demokracije izvoljen kot predstavnik področja kulture in športa, se zavedam tudi lastne moralne odgovornosti do kulturnih ustvarjalcev in kakovosti kulturne politike v naši državi. V navedeno sodi tudi moje prizadevanje, da bi naslednji praznik kulture praznovali pod okriljem samostojnega Ministrstva za kulturo.

Želim, da bi razprava o kulturi včeraj, danes in jutri naletela na odprta ušesa vseh odgovornih. Ko odločajo o kulturni politiki, namreč odločajo tudi o prihodnosti slovenske države in Slovencev kot naroda nasploh.

Dovolite, da ob zaključku vsem prisotnim in tistim, ki jim kultura pomeni veliko, čestitam na predvečer kulturnega praznika z znanim verzom dragega pesnika: »Pil sem te in ne izpil, Ljubezen«. Kulturo smo in bomo namreč Slovenci »pili in ne izpili« včeraj, danes in jutri. V času blagostanja in v času krize. Ker se zavedamo, da kultura ni le zbir števil in zakonov, pač pa veliko več.

Dr. Žiga TURK

KULTURA MINISTRSTVO IMA

Pred natanko letom dni sem v Državnem zboru predstavil svoja izhodišča ob imenovanju za ministra. Takoj sem bil deležen kritike zaradi odločitve Državnega zbora (ne moje), da združi kulturo, izobraževanje, znanost, šport in informacijsko družbo v eno ministrstvo. Nekateri so menili, da je samostojnost ministrstva za kulturo simbolnega pomena. Temu je težko oporekati. Posebej, ker je bila kultura skoraj vse, kar so nekoč Slovenci državotvornega imeli. Toda zdaj imamo lastno državo z vsemi atributi državnosti! Kultura je eden od njih. Manjša vlada je bolj operativna, sektorji, ki jih združuje ministrstvo, so tesno povezani in prepleteni.

Kultura ni bila ukinjena, pa če je v kolumnah o tem še tako prikladno lagati. Drži, zaradi varčevanja je bilo sredstev nekaj manj, podobno kakor za kaj drugega v državi. Ampak podpora vlade kulturi je ostala neokrnjena. Na prejšnjem Ministrstvu za kulturo so bili štirje direktorati, zdaj so trije. En direktorat za mednarodno sodelovanje smo združili v službo, ki je skupna vsem resorjem novega ministrstva. Na treh direktoratih je nov en direktor, dve direktorici sta ostali iz prejšnjega mandata in sta bili pred kratkim ponovno potrjeni za naslednjih pet let.

Ministrstvo združuje štiri nekdanja ministrstva — kulturo, šolstvo, znanost in visoko šolstvo ter informacijsko družbo. Imam dva državna sekretarja in eden — spoštovan in cenjen, urednik in esejist, pa tudi gledališki in filmski dramaturg ter soustanovitelj Radia Študent in Nove revije Aleksander Zorn — se ukvarja izključno s kulturo. Tudi to kaže, da je bil naš odnos do kulture spoštljiv, skrben, strokoven in nepolitičen.

Nobene službe nismo ukinili. Znano je, da je vlada sprva načrtovala ukinitve Javne agencije za knjigo in Slovenskega filmskega centra. Pogovorili smo se z delavci in s stroko ter ocenili, da je smotrno, da obe agenciji ohranimo s priporočilom, da se, tudi glede na proračunske težave, primarno ukvarjajo s programi, in ne s strukturami. Združitev je bila v marsičem pozitivna. Temelji izobraževanja v 21. stoletju so zajeti v štirih k-jih: kreativnost, kolaboracija, kritično mišljenje, komunikacija. Kultura je peti »k«, ki povezuje vse druge.

Delček povezovanja kulture in izobraževanja se dogaja na kulturnem bazarju. Na razstavnih prostorih v Cankarjevem domu se predstavlja okoli tristo kulturnih ustanov iz vse Slovenije s svojo ponudbo za šole. Dobro je, da se s skrbjo za medije in informacijsko družbo ukvarja isto ministrstvo, saj razvoj informacijskih tehnologij v temeljih spreminja medije.

Tudi marsikaj drugega sedaj delamo lažje, bolj učinkovito in z manjšimi stroški, na primer poenoteno predstavljanje slovenske kulture in znanosti na Dunaju, o čemer je vlada odločala prejšnji teden in okrog česar je bilo nekaj ropotanja, ampak na koncu bomo ugotovili, da se bo poslej tudi kultura lahko naslonila na več kakor tristoletno slovensko navzočnost na Dunaju, kar je bilo, med drugimi, koristno tudi za Prešerna, ki mu je ta ustanova s štipendijo omogočila študij.

Umetnost

Glede mednarodnih pobud naj uvodoma omenim, da bomo v aprilu odprli razstavo slovenskih impresionistov v Parizu; Narodna galerija, ki je nosilec projekta, se dogovarja o postavitvi razstave še v Pragi, verjetno tudi v Madridu in Rimu. Vse to v času, ko je galerija zaprta zaradi obnovitvenih del, ki kažejo, da še naprej vlagamo v kulturno infrastrukturo.

Potujoča razstava Silent Revolutions, ki prek oblikovanja povezuje gospodarstvo in umetnost, je bila na ogled v Milanu, Beogradu, Mariboru in Helsinkih v okviru Svetovne prestolnice oblikovanja.

Tudi lani smo organizirali predstavitev Republike Slovenije na arhitekturnem bienalu v Benetkah 2012. Prizadevamo si, da bi bila prihodnje leto predstavitev Slovenije prenesena v skupne razstavne prostore, kjer bi bila dostopnejša širšemu občinstvu. Ob tem ne smemo obiti skupnega kulturnega sklada z Ministrstvom za zunanje zadeve, t. i. kulturne žepnine, iz katerega smo lani odobrili 70 projektov.

Seveda pa je v letu 2012 najpomembnejša mednarodna dejavnost v kulturi potekala v Mariboru, kjer so se celo leto vrstili dogodki ob Evropski prestolnici kulture. Ministrstvo je zagotovilo vsa predvidena proračunska sredstva, in teh ni bilo malo — 10 milijonov evrov v letu 2012.

Na glasbenem področju moramo omeniti zlasti:

- zelo uspešno evropsko turnejo orkestra Slovenske filharmonije z operno primadono Ano Netrebko,
- postavitev najpomembnejše slovenske operne stvaritve Marija Kogoja Črne maske. Uprizoritev je nastala v sodelovanju obeh slovenskih nacionalnih

opernih ansamblov pod vodstvom dirigenta Uroša Lajovica, ki je Kogojevo delo tudi revidiral.

Med umetniškimi dosežki javnih zavodov v letu 2012 naj izpostavim:

- koprodukcijo Veliki briljantni valček, kjer sta svoje moči združili obe drami (Drama Ljubljana in Drama Maribor), kot koproducent pa je bila vključena tudi EPK,
- predstavo Nevihta v produkciji Mestnega gledališča ljubljanskega, ki je na osrednjem domačem festivalu dramskega gledališča Borštnikovo srečanje 2012 prejela skoraj vse razpoložljive nagrade, in
- odmevna mednarodna gostovanja Slovenskega mladinskega gledališča s predstavo Preklet naj bo izdajalec domovine.

Med najpomembnejšimi dogodki na področju vizualne umetnosti v letu 2012 je treba omeniti jubilejni 10. bienale slovenske ilustracije, nagrado Riharda Jakopiča, majski salon, fotografijo leta, mednarodni festival Svetlobna gverila, mednarodni bienale Fotočni trenutki, fotopub, razstavo Plečnikovih nagrajencev, nagrado skupine OHO.

Vse to seveda poznate. Naštevam zato, da je jasno, da kultura je, da je živa, da je bilo dogodkov veliko. Da je le redko kakšen razpis prestavljen ali zmanjšan in da smo nekoliko zaostriili pogoje za samozaposlene v kulturi. Samozaposlenih s pravico do plačila je bilo decembra 2011 1514, decembra 2012 pa jih je bilo 1515. Mnogo hrupa za nič manj, ampak za enega več.

Skratka, ministrstvo je upoštevalo temeljno vodilo spodbujanja vrhunske izvirne ustvarjalnosti, trajnejšega zadovoljevanja kulturnih potreb, omogočanja celovitih in vsebinsko zaokroženih programov, podpore deficitarnim dejavnostim, zagotavljanju dostopnosti do zvrstno raznolike in kakovostne umetniške produkcije v slovenskem kulturnem prostoru ter zagotavljanja visoke zastopanosti slovenske ustvarjalnosti in poustvarjalnosti.

Kulturna dediščina

Prav tako aktiven je bil tudi Direktorat za kulturno dediščino, ki je skupaj z Občino Idrija in nekaterimi državnimi institucijami po šestih letih aktivnega dela v letu 2012 dosegel enega največjih možnih uspehov za državo na področju ohranjanja kulturne dediščine, to je vpis Idrije in njene tehniške dediščine na seznam UNESCO. Skupaj s Čehi pripravljamo za UNESCO nominacijo del Jožeta Plečnika.

Sprejete so bile spremembe Zakona o varstvu kulturne dediščine glede državnega financiranja predhodnih arheoloških raziskav (obveznost državnega financiranja spreminjajo v možnost financiranja v skladu z razpoložljivimi proračunskimi sredstvi) in dopolnitve zakona glede financiranja ohranjanja kulturne dediščine, ki bodo omogočile hitrejša in učinkovitejša ukrepanja na področju varovanja in ohranjanja kulturne dediščine v primeru izrednih razmer — nujnih intervencij. Sprejet je bil Pravilnik o arheoloških raziskavah in opredeljena Metodologija za določitev izravnalnega ukrepa pri odstranitvi arheoloških ostalin. Sprejet je bil tudi Pravilnik o varovanju in hranjenju nacionalnega bogastva in muzejskega gradiva, o vpisu v razvid muzejev in o podelitvi pooblastila za opravljanje državne javne službe muzejev.

Vzpostavljen je register žive dediščine. V okviru registra nepremične kulturne dediščine je bil vzpostavljen sistem za elektronsko oddajo vloge za uporabo podatkov in prevzem podatkov.

Izpeljan je bil postopek za razglasitev Škofjeloškega pasijona za živo mojstrovino državnega pomena. Intervencijsko je bil zaščiten tudi Vodnikov trg v Ljubljani, da ne bi bile ogrožene arheološke najdbe.

V nove, obnovljene prostore nekdanjih vojaških objektov na Vičavi je bil preseljen Pokrajinski arhiv na Ptuju. Izšla je publikacija Rusko-slovenski odnosi v dokumentih (12. stoletje — 1914), ki je rezultat večletnega projekta, v katerem so poleg Arhiva Republike Slovenije sodelovali tudi Ruska zvezna agencija za arhive, Ruski državni arhiv starih aktov in Inštitut za slavistiko Ruske akademije znanosti. Odmeven mednarodni projekt je bila tudi razstava Mesta in trgi ob hrvaško-štajerski meji, ki so jo skupaj pripravili slovenski in hrvaški arhivi.

Ustanovljen je bil Svet direktorjev javnih arhivov kot strokovno-posvetovalno telo ministra, pristojnega za arhive. Svet obravnava strokovna vprašanja in svetuje pri oblikovanju politike na področju arhivske dejavnosti.

V preteklem letu smo odprli Kulturno središče evropskih vesoljskih tehnologij v Vitanju. To je projekt, ki so ga podprle zadnje tri vlade in ki je poklon našemu rojaku Hermanu Potočniku Noordungu. Mednarodno je bila zelo odmevna predstavitev Slovenije v okviru projekta Europeana 1914—1918 z zgodbami iz prve svetovne vojne (Europeana Big Bang).

Izpeljan je bil nov natečaj za Narodno in univerzitetno knjižnico; nagrajeni načrt dokazuje, da imamo Slovenci dobre arhitekta, ki znajo združiti sodobnost s tradicijo. Načrtujemo njegovo realizacijo z evropskimi sredstvi v naslednji finančni perspektivi.

Na področju ohranjanja nepremične kulturne dediščine:

- je bila zaključena prenova konjušnice pri Ptujskem gradu, ki je dana v uporabo Pokrajinskemu muzeju,
- je bila zaključena prenova dvorca Strmol na Gorenjskem, ki bo odprt za javnost in vključen v sodobno turistično ponudbo,
- je bila prenovljena Viteška dvorana na gradu Brežice, in
- zagotovljena so bila interventna sredstva za poškodovano Rusko kapelico na Vršiču in za streho Plečnikove mojstrovine, cerkve sv. Mihaela na Barju.

Zaključene so tudi obnove kulturnih spomenikov v lasti občin, ki so na podlagi razpisa ministrstva pridobile sredstva EU:

- celostna prenova gradu Rajhenburg (Brestanica),
- I. faza prenove dvorca Lanthieri v Vipavski dolini, in
- III. faza prenove Knežjega dvora v Celju,
- začela se je prenova vile Vipolže.

Za galerijsko-muzejske namene so občine s sodelovanjem države popolnoma prenovile in povečale:

- Obalno galerijo v Piranu,
- za Gorenjski muzej prostore gradu Khislstein, kjer so uredili letno gledališče,
- prenovljen je muzej Ptuj Ormož (Grajska galerija, zbirka pustnih mask in šeg; nova postavitev arheološke zbirke v nekdanjih prostorih Perutnine Ptuj).

Če se vrnem k splošnim vprašanjem naj opozorim, da smo v tem času objavili in dali v javno razpravo tri pomembne dokumente:

1. osnutek Predloga zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o uresničevanju javnega interesa za kulturo,
2. osnutek Nacionalnega programa za kulturo 2013—2016, in
3. osnutek Nacionalnega programa za jezikovno politiko 2012—2016.

To je rezultat dolgotrajnega dela, pri katerem so sodelovali številni strokovnjaki. O vsebini teh dokumentov ne bom govoril; odprli smo javno razpravo in pričakujemo pripombe vseh zainteresiranih posameznikov in skupin, na podlagi katerih bomo oblikovali končne predloge ter jih poslali vladi in Državnemu zboru v obravnavo in odobritev. Domnevam, da bomo imeli tudi v Državnem svetu priložnost, da o tem poglobljeno spregovorimo.

Na kratko sem vam predstavil delo, ki smo ga v tem letu opravili na področju kulture. To so dejstva. Dejstva, ki dokazujejo, da kultura je, da ministrstvo, zadolženo za kulturo, je, in da dobro dela. Leto, ki je za nami, ob upoštevanju težkega finančnega stanja cele države na področju kulture ni bilo nič slabše od prejšnjih let, še več, z nekaterimi dosežki je celo izstopalo.

Seveda kultura pozna tudi interpretacijo. Tu lahko z obžalovanjem ugotovim, da ta interpretacija v zadnjem letu dni pogosto ni upoštevala dejstev. Temeljila je na predsodkih in netočnostih. Razumem, da živimo v pluralni družbi, ki bi bila zelo dolgočasna, če bi vsi vse videli enako. Pluralnost se odraža tudi v kulturi. Mi to dosledno spoštujemo.

Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport financira izobraževalno, znanstveno ali kulturno dejavnost nekaterih ljudi, ki so pod vlado ene barve kulturniki, pod vlado druge barve pa postanejo politiki. Financira tisto, kar delajo v službenem času, in prav je tako. K temu nas (1.) zavezujejo veljavne pogodbe in (2.) prepričanje, da sredstev za izobraževanje, znanost in kulturo ne smemo povezovati s politično opredelitvijo.

Temu ni bilo vedno tako, celo v bližnji preteklosti ne. Zagotavljam vam, da ministrstvo pod mojim vodstvom ni odobrilo nobenih »umetniških« projektov, katerih cilj bi bilo blatenje ali smešenje voditeljev trenutne opozicije. Kultura je povsod po svetu kritična do oblasti, tudi do politike. Samo iz totalitarnih režimov (in prejšnje vlade) pa so znani primeri, ko so bile žalitve političnih nasprotnikov financirane z javnimi sredstvi.

Danes beremo veliko natolcevanja o politizaciji kulture in šolstva, katerih kronski dokaz je kakšna neizvršna časopisna kolumna kakega direktorja. O politizaciji kulture iz prejšnjega mandata govorijo posneta ali izvedena dela, katerih strošek gre v sto tisoče evrov.

Kultura je

Lansko leto so umetniki, ki so pripravili Prešernovo proslavo, ugasnili luči v Gallusovi dvorani in nato pojasnili, da so s tem pokazali, kaj se zgodi, če »ni kulture«. Kot inženir sem takrat pomislil, da je tema, ne če ni kulture, ampak če ni elektrike, če ni tehnologije.

Če ni kulture, se izgublja spoštovanje, racionalnost, resnicoljubnost. Če ni kulture, se laže, zavaja, psuje ... Če ni kulture, se krši nedotakljivost človekovega domovanja, obešajo se lutke, ljudi se pošilja v Barbarin rov. Če ni kulture, izgineta sočutje in spoštovanje ... Kultura ni mrknila v Cankarjevem domu, ampak spredaj pred njim.

Še preden sem postal minister sem se udeležil Prešernove proslave, pa so me sprejeli z žvižgi, žalitvami, nato sem doživel še osebne diskreditacije. Grenko zadoščenje lahko najdem v dejstvu, da je bilo nesramnosti in odpora pred začetkom mandata več, kakor jih je po enem letu. To me napeljuje, da diskontiram kritike, ki jih je z iste strani deležno moje delo; včasih tudi upravičeno, pogosto pa ne.

Sicer pa kultura je. Bila je vse leto in bo tudi naprej. Ministrstvo za kulturo je. Nocojšnja Prešernova proslava bo imela status državne proslave, čeprav je vlada nekoč sprejela sklep, da bosta državni proslavi samo tista za dan samostojnosti in enotnosti in za dan neodvisnosti. V šolskem koledarju za letošnje šolsko leto smo vse šole zavezali, da organizirajo Prešernovo proslavo; lansko leto te zaveze ni bilo.

Kultura je. Taka, kakršno smo si ustvarili, brez cenzure. Tudi brez cenzure Prešerna. Kitico, ki je motila cesarskega cenzorja, pojemo v himni. Hkrati naj bi pristajali na to, da nam partijski cenzor prekriža neko drugo kitico, tam, kjer Prešern zapiše »Bog živi nas Slovence«. Smo se v 150 letih naučili strpnosti?

Kultura je. Navkljub slovenskemu kolektivnemu samopomilovanju, na katerega med drugim kaže tudi dejstvo, da smo si za praznik izbrali dan pesnikove smrti, ne rojstva. K pesimizmu in samopomilovanju je v preteklem letu prispeval tudi del kulturnikov, ker nam gre jamranje očitno pač najboljše od rok.

Tudi narodi imajo tisto, kar Echart Tolle imenuje »pain-body« — boleče telo. In Slovenci tako radi najdemo veselje in zadovoljstvo vsaj v tem, da trpimo, se pritožujemo, da se naslajamo nad svojimi napakami in neuspehi. Da sami sebe tlačimo. Če se že ne moremo veseliti uspehov, najdemo nekaj veselja v samopomilovanju.

In kultura k temu, žal, daje svoj prispevek. Hrani slovensko samopomilovanje, kolektivni slovenski »pain-body«. Koliko »od radosti« imamo v naši kulturni zakladnici in koliko blatnih dolov in solznih dolin? V himni se še kar postavljamo v položaj naroda, ki prezeba nekje v temni noči, in »hrepeni dočakat dan«.

Gospe in gospodje, zdanilo se je že. Čas je, da se začnemo obnašati svetlemu dnevu primerno!

Dovolite mi, da zaključim z mislijo Alexa de Tocquevilla, ki sem jo navedel tudi ob podelitvi Zoisovih nagrad: »Odkar so dela človeškega duha postala vir moči in bogastva, je treba vsak napredek znanosti, vsako novo spoznanje, vsako novo idejo obravnavati kot zametek moči, ki je na dosegu ljudstva. Pesništvo, zgovornost, spomin, milina duha, žar domišljije, globina misli, vsi ti darovi, ki jih nebo deli na slepo srečo, so demokraciji koristili, in celo kadar so se znašli v posesti njenih

nasprotnikov, so še vedno delali njej v prid, ker so poudarjali naravno veličino človeka.«

Za tem stojim

V marsičem se ne strinjamo, v marsičem smo bili nasprotniki. In verjetno še bomo. Ampak tudi nasprotovanje, če je kulturno, če je resnicoljubno, če je civilizirano, koristi demokraciji in poudarja naravno veličino človeka.

Ta veličina pa je tisto, kar bi morala kultura praznovati, slaviti, opevati in to bomo na ministrstvu podpirali. Nekateri slovenski umetniki to znajo. Nekateri pa, kot da nimajo več pravega navdiha, se ukvarjajo bolj s politiko. Kar je tudi njihova pravica.

Prof. Miran ZUPANIČ

IZHODIŠČA ZA NOVO KULTURNO POLITIKO

Verjamem, da morajo biti naša skupna prizadevanja usmerjena v to, da ustvarimo takšne pogoje bivanja, v katerih bo človek — v svoje dobro in v dobro drugih — ustvarjal lastno resničnost, ki bo izpolnitev njegovih najvišjih in najplemenitejših zmožnosti.

Pričakujem, da to zavezo spoštujejo vsi, ki jih za določen čas tudi jaz zaposlujem kot upravnike svoje države in varuhe širših krogov svojega bivanja. Žal je ne. Še slabše, državljanje in njihove zmožnosti si hočejo podrediti in jim gospodovati. Ker takšnih upravnikov in varuhov nočem, razmišljam o novih, ki bodo zaveze izpolnjevali. Ko bo večina ljudi mislila enako, se bo ta zamenjava tudi zgodila.

Živimo v diktaturi kulture, ki si prizadeva do konca zaposliti človekovo telo in hkrati uspavati njegovo zavest, jo privatizirati ter usmeriti v nakup in potrošnjo najširšega spektra produktov, vključno z ideologijami in njihovimi izvajalci. Čutim, da nas melje vserazsežni stroj, ki programira našo zavest za določene načine bivanja, vse druge pa marginalizira in ukinja.

Kultura, ki ji pripadam, je ogrožena. Jaz, ki tej kulturi pripadam, sem ogrožen. Kultura, ki ji pripadam, širi meje naše zavesti, pogloblja naše doživljanje in nas vodi k izpolnjenosti našega bivanja. Prihajajoča kultura siromaši, jemlje človečnost, programira za potrošnjo in pokornost.

Protestiram, ker moja država te kraje človečnosti ne ustavi. Moja država, ki bolj kot na čemerkoli temelji na kulturi. Od kdaj imamo Slovenci prevajalce in pesnike in od kdaj svoje politike? Vmes so pretekla stoletja. In v teh stoletjih je kultura ustvarila več modrosti in mišljenjske širine, kot je izkazuje tisti del političnega mehanizma, ki ga vidi javnost.

Gledam, kako malomarno ravna politična volja z našim skupnim duhovnim temeljem, ki mora, obogaten z našim prispevkom, postati temelj prihodnjih generacij. In se sprašujem, ali je tej politični volji res od tega, da naše ljudstvo obstane? Si res iskreno prizadeva, da duhovno napredujemo in uresničimo svoje zmožnosti?

Vrsta dejanj in opustitev — ne le v zadnjem letu — kaže nasprotno. Da prav politična volja spodbuja erozijo tistih delov kulture, ki niso v skladu z njenim stremljenjem po moči. In da se daje na razpolago tisti tuji volji, ki pripadnike nacionalnih kultur drobi in spaja v pleme globalnih potrošnikov.

Če bi našemu političnemu razredu bilo do slovenskega duhovnega obstoja, bi ob vseh avtocestah in predorih zgradili tistih nekaj knjižnic, akademij, arhivov, gledališč in kar nam še manjka. Skrbniki našega javnega interesa bi uredili prijazno in spodbudno okolje, v katerem bi vsak lahko razvijal svoje ustvarjalne zmožnosti. Delo umetniških poklicev ne bi bilo tako sramotno podcenjeno, kot je zdaj. Vse to ne bi vzelo veliko časa in bi stalo manj od vrednosti zapravljenega skupnega premoženja. In predvsem bi nas naša kultura varovala pred razčlovečenjem in programirano potrošniško omrtvelostjo.

Ampak koncept politične volje ni bil tak. Gradil je tisti del javne infrastrukture, ki služi gibanju naših teles, in dopuščal nazadovanje tistega dela, ki služi gibanju našega duha. Temeljni cilj nove kulturne politike je zato lahko en sam: pospešeno oblikovanje okolja, v katerem bo lahko vsak, v svoje dobro in dobro drugih, uresničeval svoje najboljše zmožnosti. Okolja, v katerem bodo kulturne dobrine dostopne najširšemu krogu prebivalcev in skrbno varovane za prihodnje rodove.

Prvo izhodišče za novo kulturno politiko se zato skriva v odgovoru, ali Slovenci kot narod želimo preživeti. Ne živetariti, ampak živeti in preživeti. In to ne le v svoji fizični, ampak tudi duhovni danosti. Vprašanje ni retorično. Kajti skupnost, ki se odloči za življenje, bo ravnala drugače od tiste, ki pristaja na izumrtje. Napela in premišljeno bo razporejala svoje moči, prizadevala si bo za čim širše soglasje, iskala bo nove načine sodelovanja, omejila bo silnice, ki jo razdirajo in spodbujala tiste, ki jo krepijo.

Če ne želimo prezgodaj ugasniti, če želimo polno živeti, če si želimo dati duška, potem moramo sprostiti svoje ustvarjalne moči. Tudi tam, kjer smo jih zadrževali in zatirali. Ta energija se bo širila skozi našo skupnost in ji dala zagon za novo gibanje, za nov ciklus razvoja. Če umetnosti, kulturi, znanosti in izobraževanju ta možnost ne bo dana, bo naša zavest postajala manj misleča, manj čuteča, plitva, otrpla in ugašajoča.

Drugo izhodišče za novo kulturno politiko najdemo v odgovoru, ali želimo preživeti kot svobodni ljudje. Če je odgovor da, mora politična volja to spoštovati tudi v kulturi. Iz komunizma podedovani kulturno-politični sistem, ki ga še nismo preoblikovali po meri demokratične družbe, vsebuje vrsto mehanizmov, s katerimi oblast upravlja kulturno sfero in ji onemogoča, da bi sama odločala o sebi. Dokler se to ne zgodi, bo to področje objekt politične volje in njenih

kratkoročnih ciljev, ki običajno nimajo veliko zveze z dejanskimi interesi kulture in državljanov.

To izhodišče terja spremembe kulturno-političnega sistema, ki morajo kulturni sferi prinesiti večjo avtonomijo, nove vire financiranja in nove možnosti delovanja. Nikakor pa spremembe ne smejo postati izgovor za to, da oblast zmanjša odgovornost države za zagotavljanje pogojev produkcije in varovanja kulturnih dobrin.

Tretje izhodišče nove kulturne politike bi moralo biti dialoškost in pripravljenost za partnersko sodelovanje med politično in kulturno sfero. Dve vrednoti, ki se zdita samoumevni, a sta redko udejanjeni. Kulturno-političnega sistema namreč ni mogoče preoblikovati s silo, brez soglasja kulturne sfere in tudi ne brez njenega upoštevanja realnih družbenih možnosti.

Četrto, še zdaleč ne zadnje izhodišče mora vsebovati nabor nujnih ukrepov. Za ilustracijo jih nekaj naštevam:

1. Ponovno ustanoviti Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije. Njegova ukinitvev ni bila le klofuta kulturi, ampak je bistveno znižala raven politične odgovornosti in učinkovitosti na tem področju. Primer: osnutek Nacionalnega programa za kulturo, ki je menda najpomembnejši dokument kulturne politike, je pristojno ministrstvo predstavilo z enoletno zamudo in kdo ve kdaj bo sprejet.
2. Urediti položaj Javne agencije za knjigo in Slovenskega filmskega centra, ki ju je oblast kljub neštetim argumentiranim ugovorom načrtno potisnila v agonijo ter s tem zavrla ustvarjalnost na knjižnem in filmskem področju.
3. Izboljšati položaj mladih umetnikov in samozaposlenih. Mladi morajo imeti boljše pogoje za vstop v produkcijsko okolje in ustvarjalno rast. Z določitvijo minimalnih standardov bi morali zagotoviti primeren odnos kulturnih institucij do vseh samozaposlenih, saj jih te prepogosto uporabljajo kot vrhunsko, ustvarjalno potentno in hkrati ekonomsko izkoriščano delovno silo.
4. Akademijam in drugim ustanovam, ki izobražujejo za umetniške poklice, mora država zagotoviti primerne pogoje za izvajanje njihove javne službe. Skupaj z zagotovitvijo materialnih pogojev za delovanje sme družba od njih pričakovati, da se odprejo, posodobijo in dinamizirajo svoje pedagoške in estetske koncepte.

In v zaključku dodam, da ne vem, kdo bodo nosilci nove politike, upam pa, da bodo prišli. Vendar ne prej, dokler hegemonije političnih kultur sovraštva, delitev in gospodovanja ne zamenja vladavina kultur dialoga, spoštovanja in sodelovanja.

Brez tega obrata — čas bo pokazal, ali smo ga zmožni — nam neizogibno grozi kulturno in fizično izumrtje.

Tone PERŠAK

NE USTVARJA DRUŽBA KULTURE, KULTURA USTVARJA DRUŽBO

Ko sva se s predsednikom Državnega sveta Bervarjem dogovarjala o udeležbi na tem posvetu, je bilo eno od izhodišč tudi to, da Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport še ni poslalo niti v vladno proceduro kaj šele v Državni zbor, predloga novega Nacionalnega kulturnega programa, čeprav je prejšnjemu potekel rok že s koncem leta 2011. Nekaj dni potem je bil v javno obravnavo razposlan osnutek Nacionalnega programa za kulturo (NPK). To pomeni, da bo po odzivih na osnutek trajalo še precej časa, preden bo pripravljen in v medresorskem usklajevanju še dopolnjen predlog za obravnavo na seji vlade, ki bo potem poslan v obravnavo v Državni zbor. Predpostavimo, da se bo to, če bo ekipa, ki dokument pripravlja, resno obravnavala odzive iz javne obravnave osnutka, zgodilo do začetka poletja in da bo Nacionalni kulturni program ali, še vedno, Nacionalni program za kulturo sprejet jeseni. Mi in kultura bomo potemtakem preživeli dve leti brez veljavnega NPK in vmes se je že, in se še bo, s kulturo in z nami marsikaj zgodilo.

Ukinjeno je bilo prej samostojno Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije. Mnogi, ki smo se danes zbrali v tej dvorani, smo tedaj protestirali proti temu posegu. Najbrž ne zato, ker bi menili, da so sredstva, namenjena za kulturo, v državnem proračunu tako visoka, ali da morajo biti administrativno organizacijske kapacitete, potrebne za upravljanje kulture, tako obsežne, da tega resorja ni mogoče združiti s kakšnim drugim. Protestirali smo, kot smo poudarjali, zaradi simbolnosti te odločitve nove vladne koalicije. Kajti zdi se, da ta odločitev pomeni predvsem sporočilo, da je kultura za vse čase opravila in izgubila svojo nekdanjo vlogo in pomen, in da niti v sedanjosti niti v prihodnosti ni in ne bo več niti potrebna niti približno takšna. Ukinitev Ministrstva za kulturo je v resnici pomenila neke vrste uzakonitev replike, s katero je pred leti v okviru ene od razprav o predlogu t.i. evropske ustave za prihodnost slovenskega jezika in slovenske identitete zaskrbljenega slovenskega filozofa zavrnil tedanji slovenski zunanji minister. Ta replika se je glasila (navajam po spominu) približno tako: »Zdaj imamo stranke in parlament, zdaj ni več nobene potrebe, da se vi, kulturniki, ukvarjate z javnimi zadevami in hočete sodelovati v odločanju o njih. Zdaj imamo organe, zadolžene za to, vi pa pišite, igrajte, slikajte, kiparite in skladajte in nas pustite, da opravljamo svoje delo!« Skratka, podtekst te

replike je, da je kultura v preteklosti vse do osamosvojitve in uvedbe demokracije v Sloveniji nadomeščala nacionalno politiko, ker je pač Slovenci nismo zmogli in skrbela za ohranjanje nacionalne zavesti in samega naroda, in da je z uvedbo političnega pluralizma in ustanovitvijo države ta njena vloga postala nepotrebna in da je napočil čas, da se kultura umakne s političnega prizorišča in postane to, kar je — zgolj in samo kultura.

S tem mnenjem politike bi najbrž lahko končali razpravo o prvem delu vprašanja, ki ga predstavlja naslov današnjega posveta: debato o vprašanju o slovenski kulturi včeraj in tudi o slovenski kulturi danes. A po sklicu posveta je bil dan na svetlo osnutek NPK, ki tudi odgovarja na vprašanja iz naslova posveta in se, kar je posebej zanimivo, v izhodiščih sklicuje na razumevanje kulture iz tega »včeraj« in temu se velja dodatno posvetiti.

Gre za uvodne opredelitve kulture (poglavje: Kultura v Sloveniji), ki jih kaže razumeti kot načelna izhodišča za v nadaljevanju predlagane ukrepe in posege v samo področje, ne glede na to, da je v tem nadaljevanju po razporeditvi gradiva in predvidenih ukrepah osnutek programa podoben dosedanjim programom. Te opredelitve so tem bolj zanimive, če ta osnutek primerjamo s tistim, ki ga je novembra 2011 objavila prejšnja vlada. Res je namreč, kot je poudarjeno v prvem stavku tokratnega osnutka, da prejšnja vlada ni dovolj zgodaj pripravila predloga novega NPK, da bi bil lahko sprejet do konca leta 2011, kot bi moral biti. A res je tudi, da je kljub razpadanju in zasilni upravi na ministrstvu pripravila in novembra 2011 objavila osnutek, ki je imel po mojem mnenju zanimivo uvodno poglavje, t.i. Preambulo, ki se ji je sedanja ekipa piscev osnutka odrekla in jo nadomestila s krajšim uvodnim tekstom z naslovom Kultura v Sloveniji.

Zakaj to omenjam? Preambula iz leta 2011 predstavlja zelo kompetenten poskus celovitega pogleda na vprašanje kulture z vidika časa, ki ga živimo in še posebej z vidika potreb in razmer v slovenski državi in slovenski družbi. Naj izpostavim samo tri, po mojem mnenju pomembne poudarke iz zdaj že pozabljene Preambule: najprej zahtevo po popolni odprtosti do vseh idej, vsebin in sporočil ter do vseh vrst aktivnosti na področju kulture oziroma po popolni svobodi izražanja ali govora; kot drugo poudarek Preambule, da kultura pomeni pomemben sektor družbe (ali družbeni podsistem) in da jo je treba obravnavati tudi kot takšno, se pravi kot področje, ki zaposluje na tisoče ljudi, v okviru katerega se obrača veliko denarja, ki prispeva kar nekaj davkov (med drugim samo z davkom, ki bremeni knjige, država pridobi več sredstev, kot jih nameni za podporo izhajanju slovenskih knjig) in v veliki meri daje delo tudi drugim sektorjem. In kot tretje zahtevo, da mora kultura, ki je po svoji naravi polje refleksije in izražanja identitete skupnosti, ki se je z ustanovitvijo države vzpostavila kot nacija, biti neločljiva komponenta v delovanju

vseh sektorjev in predvsem vseh vladnih resorjev (kultura je aktivni odnos do narave, je neposredno dejavna v oblikovanju prostora, je neločljiva komponenta odnosov med ljudmi in ravno tako odnosa posameznika do sebe, navzoča je v oblikovanju izdelkov ...).

V tokratnem osnutku kulturi ni priznan status samostojnega sektorja družbe ali družbenega podsistema. In četudi je v osnutku omenjeno, da s pojmom kultura lahko imenujemo več različnih vsebin, se avtorji naglo zadovoljijo z navedbo le dveh in se odločijo, da se bo ta NKP ukvarjal predvsem s področjem umetnosti in se ne bo nanašal, na primer na kulturo kot družbeni sektor ali na kulturo kot interesno skupino državljanek in državljanov, ki se aktivno ukvarjajo z umetniškim ustvarjanjem, z mišljenjem, s humanističnimi vedami ipd., četudi se v nadaljevanju izkaže, da se temu ni mogoče povsem izogniti. V zvezi s tem lahko domnevamo, da se predlagatelj obravnava kulturo kot pomembnega sektorja izogne tudi zato, ker bi drugače hočeš nočeš moral spregovoriti tudi o donosnosti tega sektorja, v zvezi s katerim tudi ekonomisti ugotavljajo, da ima vložek v tem sektorju praviloma višji donos kot v večini drugih sektorjev. In če bi predlagatelj to upošteval, bi tudi moral priznati, da že desetletja prevladujoča teza, da je kultura zgolj vedno požrešni porabnik proračunskega denarja, ki objektivno ne prinaša nobene materialne koristi, ne zdrži. S takšno odločitvijo se avtorji besedila v največji možni meri tudi izogonej skušnjavi, da bi poskušali ali celo morali opraviti tehtnejši razmislek o pomenu kulture za skupnost državljanek in državljanov (za nacijo), ki živi na območju Slovenije in je v skladu z Ustavo Republike Slovenije dolžna skrbeti tudi za ohranjanje kulturne identitete Slovencev, ki živijo onkraj meja Slovenije. Kot rečeno, pa se avtorji dejstvu, da tudi umetnost potrebuje za nastajanje in za komunikacijo z občinstvom določene pogoje materialne narave, niso mogli izogniti. In zato so v želji, da kulture ne bi bilo treba razglasiti za pomemben družbeni sektor z vsem, kar sodi zraven (od zgradb do sindikatov), vse to poimenovali s pojmom infrastruktura. To je vsekakor nekoliko nenavadno, če pomislimo, da s pojmom infrastruktura ponavadi imenujemo le materialne reči — največkrat zgradbe, ceste, naprave, ki služijo komunalni dejavnosti (vodovod, kanalizacija, čistilne naprave, odlagališča za odpadke, seveda tudi razne stroje) ipd. V osnutku NKP pa so kot infrastruktura med drugim navedeni tudi javni zavodi, ki delujejo v okviru javne univerze (npr. umetniške akademije z zaposlenimi vred), gledališča, knjižnice, muzeji, javna občila ... Če to skušamo razumeti dobesedno pomeni, da so vse te ustanove in v njih zaposleni ljudje za avtorje osnutka le nekakšna neživa materialna baza brez subjektivitete in kakršnekoli avtonomije. Po drugi strani pa se predlagatelj, ki na kratko omeni zadrego s pojmom »kultura«, izogone tehtnejšemu razmisleku o tem, kaj vse je kultura in v čem se kultura v začetku 21. stoletja razlikuje od preteklih razumevanj tega pojma, polja oziroma sektorja. Z omejitvijo na umetnost se v bistvu

odreče tudi potrebi po opredeljevanju novih praks in do novih praks na področju kulture, zlasti tistih, ki se odrekajo tradicionalnim opredelitvam. Vsaj dve povzema tudi predlagatelj, ko najprej povzame Cankarjevo opredelitev kulture in potem sam opredeli kulturo kot »civilizacijski dosežek, v katerem nastajajo spoznavne, moralne in estetske vrednote, ki dajejo življenju pravi smisel«, kar gotovo velja za velik del kulture tudi še danes. Vendar hkratno pričakovanje predvsem ali samo tovrstnih prispevkov kulture zlahka pripelje do ideologizacije kulture, do podrejanja kulture in še posebej umetnosti domnevno višjim, zunaj-kulturnim ali vsaj zunaj-umetnostnim ciljem in merilom ipd. Kajti tu se naenkrat srečamo z vprašanjem o resnici, po možnosti celo o »edini in pravi resnici«, o tem, kaj je dobro in moralno in kaj je lepo in to nas vodi zelo naravnost do istovrstnih zahtev, znanih že iz 19. stoletja, v imenu katerih je zlasti del cerkve obračunaval s tedaj najboljšimi slovenskimi pesniki, in ki so naposled povzročile še danes nedokončani »kulturni boj«. V zvezi s tem velja pripomniti, da je Cankarjeva opredelitev kulture gotovo še vedno nevrprašljiva, vendar je hkrati le treba upoštevati čas, v katerem je nastala in dejstvo, da začetek 21. stoletja in povsem drugačen položaj Slovencev vendarle zastavljata vprašanja, ki terjajo nekoliko širše zastavljen razmislek in odgovore. Vsekakor v začetku 21. stoletja ni mogoče kot odločilne sprejeti opredelitve kulture, ki je po svoji naravi utilitaristična in nesporno zelo določno vrednostno utemeljena, z vidika sedanjega časa pa konservativna.

Hvalevredna je odločitev predlagatelja, da predlaga NPK kot predvsem strateški dokument, in ne kot spisek želja po investicijah in financiranju posameznih dejavnosti ali projektov. Vendar v tem pogledu osnutek ne zadovolji pričakovanj, saj bi bilo pričakovati, da bo na začetku dokumenta podana analiza stanja in razmer na področju kulture, ki bo izhodišče za opredelitev ciljev in potrebnih ukrepov za doseganje teh ciljev. Te analize pa ni. In ni ocene stanja, razen morda v obliki nekaj mimobežnih utemeljitev posameznih stališč predlagatelja, npr. v obliki mnenja, da je pravzaprav ustvarjalcev preveč, ali da načini delovanja in status javnih zavodov ne ustrezajo namenu in ciljem predlagatelja, da je vprašljivo veliko število samozaposlenih na področju kulture ipd.

Glede na to, da so v besedilu osnutka omenjena tudi pričakovanja, da bo kultura danes in jutri pozitivno vplivala na narodno zavest in omogočala ljudem spoznati smisel življenja, pri čemer je treba upoštevati, da se je predlagatelj odločil, da bo NPK govoril predvsem o umetnosti, se je smiselno vprašati, kako pravzaprav razumeti t.i. narodotvorno vlogo kulture v preteklosti. Ali je šlo pri tem res za to, da so to vlogo imele pesmi in povesti, ki so jih pisali pesniki in pisatelji, slike, ki so jih slikali slikarji ali vloge igralcev in opernih pevcev? Pretežno najbrž ne, razen v primerih izrazito angažiranih pesmi ali drugih umetniških del; nekaj primerov najdemo tudi pri Prešernu, a v večini primerov vendarle v njegovem opusu ne

gre za tak neposredni angažma same poezije. Angažma je predvsem v Prešernovi odločitvi, da bo pisal v slovenščini in ne v nemščini. V še večji meri pa je bil pomemben njegov in kasneje Levstikov, Jurčičev, Cankarjev, Župančičev angažma v civilnem življenju, v člankih, v njihovem aktivnem državljanstvu oziroma političnem delovanju in temeljnem prizadevanju, da ustvarijo nacionalno kulturo in dokažejo (že Linhart!) enakovrednost in enako zmožnost slovenskega jezika napram nemškemu ter drugim jezikom in tako spodbudijo samozavest govorcev slovenskega jezika ipd. Ključno je potemtakem bilo, da so zavestno ustvarjali slovensko kulturo v pogojih, ko so celo javno priznani »narodni voditelji« menili, da je to nesmiselno, saj vendar vsi Slovenci, ki sploh želijo brati ali pisati, znajo nemško, in da se ne kaže truditi razvijati slovenščine tudi kot znanstvenega jezika, jezika visoke umetnosti ipd. Pri tem pesniki in pisatelji niso bili osamljeni. Zelo pomembno vlogo so odigrali jezikoslovci in slovničarji, zgodovinarji (spet zelo pomemben Linhart) in seveda časnikarji. Šlo je za skupino ljudi, ki so v delovanju na področju kulture, in še posebej umetnosti, prepoznali zmožnost ohranjanja in spodbujanja narodne zavesti in samozavesti ter volje po uveljavitvi med drugimi narodi. Kultura, če jo v tem primeru razumemo kot interesno skupino znotraj naroda, je kot takšna prevzemala vlogo nacionalne politike, se gotovo tudi res žrtvovala, predvsem pa velja omeniti tudi to, da je na račun tega prizadevanja trpela tudi umetnost. Pa ne samo zaradi tega, ker bi prihajalo do pojavov t.i. angažirane umetnosti, temveč zato, ker se je odnos do umetnosti v javnosti politiziral in ker se je tudi med samimi umetniki v nemal politični boj, čeprav poimenovan kot kulturni boj. Ključno pa je seveda, da je o takšni vlogi kulture razmišljati danes, več kot dvajset let po osamosvojitvi in v 21. stoletju, popolnoma anahronistično. Gre kvečjemu za izraz občutka, da pravzaprav politika ne zmore in ne zna skrbeti za ohranitev države ali vsaj dejanske suverenosti. Navedene predpostavke so pomembne, ker še dodatno opozarjajo na to, kako pomembno je, da kulturo razumemo tudi kot družbeni sektor in hkrati kot pomembno interesno skupino posameznikov, ki delujejo na tem področju. Po drugi strani pa se v kontekstu teh ugotovitev postavlja vprašanje, kaj predlagatelj pričakuje od umetnosti, oziroma kakšno umetnost želi s predvidenimi ukrepi posebej spodbujati in kakšno morda celo preprečevati. V dikciji in podtekstih številnih delov besedila tega osnutka in še bolj besedila osnutka sprememb ZUJIK, je namreč mogoče zaznati težnjo po drugačni umetnosti, kot naj bi bila danes prevladujoča umetnost (npr. film ipd.) po vsebini in sporočilih, in predvsem težnjo po zelo strogem nadzoru nad delom, tudi umetniškim, javnih zavodov, saj je videti, kot da jih želi politika v celoti obvladovati.

Po osamosvojitvi je politika — kot je bilo že večkrat opozorjeno — odrinila kulturo ali jo vsaj skušala odriniti od urejanja javnih zadev in vprašanj v interesu javnosti. Politika oziroma nosilci politične dejavnosti, torej politične stranke, so

ravnali popolnoma enako kot nekdanja partija, ki so hotele vse vzvode in postopke odločanja o vsem za vsako ceno pridržati zase in odriniti vse druge sektorje družbe od odločanja. Samo zaradi tega, ker to zahteva demokratična tradicija in seveda EU, so pristale na t.i. »socialni dialog«, a tudi ta jim je v veliki meri odveč in zopr. Skratka, politika zavrača resnični dialog s civilno družbo oziroma z drugimi družbenimi podsistemi ali sektorji in tako tudi s kulturo in skladno s tem tudi vse to, kar proizvaja kultura (torej umetnost, mišljenje, del vedenja, ki zadeva, kot piše v uvodnem delu osnutka NPK, področje humanistike in celo dela družboslovja). Kultura, za razliko od politike, vidi družbo kot celoto, četudi kot zelo slojevit in interesno raznolik sestav, ki lahko deluje in se razvija samo, če znotraj sestava ves čas poteka dialog o vseh pomembnih vprašanjih, ki zadevajo celoto in še posebej prihodnost družbene skupnosti. Osutek NPK izhaja iz prepričanja, da to ni potrebno in zato zanika kulturo kot pomembni sektor družbe in vse kar deluje znotraj tega sektorja razglasi za neživo infrastrukturo.

V skladu z opredelitvami kulture, njene vloge in naloge, ki obrača pogled osnutka v preteklost, je razumljivo, da je osutek NPK povsem slep za nove prakse na področjih umetnosti in kulture v celoti. Hkrati pa se zdi, kot da želi predlagatelj v skladu z nekakšno dvojno naravnanoostjo, ki po eni strani izhaja iz neoliberalnega pogleda na svet, družbo in državo (ki naj bi bila dolžna skrbeti predvsem za nemoten in neomejen razmah gospodarstva in koristi kapitala), po drugi strani pa iz dokaj konservativnih stališč o kulturi in še posebej umetnosti, zavreči tudi marsikaj, kar smo podedovali iz preteklih obdobij in se je izkazalo kot učinkovito in omogočilo doseganje zelo visoke ravni ustvarjalnosti. V osnutku NPK je to nakazano, v osnutku Zakona o spremembah in dopolnitvah ZUJIK, ki je bil predstavljen javnosti istočasno, pa že razdelano. Gre za težnjo, da se, deloma z opravičilom, da je treba doseči večjo raven enakosti med neposrednimi izvajalci programov (zaposlenimi in samozaposlenimi) in višjo raven izkoriščenosti človeškega kapitala (ustvarjalnih potencialov), bistveno poseže v način delovanja javnih zavodov na področju kulture, v pravice zaposlenih v njih itd. Če to razumemo tako, kot je mogoče razbrati iz predlaganih sprememb, bo to v veliki meri prizadelo pozitivno tradicijo, značilno zlasti za ves srednjeevropski prostor, ki omogoča obstoj repertoarnih gledališč, stalnih glasbenih korpusov ipd., kar edino omogoča res načrtovano in smiselno vodeno razvojno politiko znotraj teh ustanov in njihovo ustvarjalno rast ter homogenost in s tem visoko raven gledališke, glasbene, plesne idr. kultur. Če se bo to res zgodilo, bo to povzročilo nepopravljivo škodo slovenski kulturi. Seveda pa je vprašanje samozaposlenih potrebno reševati sistemsko, z drugačno ureditvijo njihovega položaja, ki bo zagotavljal uveljavljanje enakih pravic kot za zaposlene in seveda s priznanjem dejanske vrednosti njihovega dela.

Vprašanje prihodnosti kulture kot sektorja, kakor tudi ali še bolj kot umetniške produkcije, produkcije mišljenja in vedenja (pri čemer je potrebno ločiti med vedenjem/spoznanjem, ki je v veliki meri tudi stvar intuicije in imaginacije in znanjem!), je v bistvu tudi vprašanje o prihodnosti slovenske družbe. Osnutek NPK na to vprašanje sploh ne odgovarja, hkrati pa predlaga rešitve oziroma politiko, ki to prihodnost v veliki meri ogroža. Kajti ne ustvarja družba in še najmanj politika kulture. Kultura ustvarja družbo s tem, da reflektira, ustvarja in izraža njeno identiteto in tako omogoča, da družba kot celota prepozna samo sebe in se tudi odziva na to, kar prepozna. Predvsem pa prihodnost, kot jo obetata osnutka obeh tu omenjenih dokumentov nikakor ne obeta tega kar, kot je mogoče razumeti, pričakuje in želi večinski del EU.

Mag. Tina KOSI

PROBLEMATIKA JAVNIH ZAVODOV S PODROČJA UPRIZORITVENIH UMETNOSTI

Javni zavodi s področja uprizoritvenih umetnosti se v zadnjih dveh letih srečujemo z zelo zapleteno situacijo in na ramena direktorjev se nalagajo pretežke obremenitve. Glavni problemi so:

- negotovost in nejasnost poslovanja,
- soglasja k avtorskim pogodbam,
- vsakoletna ocenjevanja zaposlenih,
- neodzivnost ministra, da se seznanimo in soočimo s problematiko gledališč.

Negotovost in nejasnost poslovanja

V gledališčih se programi načrtujejo za dve leti naprej, saj moramo poskrbeti za pridobitev avtorskih pravic za uporabo dramskega teksta, poskrbeti za prevod, ki mora biti pravočasen (končan vsaj pol leta pred pričetkom vaj), se dogovoriti za termine z režiserji in ostalimi zunanjimi sodelavci uprizoritve ... Abonmaje razpišemo med majem in septembrom ter takrat prodamo abonentom sezono, čeprav za drugo polovico sezone (ki pade v naslednje koledarsko leto) nihče ne ve, kaj se bo dogajalo na področju financ. Pogoji poslovanja niso jasni vnaprej in veliki javni zavodi se ne morejo hitro prilagajati.

V zadnjem času imamo javni zavodi s področja kulture precejšnje težave, saj ne vemo, kako bo s financiranjem naših zavodov. V letu 2012 smo imeli navodilo, da moramo program delati po minimalnem in ne po osnovnem obsegu dela, končna odločba pa je prišla šele 28. junija 2012. Razlika v programskih stroških je znašala skoraj 20 odstotkov. Ob tej nejasni finančni situaciji smo morali prvo polovico koledarskega leta izvajati normalno, saj je bil naš program že prodan abonentom in ga nismo mogli več spreminjati. Pred pričetkom študija vseh predstav je treba določiti materialne stroške posameznih uprizoritev in podpisati avtorske pogodbe z vsemi sodelavci. V letu 2012 prav tako do zadnjega nismo vedeli, ali bodo 5. decembra s pristojnega ministrstva nakazali denar za plače, saj je bil v odločbah za maso plač predviden znesek nižji za skoraj enomesečne plače vseh zaposlenih.

V letu 2013 imamo ponovno težave pri sredstvih, namenjenih za plače zaposlenih. V pozivu za prijavo programa in izdelavo finančnega načrta ter za njegovo izvedbo za leto 2013 je v navodilih med drugim zapisano tudi naslednje: »V predlogu proračuna za leto 2013 imamo za plače zaposlenih v javnih zavodih zagotovljenih 12,5 odstotkov manj sredstev glede na ocenjeno realizacijo v letu 2012, kar dejansko v številkah pomeni 10 odstotkov manj, kot znaša znesek za stroške zaposlenih v odločbah za leto 2012, izračunan v skladu z Zakonom za uravnoteženje javnih financ.« (Poziv direktorjem javnih zavodov s področja kulture k predložitvi predloga programa dela in finančnega načrta za leto 2013)

Zaradi narave dejavnosti so stroški dela v javnih zavodih s področja uprizoritvenih umetnosti izredno visoki. Izvedba Mahlerjeve simfonije zahteva 120 glasbenikov in ne manj. Tudi Cankarjevi Hlapci v obliki monodrame so lahko le gledališki eksperiment in ne praksa. Direktorji se torej znajdemo pred nezavidljivo situacijo: ali izpeljemo program in s tem uresničujemo poslanstvo gledališča in ustvarimo minus na kontu sredstev za stroške dela (pri čemer tvegamo finančno kazen zase 2.500 evrov dvakrat na leto, zavod pa je kaznovan finančno v naslednjem koledarskem letu, ko začne dobivati le 80 odstotno subvencijo) ali odpustimo večje število delavcev (10 odstotkov) in posledično ne izpeljemo programa (s čimer bi kršili obveznosti iz zakonov in ustanovnih aktov). Torej imamo dobesedno na izbiri ali zavode uničimo šele leta 2014 ali že leta 2013. V obeh primerih pa tvegamo razrešitev.

Menimo tudi, da ni pošteno, da se odgovornost za posledice tako drastičnega »varčevanja« pri sredstvih za stroške dela, ki se lahko udejanji le z odpuščanjem in krajšanjem delovnega časa ter posledičnim uničenjem gledališč, prenaša na ramena direktorjev, ob tem pa ne gre prezreti številnih nejasnosti in nedorečenosti obstoječe delovne zakonodaje. Če bomo prisiljeni v odpuščanja in nižanja plač, bo zagotovo sledil val tožb, katerih posledice bodo nosili zavodi, kar pa za prihodnost pomeni dodatno eksistenčno grožnjo ustanovam.

Soglasja k avtorskim pogodbam

Pri oblikovanju programa direktorji in umetniški vodje javnih zavodov nismo več samostojni. Za vsako avtorsko pogodbo moramo pridobiti tako s strani financerja kot tudi sveta zavoda soglasje, čeprav je jasno, da brez avtorskih pogodb ni delovanja naših ustanov. Nobeno gledališče namreč nima zaposlenih dramatikov, prevajalcev, scenografov, kostumografov, avtorjev glasbe ... Posebno poglavje so tudi težave pri postprodukciji, pri kateri se je treba odzvati zelo hitro, npr. namesto obolelega igralca, opernega solista ali instrumentalista v orkestru skleniti takojšnjo avtorsko pogodbo ali odpovedati predstavo, koncert ... Na soglasja pa čakamo

vsaj mesec dni ali več. Postopek dajanja soglasij onemogoča hitro ukrepanje v kritičnih situacijah in ima lahko za posledico nastanek večje materialne škode (npr. odpadla predstava) od vrednosti morebitne avtorske pogodbe, s katero bi angažirali nadomestnega umetnika. Postavlja se tudi vprašanje, ali vlada meni, da so vodstva posameznih inštitucij nesposobna sama presoјati, katere in koliko umetniških sodelavcev potrebujejo za izvajanje svojega programa. Zadnji odstavek za enkrat še veljavnega 31. člena ZUJIK se namreč glasi: »Javni zavod dobi javna sredstva v skupnem znesku, v okviru katerega v skladu z akti zavoda samostojno odloča.«

Vsakoletna ocena zaposlenih

Višek uradniške absurdnosti je tudi vsakoletno ocenjevanje zaposlenih, s katerim se od čistilk do vrhunskih kirurgov, od hišnikov do igralcev prvakov itd. vsi ocenjujejo po istih petih kriterijih. Vsak delavec, ki dela nadpovprečno, bi si lahko prislužil najvišjo oceno, toda eden izmed kriterijev je interdisciplinarnost in naj mi nekdo pojasni, kako naj s tem ocenim delo čistilke ali vratarja!

Neodzivnost ministra, da se seznanj in sooči s problematiko gledališč

Kolegij direktorjev slovenskih gledališč zama čaka na sestanek s pristojnim ministrom, za katerega smo v zadnjem letu že večkrat zaprosili, saj je situacija naših inštitucij zelo specifična in bi jo ministru želeli natančneje predstaviti ter ga soočiti s problemi, ki jih imamo v javnih zavodih.

Za konec bi dodala le to: kolegij direktorjev slovenskih gledališč je ugotovil, da cilj vladnih ukrepov ni varčevanje ali racionalizacija javnih financ, temveč predvsem zmanjšanje števila zaposlenih v kulturi, ne glede na ceno in druge škodne posledice, ki bi jih takšno zmanjševanje lahko imelo.

Zato smo s posebnim pismom opozorili ministrstvo, do kakšnih zapletov lahko privede takšen pristop. Upamo, da bo zmagal razum in bo politika končno opravila svoje delo, to je vzpostavila pogoje, v katerih bo mogoče racionalno poslovanje in zaposlovanje, ne pa ukrepala na pamet in povprek.

Dr. Barbara JAKI

DEDIŠČINA ZA PRIHODNOST

Dediščina je tisto, kar prejmemo od predhodnikov, za kar odgovorno skrbimo in želimo predati svojim naslednikom. Dediščina je, kar je preživelo naše predhodnike in kar hkrati prepoznamo kot posebno vrednost in se odločimo, da bo preživelo nas. Kulturna dediščina in kultura sploh, umetnost še posebej, izpričujejo, da je resnica, ki jo nosijo, trajnejša, večja in dragocenejša kot spremenljive zahteve trenutka. Zato bo vedno našla svoje mesto v bogati in raznovrstni kulturni in umetnostni zakladnici človeštva. Kulturna dediščina je ena bistvenih stvari našega bivanja. Pomeni nam oporno točko pri oblikovanju naše identitete, osebne in širše, zagotavlja nam pogled nazaj in nas usmerja v prihodnost. Za opredeljevanje vrednot kulturne ali ožje umetnostne dediščine potrebujemo kriterije, po katerih jo določamo. Potrebujemo kompetence, da odločitve lahko izpeljemo, in potrebujemo modrost. Če imamo modrost in kompetence, lahko postavljamo, utemeljujemo in zagovarjamo kriterije. Skrb za kulturno dediščino je imanenten konzervativizem. Konzervirati, torej ohraniti želimo tisto, kar se nam zdi pomembno in vredno. Zagata se pojavi prav pri kriterijih, kaj je vredno, kaj je pomembno. Če nimamo kriterijev, če ne želimo prevzeti odgovornosti za odločitve, je kulturna dediščina lahko karkoli, je torej ohranjanju podvrženo karkoli. Če varujemo vse, ne varujemo ničesar, ne izvzemamo ničesar, zato je selekcija na podlagi skrbno določenih kriterijev nujna.

Pogosto se inštitucijam, ki skrbimo za kulturno dediščino in umetnost, očita elitizem. Varuhi dediščine moramo poskrbeti, da bomo ta elitizem obrnili v prid čim večjemu številu ljudi, ne elitam, kakor jih razumemo danes. Ne gre za elitizem kar tako, gre za odnos brez pokroviteljstva in arogance. Odnos do kulturne dediščine se mora iz inštitucij preseliti v širšo družbo, ki naj prepozna njene vrednote, jih spoštuje, se z njimi identificira in sodeluje pri skrbi za njeno prihodnost. Kultura mora biti komunikativna, mora nagovarjati čim širši krog ljudi, zato v muzejih veliko vlagamo v izobraževanje že najmlajše publike. Narodna galerija je na tem področju opravila pionirsko delo, saj je bil že leta 1963 v Narodni galeriji zaposlen prvi kustos pedagog. Sledili so drugi. Letos pri nas praznujemo 50-letnico nepretrganega intenzivnega dela z najmlajšo publiko. Zavedamo se, da se kulturna vzgoja in

oblikovanje kriterijev začneta v najzgodnejši dobi, zato razvijamo posebne programe za različne ciljne skupine, od predšolskih otrok naprej. Predšolska, osnovnošolska in srednješolska publika predstavlja 42 odstotkov našega celotnega obiska. Vzpostavili smo tudi kontinuiteto obiskov skozi celotno predšolsko in šolsko izobraževanje. V 50-ih letih so se pokazali sadovi dela. Ob dnevih odprtih vrat Narodno galerijo obiše v enem dnevu med štiri in pet tisoč obiskovalcev. Pretežni del obiskovalcev so mladi ljudje, najstniki, ki pridejo v družbi svojih vrstnikov, brez učiteljev in brez staršev. V Narodno galerijo že vodijo svoje razrede učiteljice, ki so naše zbirke prvič same obiskale kot otroci po enem od naših pedagoških programov. Zaradi dobre izkušnje iz otroštva želijo z enako izkušnjo obogatiti svoje učence. Verjamemo, da smo v 50-ih letih sodelovali pri razvoju splošne senzibilnosti za kulturno dediščino in s tem prispevali tudi k oblikovanju generacij, ki bodo s kriteriji, kompetencami in modrostjo skrbele za kulturno dediščino, ki jim jo predajamo.

Na tem mestu lahko ponovim besede Antona Peršaka: ne ustvarja družba kulture, kultura ustvarja družbo. Kulturna dediščina je nenadomestljiv vir razvoja in identitete vsake države, ne le posameznika. Tujci nas poznajo po krajini, spomenikih, zbirkah v muzejih in galerijah, ocenjujejo nas po našem odnosu do kulturne dediščine, do umetnosti. Kultura je zato tudi referenčni parameter sedanosti in ena najtrajnejših opornih točk za oblikovanje državljske samozavesti. Tega se marsikje dobro zavedajo in zato v kulturo veliko vlagajo. V Franciji predsedniki držav obiskujejo gradbišča kulturnih hiš. Imajo navado, da predsednik države zgradi in ob koncu svojega mandata preda državljanom kulturno inštitucijo najvišjega ranga (Georges Pompidou — kulturni center in muzej moderne umetnosti, ki se po njem imenuje, François Mediteran — nova monumentalna narodna knjižnica, Jacques Chirac — muzej izven evropskih kultur ...).

Naša paradigma so dozidave, prenove in razširitve tega, kar nam je zapustila še Avstro-Ogrska. Potrebne velikopoteznosti še nismo izkazali. Matična stavba inštitucije iz katere prihajam je bila zgrajena konec 19. stoletja, ob koncu usihajoče moči avstroogrške monarhije, s sredstvi, ki so jih zbrali Slovenci sami za svoje kulturno središče. Tudi umetnostna zbirka Narodne galerije je začela nastajati z donacijami tako inštitucij kot posameznikov. Danes so take donacije redkost. Kratek čas takoj po osamosvojitvi smo se v Sloveniji zavedali konstitutivnega pomena kulture, kar je dokazljivo s številkami novih muzejskih zbirk, prenovljenih kulturnih inštitucij in spomenikov, doniranih umetnin. To se je navsezadnje odražalo tudi na naših takratnih bankovcih, tolarjih, ki so nosili poleg polihistorja Valvasorja in znanstvenika Vege podobe samih umetnikov — pesnika Prešerna, arhitekta Plečnika, slikarja Jakopiča, slikarke Kobilice, pisatelja Cankarja. Na kulturo smo se Slovenci vedno lahko zanesljivo oprli. Turisti, obiskovalci Ljubljane, z občudovanjem ugotavljajo, da v našem glavnem mestu največje javne spomenike

postavljamo umetnikom in osebnostim, ki jih častimo zaradi njihovih zaslug na poljih kulture, ne vojskovodjem ali državnikom. Danes se premalo zavedamo, da se vlaganja v kulturo na dolgi rok obrestujejo, saj kultura odpira vrata tudi gospodarskemu razvoju. Kultura je torej tudi poslovna priložnost.

Zgleden primer je Hrvaška, ki je minulo jesen v Parizu gostovala v večini vidnejših kulturnih inštitucij. V eni najpomembnejših in najbolj izbirčnih kulturnih prestolnic se je pred svojo pridružitvijo Evropski uniji bodočim sodržavljanom uspešno predstavila s svojo kulturo od grške antike do sodobnosti, od glasbe in plesa do likovnih umetnosti in literature. Zagotovili so si večjo prepoznavnost. Nosilka in organizatorka celotne predstavitve je bila država. Iniciative niso bile prepuščene posameznim inštitucijam.

S kulturo se lahko tudi mi uveljavljamo izven državnih meja, v širšem okolju. Lep primer je nedavna turneja Slovenske filharmonije. Tudi v Narodni galeriji se zavedamo svojega poslanstva in moči umetnosti, zato smo se uspešno dogovorili za gostovanje razstave »Slovenski impresionisti in njihov čas« v enem najprestižnejših muzejev v Parizu. Kljub okoliščinam, ki niso zahtevne samo pri nas, verjameмо v uspeh, vendar se zavedamo, da bi bili bolj učinkovit celovit, ne le sporadičen nastop posameznih inštitucij.

Danes moramo stopiti korak naprej. Celotna družba se mora zavedati pomena vlaganja v kulturo. Kultura mora postati sestavni del trajnostnega razvoja, ne kot politična kategorija ali trendovski preblisk, ampak kot osnovna paradigma moderne družbe, kot generator napredka. Naše identitete ne bodo ustvarjale hipne vrednote, prevzeto trendovstvo, minljivi blišč, bančni donosi, slabe in dobre banke. Vidnejši in trajnejši so dosežki na drugih področjih, predvsem v kulturi. Potrebujemo strateški premislek. Postaviti moramo nacionalne prioritete v kulturi. Dogovoriti se moramo, kateri so naši centri odličnosti, kakšna naj bo naša podoba, s katero se želimo predstavljati v širši državi in svetu in kaj je tisto, po čemer se bomo razločevali od sodržavljanov Evrope, po čemer nas bodo prepoznali. Umetnost in kultura sta tisti ustvarjalni sili, s pomočjo katerih lahko ustvarimo mrežo vrednot, ki lahko gradita našo digniteto, ki odpirata vrata na številna področja in na kateri lahko opremo svojo samozavest v katerem koli mednarodnem okviru.

Dragica TURJAK

POMEN IN POLOŽAJ KNJIŽNIC IN KNJIŽNIČARSTVA

Knjižnice imajo večstoletno tradicijo in sodijo med najstarejše storitvene dejavnosti na področju kulture, izobraževanja in znanosti. Slovenska knjižničarska dejavnost se je v preteklosti postopoma razvijala v sistem, primerljiv s knjižničnimi sistemi drugih držav. V osemdesetih letih prejšnjega stoletja je področni knjižnični zakon prvič povezal vse vrste knjižnic v medsebojno sodelovanje in jih organizacijsko združil v knjižnični informacijski sistem. Nadaljevanje te organizacijske oblike je današnja knjižnična javna služba, informacijsko podprta z vzajemnim bibliografskim sistemom COBISS.

Zakon o knjižničarstvu (Uradni list RS, št. 87/01 in 96/02 – ZUJIK), ki je bil uveljavljen v letu 2001, je v svojih določbah ohranil enotnost ureditve knjižnične dejavnosti. Definiral je knjižnično javno službo in določil, da jo izvajajo knjižnice, ki se po tipu uporabnikov delijo na

- splošne,
- šolske,
- visokošolske,
- specialne in
- nacionalno knjižnico, ter
- knjižnični informacijski servis, ki skrbi za izmenjavo podatkov in delovanje nacionalnega vzajemnega bibliografskega sistema.

Knjižnično dejavnost kot javno službo v Sloveniji tako izvajajo več kot 900 knjižnic: nacionalna knjižnica, 72 visokošolskih knjižnic, 151 specialnih, 647 šolskih in 58 splošnih knjižnic. V zbirkah knjižničnega gradiva vseh slovenskih knjižnic je skoraj 30 milijonov enot knjižničnega gradiva, knjižnice pa imajo skupaj skoraj milijon članov.

Formalne in strokovne podlage za delovanje in razvoj knjižnične dejavnosti

Zakon o knjižničarstvu je predvidel več mehanizmov, s katerimi naj bi vzdrževali stalno rast knjižnične dejavnosti. To pomeni rast, ki omogoča učinkovito odzivanje na spremembe potreb v okolju.

Na podlagi zakona so bili pripravljene številni podzakonski akti in drugi dokumenti, ki natančno določajo minimalne pogoje in opredeljujejo tudi obseg obveznosti ustanoviteljev: Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe in Pravilnik o razvidu knjižnic, ki sta pogoj za ugotavljanje razvitosti javnih knjižnic, Uredba o osnovnih storitvah knjižnic, Pravilnik o načinu določanja skupnih stroškov osrednjih knjižnic in cela vrsta drugih pravilnikov. Minimalni pogoji, ki jih morajo izpolnjevati knjižnice, ki izvajajo knjižnično dejavnost kot javno službo, so bili določeni na osnovi povprečnih vrednosti, doseženih leto dni pred sprejemom zakona. In tudi po več kot desetih letih in kljub velikemu napredku predvsem na področju prostorskih pogojev in kadrovske zasedenosti ugotovljamo, da knjižnice, predvsem v vzhodni Sloveniji, ne dosegajo niti teh minimalnih zahtev. Razmere pa se še poslabšujejo.

Od standardov in strokovnih priporočil (njihov sprejem določa 11. člen zakona) so bili sprejeti standardi za splošne knjižnice in priporočila za visokošolske knjižnice, že daljše obdobje pa nastajajo podlage za pripravo strokovnih priporočil za šolske knjižnice. Prejšnji pristojni ministrstvi za šolske in visokošolske knjižnice nista izkazali pripravljenosti za sodelovanje pri reševanju vprašanj za ureditev knjižnične dejavnosti svojih resorjev. Pod okriljem novega združenega ministrstva pa se pojavljajo celo težnje, da bi šolske knjižnice bile izločene iz Zakona o knjižničarstvu, kar je zagotovo korak nazaj. Zaskrbljujoče je tudi, ker niti prej niti sedaj v okviru skupnega resorja še vedno ni vzpostavljenih ustreznih strokovnih služb za šolske in visokošolske knjižnice. Kljub jasno določenim in uzakonjenim pogojem za delovanje knjižnic ugotovljamo, da se ti v zadnjih letih slabšajo, saj ustanovitelji ne upoštevajo zakonskih določil.

V praksi se je tudi pokazalo, da izvajanje nekaterih določb Zakona o knjižničarstvu ni mogoče, delno zaradi ohlapnih ali neusklajenih določb različne področne zakonodaje. Zakon o knjižničarstvu, ki sicer vključuje določbe za vse vrste knjižnic, ne prinaša določb o obveznem ustanavljanju knjižnic in ureditev tega vprašanja prepušča področni zakonodaji. Tako le Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja določa, da mora imeti šola knjižnico, drugi zakoni pa niso tako eksplicitni. Zakon o lokalni samoupravi zavezuje občino, da mora imeti knjižnico, vendar v oklepaju pojasnjuje splošno ali šolsko. Zakon o visokem šolstvu v podzakonskem predpisu opredeli način javnega financiranja knjižnične

dejavnosti visokošolskih knjižnic, eksplicitno pa ne določa, da je obvezni sestavni del visokošolskega sistema tudi knjižnična dejavnost, ki jo za študente, visokošolske učitelje in sodelavce kot podporo študijskemu in raziskovalnemu procesu izvajajo visokošolske knjižnice. V praksi to pomeni, da so dobili akreditacijo tudi nekateri visokošolski zavodi, ki v svojem sestavu nimajo knjižnice.

Knjižnična dejavnost na področju kulture

Knjižnično dejavnost kot javno službo na področju kulture izvajajo predvsem splošne in nacionalna knjižnica, pa tudi specialne knjižnice v javnih zavodih s področja kulture, ki morajo zagotavljati splošno dostopnost publikacij in informacij za posameznika in skupine, ter primeren obseg in strukturo knjižničnih zbirk.

Knjižnice opravljajo svojo dejavnost v skladu s potrebami okolja oz. svojih potencialnih in dejanskih uporabnikov tako da zbirajo, obdelujejo, hranijo, predstavljajo, omogočajo dostop in uporabo knjižničnega gradiva, informacijskih virov in informacij ter organizirajo prireditve, dejavnosti in uporabniške storitve za različne ciljne skupine.

Nacionalna knjižnica

Narodna in univerzitetna knjižnica (NUK) je slovenska nacionalna knjižnica, univerzitetna knjižnica Univerze v Ljubljani, center za razvoj slovenskih knjižnic in po definiciji mednarodnega bibliotekarskega združenja IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions) osrednja znanstvena knjižnica v Sloveniji. Ustanovitelj zavoda je Republika Slovenija, ustanoviteljske pravice in obveznosti pa opravlja Vlada Republike Slovenije.

Kot nacionalna knjižnica skrbi za zbiranje, obdelavo, hranjenje, posredovanje ter varovanje in zaščito temeljne nacionalne zbirke, tj. Slovenike, ter njeno dostopnost domači in tuji javnosti, varovanje in zaščito slovenske pisne kulturne dediščine.

Kot osrednja državna knjižnica skrbi za izvajanje nalog centra za razvoj knjižnic, statistična merjenja delovanja knjižničnega sistema in vodenje razvida knjižnic, pripravo strokovnih podlag za sprejem splošnih predpisov in strokovnih priporočil s področja knjižničarstva, za permanentno izobraževanje knjižničarjev ter izvajanje raziskovalne dejavnosti na področju bibliotekarstva in izvedbo bibliotekarskih izpitov. Kot univerzitetna knjižnica je naloga NUK skrb za temeljno zbirko domače in tujejezične strokovne literature, potrebne za izvajanje pedagoškega in znanstveno-raziskovalnega procesa na ljubljanski univerzi.

Digitalna knjižnica Slovenije in nacionalni agregator e-vsebin s področja kulture zagotavlja informacijske vire, informacije ter storitve za potrebe razvoja informacijske družbe, trajno ohranjanje slovenske pisne kulturne dediščine v digitalni obliki z izgradnjo digitalnega arhiva. Izvaja nacionalno bibliografsko kontrolo za področje slovenskega založništva: zagotavlja koordiniran sistem mednarodnega številčenja publikacij oz. storitev za mednarodno bibliografsko kontrolo (ISBN, ISSN, ISMN, CIP), objavlja napovedi o izidih knjig in statistične podatke o slovenski založniški produkciji (Zakon o obveznem izvodu publikacij).

Potencialni uporabniki nacionalne knjižnice so vsi državljani Republike Slovenije. Prevladujoči krog med njimi so predvsem tisti, ki delujejo na področjih šolstva oz. izobraževanja in znanosti, tisti, ki to knjižnico uporabljajo v smislu njene arhivske funkcije — ohranjanja slovenske založniške produkcije, pa tudi druge knjižnice vseh vrst. Žal financiranje njenih raznolikih funkcij ne poteka ustrezno, finančni in kadrovske pogoji se iz leta v leto slabšajo. Poleg tega se neskončno dolgo vleče rešitev prostorskih problemov in načrtovanje izgradnje NUK 2.

Mreža splošnih knjižnic

Splošne knjižnice omogočajo enakovreden dostop do knjižničnega gradiva in storitev za vse prebivalce lokalne skupnosti. Kot samostojne javne zavode jih lahko ustanovi ena ali več občin in tako imamo skupaj 58 osrednjih knjižnic. Vsaka od teh organizira na svojem območju mrežo krajevnih knjižnic (265), premičnih zbirk (75) in v bolj oddaljenih naseljih ter na podeželju potujoče knjižnice — bibliobuse (12 bibliobusov pokriva 700 krajev).

Posebne naloge opravlja deset osrednjih območnih knjižnic, ki za knjižnice na svojem območju zagotavljajo povečan izbor gradiva, strokovno pomoč knjižnicam, koordinacijo domoznanske dejavnosti in usmerjanje izločenega gradiva.

Knjižnice so letno odprte za uporabnike 380.000 ur. Z razvejano mrežo in skoraj vsakodnevno odprtostjo so zares najbolj dostopni prostori lokalnih skupnosti. Večino storitev lahko vsakdo uporablja brezplačno, le če si želi izposojati gradivo na dom, se mora včlaniti. Približno četrtnina prebivalcev je članov knjižnic, obiščejo pa jih skoraj deset milijon-krat in si izposodijo nad 23 milijonov enot gradiva. Vsak prebivalec Slovenije letno obišče knjižnico skoraj pet-krat.

Poleg zbirke več kot deset milijonov enot knjižničnega gradiva zagotavljajo knjižnice dostop do več kot 8.000 naslovov elektronskih virov, tudi prek oddaljenega dostopa, torej ne samo v knjižničnih prostorih. Knjižnice gradijo tudi lastne podatkovne zbirke (biografske leksikone) in digitalizirajo dragoceno gradivo

regionalnega pomena. Te elektronske vire objavljajo na lastnih spletnih mestih, v Digitalni knjižnici Slovenije d-Lib ali na domoznanskem portalu Kamra.

V zadnjih letih je bilo zgrajenih ali obnovljenih pet osrednjih območnih knjižnic (Murska Sobota, Ravne, Ljubljana, Celje, Kranj), povečane in prenovljene so bile nekatere osrednje oz. občinske (Domžale, Šentjur pri Celju, Postojna) in več kot deset manjših krajevnih knjižnic (Mirna, Mokronog, Semič, Bohinjska Bistrica, Pionirska knjižnica Rotovž, Kamnica itd.). Žal še vedno niso zagotovljeni ustrezni pogoji za drugo največjo knjižnico v Sloveniji — Mariborsko knjižnico, ki se že več desetletij ubada z neustreznimi prostori osrednje mestne knjižnice, čakamo pa tudi na začetek obnove Osrednje knjižnice Srečka Vilharja v Kopru.

Ustanovitelji in financerji ne upoštevajo zakonskih določil

Zniževanje javnih sredstev je že pustilo negativne posledice v zbirkah knjižničnega gradiva večine slovenskih knjižnic. Posledica tega je okrnjena ponudba naslovov novih in aktualnih knjig, saj financerji ne izpolnjujejo zakonskih obveznosti. Občine kot ustanoviteljice knjižnic najprej ukinjajo sredstva za nakup knjižničnega gradiva, čeprav je gradivo osnovno sredstvo in temeljna dejavnost, iz katere izhaja poslanstvo knjižnice. Posebej kritičen je položaj knjižnic na območjih vzhodne Slovenije, ki so po deležih zagotavljanja občinskih proračunskih sredstev že prej zaostajale za osrednjo in zahodno Slovenijo tudi za deset in več evrov na prebivalca, v zadnjih dveh letih pa se ta razkorak še povečuje.

To pomeni zaostajanje celo za minimalnimi zahtevami na vseh področjih — pri dotoku novega gradiva, pri temeljni zalogi, pri kadrovske podhranjenosti, pri neustreznih prostorih. V zadnjih petih letih se je tudi delež državnih sredstev, ki naj bi po zakonu pomagal k usklajenemu razvoju knjižnične dejavnosti, skoraj prepolovil, v letu 2012 pa sploh ni bil izveden poziv za sofinanciranje letnega nakupa računalniške in komunikacijske opreme.

Naloge javne knjižnične službe so torej natančno opredeljene. Stroka sledi zahtevam in pričakovanjem prebivalcev, tudi vizija obstaja. Pravkar je bil pripravljen zelo pomemben dokument Strategija razvoja splošnih knjižnic Slovenije 2013—2020.

Ovire so v neizpolnjevanju zakonskih obveznosti. Vedno več občin ne izpolnjuje niti minimalnih obveznosti, nadaljnje racionalizacije pa niso več mogoče. Kako naj se še dodatno racionalizira knjižnica, ki deluje na območju dvanajstih občin, ima centralno upravo, nabavo in obdelavo gradiva, tehnične servise, službe, ki izvajajo dejavnost v mreži dvajsetih knjižnic, ki je zreducirala stroške materiala,

izobraževanja, službenih poti, čiščenja na minimum, odpiralni časi pa so v skladu z uredbo? Vse to izvaja s številom zaposlenih, ki je 30 odstotkov pod standardom za splošne knjižnice. Za nameček ima sedež v zgradbi, v katero občina zadnjih deset let ni vlagala nič, ker je načrtovala »sistemsko« prenavo z investicijo, izvedla arhitekturni natečaj, potrdila investicijsko dokumentacijo in celo načrtovala sredstva v proračunu ter se dogovorila za sofinanciranje z državo. Danes, po letu EPK, ko bi se naj gradnja vsaj začela, če ne že končala, pa je na mrtvi točki: ima upravni spor zaradi gradbenega dovoljenja in nič sredstev, ne v občinskem ne v državnem proračunu.

Kako torej naprej? Kako spremeniti odnos ustanoviteljev — države in občin? Kako doseči izpolnjevanje veljavne zakonodaje? Knjižnicam grozi nepopravljivo zaostajanje, ne zaradi pomanjkanja predpisov, ampak zaradi neizpolnjevanja teh predpisov.

Pojem knjižnice je bil že v zgodovini in je tudi danes trdno povezan z vrednotami, ki jih težko merimo z ekonomskimi kategorijami. Za prebivalce so izjemnega pomena, saj jim pomagajo pri njihovem družbenem uveljavljanju, pomagajo jim rasti. V današnjem času in v sedanjih razmerah se njihova vloga še krepi. Ko kupna moč pada, knjižnice s svojimi brezplačnimi storitvami izdatno pripomorejo k polnejšemu življenju posameznikov, dvigu bralne kulture, dostopnosti informacij. Toda kako doseči odgovornejši odnos ustanoviteljev ne le na lokalni, ampak tudi na državni ravni?

O tem, koliko je področje knjižničarstva pomembno za to državo, priča tudi dejstvo, da vlada več mesecev, kljub zaključenemu kandidacijskemu postopku, še ni imenovala nove sestave Nacionalnega sveta za knjižnično dejavnost. V obdobju od svojega konstituiranja dalje (2001) je svet poskušal izvajati svoje naloge v polnem obsegu, vendar so člani vedno znova ugotavljali, da kljub posredovanim mnenjem in pobudam pričakovanega odziva ni bilo. Kdo torej sploh potrebuje Nacionalni svet za knjižnično dejavnost?

Podatki so povzeti po gradivih strokovne službe za knjižnično dejavnost MIZKŠ (mag. Tatjana Likar in Marjan Gujtmán) in Cezar (NUK).

Jožko RUTAR

SLOVENSKI FILM MED KREATIVNOSTJO IN BIROKRACIJO

Mojo razpravo sem namenoma poskusil poimenovati malce provokativno: med kreativnostjo in birokracijo. Lahko bi jo poimenoval tudi med kreativnostjo in politiko, ali pa med kreativnostjo in zakonodajo. Zakaj?

Danes nočem razpravljati samo o prihodnosti slovenskega filma. Nočem uporabljati samo lepih in vzvišenih besed. Nalijmo si čistega vina, pravi zelo resničen slovenski pregovor.

Hočem narediti nekakšno bilanco trenutnega stanja

Vsi vemo, da je film umetnost 20. in 21. stoletja. Sodobne avdiovizualne vsebine so vedno pomembnejši dejavnik tako kulturnega udejstvovanja, kakor tudi kulturne izobrazbe. So medij, ki ima izreden doseg do gledalcev in konzumentov kulture. So živi pričevalec in najbolj realni dokumentalist sedanjosti. Kameram nič več ne uide, vsaka grimasa se zabeleži, vsak odgovor se komentira. To je sodobna televizija, ki jo poganjajo novice, zabava, pa tudi kultura.

Kultura na televiziji so filmi in so dokumentarne oddaje in so animirani filmi

Za podporo nastanka, koordinacijo, financiranje in promocijo vse te kulturne produkcije je bil ustanovljen Slovenski filmski center. Obei ob ustanovitvi so bili krasni. Nova institucija, prevlada stroke, povečanje proračuna, izvenproračunski viri.

Prva realnost je nastopila septembra 2011, ko je odhajajoča vlada Boruta Pahorja sredstva centru zmanjšala za okrog 1,5 milijona evrov. Druga realnost je nastopila maja 2012, ko je sedanja vlada izglasovala rebalans proračuna 2012 in že znižana sredstva zmanjšala za dodatne tri milijone evrov. Tretja realnost se je zgodila decembra lani, ko smo predlagali, da se sredstva, ki jih na eni postavki ne bo moč porabiti, tudi zaradi birokratskih postopkov, prestavijo na drugo postavko in se s tem pogasi vsaj del požara. Ministrstvo za finance in Vlada Republike Slovenije so

odločitev tako dolgo zavlačevali, da sta se slovenski film in AV produkcija poslovila od dodatnih 525.000 evrov.

Tako je po letu menjav in varčevanj slovenski film znotraj proračuna za kulturo k varčevanju prispeval pet milijonov evrov in pristal na skromnih štirih milijonih letno. Kolegi, ki vodijo javne zavode, vedo, koliko je to. Predvsem v luči celotnega samostojnega področja, ki producira najdražji kulturni produkt prototipskega značaja. Štiri milijone ni niti povprečni proračun enega francoskega filma. A oni jih posnamejo preko 200 vsako leto.

Ko se je izvrševalo to katastrofično finančno ubijanje filma brez razloga, se je zgodil tudi famozni Zakon o uravnoveženju javnih financ, kjer sta se birokracija in politika odločili, da za delovanje in strokovno pokrivanje filma zadostujejo izjemoma trije zaposleni znotraj agencije, agencija pa mora sama zagotoviti tudi sredstva za splošne stroške delovanja (po domače povedano za papir, elektriko, telefon, vodo, ogrevanje, računovodstvo itn.). Analize, kako so do številke treh zaposlenih prišli, nismo nikoli videli. To je bil pač prispevek k varčevanju, ki je imel učinek 300.000 evrov na letni ravni, hkrati pa je skoraj obglavil institucijo, ki naj bi koordinirala in financirala vse, kar se tiče filma v Sloveniji.

A tu se bizarna zgodba zaviranja kreativnosti šele začne

Ker smo javna agencija in ne javni zavod, so birokrati ugotovili, da se agencija v obdobju do sprejema Plana dela in finančnega načrta iz proračuna ne more financirati po dvanajstinah. Taisti plan pa mora potrditi ustanovitelj, t.j. v primeru filmskega centra (pa tudi Javne agencije za knjigo) Vlada Republike Slovenije. In Vlada Republike Slovenije ima včasih, kot je bilo povedano, tudi druge prioritete. Tako je bil plan dela in finančni načrt filmskega centra lani sprejet 2. avgusta. Kdaj bo letos, ne vemo. Vmes pa so se snemali filmi. Film ne more čakati odločitev Vlade Republike Slovenije. Če je v scenariju poletje ali zima, je potrebno snemati takrat in producenti ne morejo čakati sredstev ali pa novega leta. Ljudje ostajajo brez pravočasnih izplačil honorarjev, produkcijski proces, ki je dolg že tako do dve leti, se podaljšuje. Zamujajo se priložnosti na festivalih, socialna kriza filmskih delavcev, ki so večinoma svobodnjaki, se povečuje. In dokler nimamo sprejetega načrta po zakonodaji ne moremo izvajati javnih razpisov in že tako bornih sredstev prenašati naprej.

V tem času pa se izvajajo festivali, ki se pripravljajo brez da bi vedeli koliko ali in če sploh imajo na voljo javna sredstva. Izvajajo se projekti kulturne vzgoje s področja filma, snemajo se dokumentarci, ker zanimive teme ne morejo čakati na razpise, poteka snemanje in produkcija študijskega procesa na Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo, ki ga stalno podpiramo.

Sprejela se je nova pokojninska zakonodaja, ki že podpisane pogodbe dodatno obremenjuje, sprejela se je pavšalna obdavčitev, ki pa dodatno finančno prizadene ravno tiste, ki zaslužijo do 20.000 evrov letno. In teh je med filmskimi delavci največ.

Pripravlja se nov ZUJIK, ki uveljavlja konkurenčne klavzule tudi za igralce, ki so zaposleni v nacionalnih gledaliških zavodih.

V obravnavi je osnutek Nacionalnega programa za kulturo v obdobju 2013—2015. V zakonu o SFC med drugim piše, da Slovenski filmski center sodeluje z državnimi organi in civilno družbo pri načrtovanju strateških usmeritev na področju filmske in avdiovizualne dejavnosti. Slovenski filmski center k oblikovanju novega nacionalnega programa ni bil niti pozvan niti ni bil o njem uradno obveščen. Očitno je birokraciji na Ministrstvu za izobraževanje, znanost, kulturo in šport odveč poslati eno elektronsko sporočilo.

Vlada Republike Slovenije je 6. februarja 2013 na seji sprejela spremembe ustanovnega akta Javnega zavoda Viba film Ljubljana, nacionalne tehnične baze slovenskega filma. O spremembah se po mojih informacijah ni posvetovala z nikomer, ne z v.d. direktorjem tega javnega zavoda, ne s svetom tega javnega zavoda, ne s Slovenskim filmskim centrom, ne s stroko. Ker gradivo ni bilo objavljeno na spletu bomo morali počakati, kaj ta famozni akt predvideva. Do objave v uradnem listu tega ne bo vedel nihče. Bojim se, da nam predpisujejo nove pogoje poslovanja pri mednarodnih koprodukcijah.

Verjetno mimo mednarodnih konvencij, ki jim moramo spoštovati

Lani poleti sem sam osebno poslal vodilni ekipi ministrstva, pristojnega za kulturo, predlog strategije, kako urediti financiranje filma in AV produkcije primerljivo evropskim državam. Osnovna ideja je, da za nastanek tovrstne produkcije prispevajo vsi, ki na račun avdiovizuelnega kujejo profit ali dodano vrednost, torej kinematografi, prodajalci DVD-jev, televizije, internetni ponudniki, kabelski operaterji in drugi. Ni se jim zdelo vredno niti odgovoriti, kaj šele sklicati kakšnega sestanka na to temo. Pa čeprav s temi predlogi na SFC nismo izumljali tople vode, temveč smo samo strnili in za slovenski prostor prilagodili dobro prakso, ki jo poznajo filmsko razvite države EU kot so Francija, Danska ali Švedska, ali pa države, ki so z nami geografsko primerljive, kot so Poljska, Češka, Slovaška in Hrvaška. Vse te države se še kako zavedajo pomena filma in avdiovizuelne umetnosti za promocijo države in njene kulture.

Seveda ta strategija obdela tudi pomen kreativnih industrij in mesto filma v tem. Dokaže, da film ni samo strošek za državo, je tudi gospodarska priložnost. Potrebno

je samo vzpostaviti ustrezno okolje, da se to prične dogajati. Ena velika mednarodna produkcija lahko v dveh mesecih zaradi snemanja ustvari tudi več milijonov dodane vrednosti. Profitirajo hoteli, obrtniki, lokalni ponudniki, prevozniki itn. Ekonomski multiplikator na ravni Evropske unije je 1,5, torej eno delovno mesto na filmu kreira še 1,5 delovnih mest v ostalih sektorjih.

Tako se bo produkcija in snemanje filmov letos popolnoma zaustavilo. Filmov se po juliju 2013 v Sloveniji ne bo več snemalo. Kinematografi po podeželju se bodo zaprli, ker nimajo sredstev za nabavo digitalnih projektorjev. Za ta namen je v proračunu zagotovljenih dobrih 48.000 evrov. En sam projektor stane okoli 70.000 evrov. Po drugi strani pa isto ministrstvo enemu gledališču za video opremo nameni preko 2000 evrov. Da pa ne bom izpostavljajal samo enih, navedimo par primerov, kako ta država in njene institucije skrbijo za film in avdiovizualno kulturo.

Zakon o Slovenskem filmskem centru, javni agenciji Republike Slovenije, sprejet septembra 2010, predvideva tudi izvenproračunsko financiranje s strani javne Radiotelevizije Slovenija in zasebnih komercialnih izdajateljev TV programov.

Pri RTV ta predpisuje izvedbo javnega razpisa v višini najmanj dveh odstotkov pobrane letne naročnine. RTV je prvi razpis objavila decembra 2011, torej več kot leto po uveljavitvi zakona, odločbe o financiranju so producenti dobili novembra lani, sedaj pa so jih seznanili s finančnimi pogoji. Sredstva sofinanciranja jim ponujajo pod sledečimi pogoji: odstotek po podpisu pogodbe, odstotek po ogledu zmontiranega filma, odstotek po predaji materiala in 97 odstotkov po predvajanju na televiziji. Ob tem se vprašam, kdaj bo predvajanje in če sploh bo. Očitno tudi javna televizija, ki se je tako borila proti zmanjšanju sredstev naročnine, uporablja pozicijo moči napram neodvisnim producentom in avtorjem. Ti pogoji so žaljivi. In teh sredstev niti nimajo planiranih v svojem programsko poslovnem načrtu. V saj jaz jih nisem videl.

Po drugi strani zakon predpisuje izdajateljem komercialnih programov, da za nacionalno filmsko produkcijo namenjajo pet odstotkov letnega dobička. A problem je v tem, da so v primeru največje komercialne televizije izdajatelji hčerinske družbe, ki žal poslujejo z izgubo, njihova materinska firma, ki trži oglasni prostor, pa seveda kuje velike dobičke. In vse je v najlepšem redu, zakonu je zadoščeno.

Pri vsem tem pa svoje vloge ne izpolnjuje tudi Agencija za pošto in elektronske komunikacije, saj tako nacionalna televizija kot tudi komercialne televizije ne izpolnjujejo kvot predpisane neodvisne evropske in domače produkcije, ter kršijo zakonsko predpisane dolžine oglasnih blokov. Po drugi strani pa govorimo o strategijah za popularizacijo slovenskega jezika, naši mediji pa nam prikazujejo

večinoma nižje cenovno in nižje kvalitetno produkcijo in širijo ter popularizirajo »American way of life«.

Naj na ta spisec dodam še Urad Republike Slovenije za intelektualno lastnino, ki že od leta 2009 ni nobeni od kolektivnih organizacij dodelil dovoljenja oz. pooblastila za zbiranje nadomestil iz naslova privatnega reproduciranja, čeprav je ta obveza predpisana v Zakonu o avtorskih in sorodnih pravicah, znesek prispevka pa v uredbi vlade iz leta 2006. Tako uvoznikom praznih CD-jev, DVD-jev, I-podov, trdih diskov itn. teh datatev ni potrebno plačati. Avtorji, producenti in izvajalci pa se obrišejo pod nosom še za to, kar jim zakon predpisuje, preprosto zato, ker birokracija ne deluje.

To je realno stanje slovenske filmske kulture danes. Bo jutri bolje?

In kaj ima pri tem kreativnost. Nič, saj režiserjev in ustvarjalcev nihče nič ne vpraša, niti ne spoštuje njihovega mnenja. A vseeno mislim, da naša kreativnost deluje. Že letos bo prišlo v kinematografe kar nekaj filmov, ki bodo razveseljevali gledalce, dvigali prah, nas povprašali o naši zavesti, nam dali misliti. Otroci bodo zopet razmišljali o taborništvu, nostalgiki o Azri, videli bomo subkulturo »čefurstva«, profesorji se bodo spraševali, kako odraščajo naši otroci, videli bomo drugačne ljubezni.

In kreativni režiserji in ustvarjalci bodo še naprej ustvarjali. Ker imajo poslanstvo in ker imajo talent. In naloga te države je, da talente štiti, jih goji in jim omogoča možnost izražanja. Pa čeprav so zgodbe, ki jih pripovedujejo, včasih tudi neprijetne. Ker ravno filmarji so največji ambasadorji te države in njene kulture v tujini. Jutri grem na Berlinale in na mojem urniku je preko 20 sestankov in dva gala dogodka v treh dneh. Večinoma gre za odpiranje vrat naši kulturi v tujino ali pa za odpiranje vrat v Slovenijo tujim kreativcem. Pa seveda kreiranje politik na evropski ravni.

Tomaz RODE

NAŠA ODGOVORNOST ZA PREŽIVETJE IN RAZVOJ SLOVENSKE BALETNE UMETNOSTI

V Sloveniji želimo vrhunsko umetnost. Ali zanjo storimo dovolj? Ali smo sposobni preseči osebne interese in se posvetiti dobremu, tako za umetnost kot za njene oblikovalce, predvsem pa za bodoče generacije?

Če gre danes celoten razvojni sistem na večini področij glasbene umetnosti večinoma v pravo smer, pa se na področju baletne umetnosti srečujemo s povsem drugačnim stanjem. Med osnovne probleme štejemo predvsem drastično pomanjkanje kvalitetnih slovenskih, doma izšolanih baletnih plesalcev, še vedno močno moten generacijski pretok plesalcev v baletnih ansamblih, dokončna ureditev delovne dobe za baletne plesalce, ki opravljajo enega izmed najbolj specifičnih in eksplicitnih umetniških poklicev, ki temeljijo na povsem definiranih in prirojenih psihofizičnih lastnostih, hkrati pa je strogo omejen na zgodnja leta starosti. Vsi poklici, ki jih je na področju baletne umetnosti še mogoče opravljati, a le po končani aktivni plesni karieri, pa bi morali biti rezervirani izključno za najuspešnejše strokovnjake.

Povod za današnje stanje najdemo v ukinitvi beneficirane delovne dobe za baletne plesalce leta 2001, ko je le ta štela 18 mesecev za eno leto dela in uvedbi skrajšane delovne dobe v obsegu 15 mesecev za eno leto dela. Vzrok za vse nadaljnje težave, ki so se pojavile v nadaljevanju, pa vidim pretežno v nepovezanosti in neskladnosti inštitucij s področja slovenske baletne umetnosti. Dejstvo je, da lahko na področju baletne umetnosti dober in učinkovit sistem deluje le, če so vanj sistemsko vključene vse inštitucije, od baletno izobraževalnih zavodov, javnih zavodov SNG Opere in baleta Ljubljana in SNG Maribor, Društva baletnih umetnikov Slovenije, vse do odgovornih ministrstev. Šele tedaj, ko bodo vse omenjene inštitucije pripravljene priznati zaskrbljujoče stanje in prevzeti odgovornost, bomo lahko skupaj poiskali najboljše rešitve.

Izhodišče večine današnjih problemov na področju baletne umetnosti v Sloveniji najdemo v temeljih, to je v slovenskem baletno izobraževalnem sistemu. Če bi ta izobraževal plesalce, katerih znanje bi temeljilo na vsesplošno veljavnih strokovnih standardih baletne umetnosti, ob tem pa s spektrom vseh potrebnih vsebin, bi

slovenski baletni gledališči zagotovo zaposlovali več domačih baletnih plesalcev. In kaj so po mojem razlogi, ki temu kljubujejo?

S krčenjem delovne dobe za baletne plesalce leta 2001 so ti v baletnih ansamblih slovenskih javnih zavodov ostajali dlje, zaradi česar je prišlo do drastičnih motenj pri zaposlovanju mladih baletnih plesalcev. To je ponudilo strokovno sporno možnost zaposlovanja izšolanih plesalcev v poklice na baletno pedagoškem področju, brez predhodnih izkušenj s področja profesionalne plesne kariere. Takšno možnost so večinoma izkoristili bodisi baletni plesalci, ki se zaradi kadrovske zasedenosti ansamblov niso mogli zaposliti na področju profesionalnega baletnega plesa, bodisi tisti baletni plesalci, ki zaradi neizpolnjevanja vsesplošnih strokovnih pogojev niso uspeli uresničiti lastnih ambicij na baletnih odrih. Po številnih strokovnih posvetih, ki smo jih v Društvu baletnih umetnikov Slovenije tekom leta 2012 opravili v tujini, pretežno z nizozemskimi, ruskimi in madžarskimi strokovnjaki, smo prišli do spoznanja, da v svetu, kjer je baletna umetnost še posebej razvita, velja, da brez predhodnih profesionalnih odskih izkušenj, poklica baletni pedagog, z izjemami na nižji stopnji, ni mogoče dobro in kvalitetno opravljati.

Poleg tega v slovenski izobraževalni zakonodaji, kot pogoj za poučevanje na stopnjah nad srednjim izobraževanjem, zeva še ena past. V Sloveniji namreč s področja baletne umetnosti ni mogoče pridobiti visoke strokovne izobrazbe, sistem pa na višji stopnji omogoča poučevanje izključno tistim s pridobljeno visoko izobrazbo ne glede na strokovno področje. Tako npr. na višji šoli za učitelje baleta poučujejo učitelji, ki imajo študentom enako stopnjo strokovne izobrazbe, v več primerih pa za razliko od njih celo nobenih izkušenj s področja profesionalne plesne kariere. Povsem enako velja v tudi primerih, ko gre za prenove obstoječih baletno izobraževalnih programov. Seveda bi morala biti njihova pomoč, ko gre za stične točke z baletno umetnostjo, npr. psihologija in psihologija baletnih plesalcev, še kako dobrodošla, nikakor pa ne bi smeli voditi prenov obstoječih in kreacij novih baletno strokovnih programov.

Naslednjo oviro, ki danes onemogoča kvalitetnejšo izobrazbo domačih baletnih plesalcev, najdemo v vključitvi srednješolskega baletnega izobraževanja v maturitetni program umetniške gimnazije. Zagovarjam, da je za mladostnike opravljanje maturitetnega programa sila koristno, in jih je zato potrebno k temu po vseh močeh tudi spodbujati. Vendar pa, z ozirom na maksimalno dovoljeno tedensko število pedagoških ur in obvezo pedagoškega obsega obveznih maturitetnih predmetov, na razpolago ostane premajhno število pedagoških ur, namenjenih strokovnim predmetom. Ob uveljavitvi maturitetnega programa umetniške gimnazije — smer baletni plesalec, so bile namreč črtane številne pomembne strokovne vsebine.

Našteti problemi, predvsem pa negotova prihodnost mladih slovenskih baletnih plesalcev, v zadnjih letih botrujejo še dejstvu, da vse več staršev svetuje svojim otrokom, ki se izobražujejo na baletni šoli in izkazujejo namen po nadaljevanju izobraževanja na srednji stopnji, naj se raje odločijo za kakšen drug poklic s perspektivnejšo prihodnostjo.

Zaradi opisanih skromnih razmer slovenska baletna umetnost, v kateri bi morali prevzemati pomemben in nujno potreben delež domači ustvarjalci, počasi izumira, česar se zavedamo tako v Društvu baletnih umetnikov Slovenije kot na Ministrstvu za izobraževanje, znanost, kulturo in šport. Pred dobrim letom smo skupaj pristopili k iskanju rešitev, ki bi postopoma privedle do boljšega položaja v slovenski baletni umetnosti. Strinjali smo se, da je potrebno začeti pri temeljih, to je pri baletno izobraževalnem sistemu.

Strinjali smo se, da bi bilo z ozirom na zakonske postavke v okviru srednjega izobraževanja zelo težko uveljaviti sistem, ki bi omogočal vključitev vseh potrebnih vsebin. Ponudila se je možnost oblikovanja Akademije za balet, ki jo v celoti zagovarja in podpira tudi vodstvo Univerze v Ljubljani. Baletna umetnost v Sloveniji je v primerjavi z vsemi drugimi umetnostmi v podrejenem položaju, saj edino baletnim umetnikom ni omogočena pridobitev visoke izobrazbe. Zato bo oblikovanje Akademije za balet uredilo tako položaj baletnih umetnikov v Sloveniji kot uveljavitev vseh potrebnih strokovnih vsebin, nujno potrebnih za visoko strokovno usposobljenost domačih baletnih plesalcev.

Pri izmenjavi mnenj s tujimi strokovnjaki smo prišli do še enega pomembnega podatka, ki govori o tem, da se vse več evropskih držav trudi za vzpostavitev podobnega izobraževalnega sistema. Lahko trdim, da smo z delom, ki smo ga opravili Univerza v Ljubljani, Ministrstvo za kulturno in Društvo baletnih umetnikov Slovenije, danes zagotovo korak pred ostalimi državami. Ponuja se nam možnost, da bomo prvi v Evropi s tovrstnim izobraževalnim sistemom, kar bi spodbudilo razmišljanja tujih političnih sfer s področja kulture in umetnosti, dokazali pa bi tudi nacionalno zrelost na področju baletne umetnosti ter s tem v kulturi in umetnosti na sploh. Predstavitve našega, slovenskega predloga baletnega izobraževanja na univerzitetni ravni je pri večini tujih strokovnjakov naletelo ne le na odobravanje, ampak tudi na priznanje, da gre za do popolnosti oblikovan predlog baletnega izobraževanja na visoki stopnji, ki vključuje prav vse potrebne vsebine.

Ob vsem tem je zanimivo, da je v slovenskih baletno izobraževalnih krogih, kljub temu, da z ustanavljanjem Akademije za balet nikakor ne gre za ukinjanje obeh konservatorijev, pobuda naletela na nasprotovanje. Odziv je bil po eni strani

sicer pričakovan, saj zelo malo aktualnih baletnih pedagogov izpolnjuje pogoje za poučevanje na visoki stopnji. Zato bo potrebno na začetku delovanja akademije zaposliti tuje strokovnjake, vse dokler ne izobrazimo prve generacije lastnih kvalitetnih pedagoških kadrov, ki bodo s prenašanjem svojega znanja na baletne plesalce v bodoče zagotavljali izpolnjevanje zahtevanih kriterijev umetniško tehnične kvalitete obeh slovenskih baletnih ansamblov.

Vendar pa tudi med tistimi, ki ustanovitvi Akademije za balet nasprotujejo, najdemo pobudnike, ki iščejo nove, drugačne poti za izboljšanje trenutnega baletno izobraževalnega sistema. Ena od takšnih je pobuda za ustanovitev Višje šole za baletne plesalce. Ta bi žal, za razliko od Akademije za balet, za dve leti podaljšala obseg trenutnega šolanja baletnih plesalcev in jim tako skrajšala najplodnejša ustvarjalna leta v njihovi profesionalni plesni karieri.

Nekorektno pa bi bilo, v kolikor bi povsem enačili današnje stanje v obeh osrednjih slovenskih baletno izobraževalnih ustanovah — Konservatoriju za glasbo in balet Ljubljana in Konservatoriju za glasbo in balet Maribor. Vodstvo slednjega je namreč v zadnjih letih sprejelo nekaj pomembnih kadrovskih odločitev na podlagi pomembnosti izkušenj, pridobljenih za časa aktivne plesne kariere. Rezultat se kaže predvsem v večjem številu plesalcev, ki v zadnjih letih zaključujejo šolanje s kvalitetnejšim znanjem.

Kljub temu pa ostaja dejstvo, da je skrajni čas, ko je potrebno poklic baletnega plesalca enakovredno ovrednotiti z ostalimi umetniškimi poklici in mu za opravljanje enega najbolj zahtevnih poklicev na lestvici težavnostnega ovrednotenja poklicev omogočiti pridobitev visoke izobrazbe, tako z vidika tehnične, umetniške kot nujno potrebne splošne strokovne izobrazbe.

Aleš SEDMAK

ZDSLU IN POLOŽAJ LIKOVNEGA USTVARJALCA DANES

Zveza društev slovenskih likovnih umetnikov (ZDSLU) je strokovno združenje profesionalnih likovnih ustvarjalcev. Delovanje zveze zajema celotno območje skupnega slovenskega kulturnega prostora in združuje devet regionalnih društev s skoraj 700 člani. Prve oblike organiziranja likovnih umetnikov so obstajale že leta 1898 in leta 1899 je bil prvi ustanovni zbor Društva likovnih umetnikov Slovenije.

Društvo je bilo skozi bogato zgodovino vseskozi zelo aktivno. Botrovalo je pri ustanovitvi Narodne galerije in Moderne galerije ter Akademije za likovno umetnost, da o periodičnem tisku s tega področja sploh ne govorimo.

Danes ZDSLU zelo aktivno spremlja svoje člane na njihovi poti. Najpomembnejše naloge in cilji so:

- popularizacija likovne umetnosti na najvišji ravni ter izobraževanje in razvoj likovne umetnosti in likovne dejavnosti v Sloveniji;
- zagotavljanje primernih pogojev članom za opravljanje poklica likovnega ustvarjalca, kot so ateljeji in njihov status, delovanje trga likovnih del ...;
- skrb za urejanje zakonodaje in razmer na socialnem, pokojninskem in pravnem področju;
- večji pretok informacij, izdajanje okrožnic, strokovnih glasil in publikacij z likovno umetniškega področja (tekoče obveščanje o dogajanjih na likovnem in širše kulturnem področju v Sloveniji ter izven nje, o razstavah, akcijah, razpisih, izmenjavah, rezidenčnih ateljejih, materialih in opremi za likovno produkcijo ...);
- povezovanje in sodelovanje s sorodnimi društvi in zvezami, kot so društva pisateljev, skladateljev, z evropskimi stanovskimi društvi ter zvezami itd.

Svoje delo in vodenje zveze opravljajo izvoljeni predstavniki volontersko, kot poslanstvo.

Drugo področje aktivnosti ZDSLUS je programski del, ki se nanaša na organiziranje in promoviranje domačih in mednarodnih razstav, umetniških akcij posameznih članov in društev ter gostovanj tujih umetnikov, ki je sofinanciran s strani ministrstva. Najpomembnejši projekti programa so:

- Jakopičeva nagrada, najpomembnejša nagrada na področju likovne umetnosti v državi. Njen namen je pokazati na kvaliteto in zagotoviti prepoznanje izjemnih dosežkov domačih umetnikov na področju likovne ustvarjalnosti;
- Majski salon, najboljša društvena razstava z najdaljšo tradicijo, saj njena organizacija poteka neprekinjeno že več kot 100 let. Razstava izpostavlja širok spekter vizualno obravnavanih problematik in je zrcalo aktualnega dogajanja na likovnem področju v Sloveniji;
- Slovenski bienale ilustracije je ZDSLUS ustanovila pred dvajsetimi leti. Skupaj s Cankarjevim domom skrbimo za razvoj kakovostne slovenske ilustracije in za nemoten potek bienala, v okviru katerega podelimo nagrade, plakete in priznanja Hinka Smrekarja za najboljše domače ilustratorje;
- podeljevanje delovnih štipendij ilustratorjem in fotografom;
- Mednarodni trienale keramike UNICUM ponuja pregled svetovnega umetniškega izražanja na področju keramike, na katerem so predstavljeni različni tehnološki in konceptualni pristopi v dialogu s sodobno umetnostjo. V tekmovalnem delu je leta 2012 žirija izbrala dela 62 avtorjev iz 25 držav; vseh prijavljenih je bilo 294 iz 52 držav. V spremljajočem programu sta bili dve samostojni avtorski razstavi in dve skupinski razstavi (Generacija 60—80 in izbor študentov iz petih akademij);
- letni razstavn program v Galeriji ZDSLUS in na vrtu ZDSLUS;
- razstave v Galeriji Inštituta Jožef Stefan;
- razstave v razstavnih prostorih Generalnega konzulata Republike Slovenije v Celovcu;
- izdajanje strokovne revije Likovne besede, edine strokovne revije za likovno in vizualno umetnost v Sloveniji, ki izhaja kontinuirano že sedemindvajset let.

Če velja, da brez jezika ni naroda, velja tudi, da brez podobe ni civilizacije

Morda ni odveč utemeljevati pomembnost likovne umetnosti pri razvoju družbe v najširšem pomenu besede, o vplivu prvih stenskih poslikav, egipčanske, grške in rimske likovne umetnosti in kulture na celotno zgodovino umetnosti. Od bogatega razvoja v renesansi je raba perspektive, kot nekaj novega, ostala vse do danes eno največjih odkritij. Vpliv likovne umetnosti na človekovo celovito dojetje prostora in časa se je skozi obdobja do danes le še intenziviralo.

Če povzamem po prof. mag. Črtomirju Frelihu: »Človek je simbolno bitje, ki s svetom ne more komunicirati neposredno, marveč lahko le prek znakovnih sistemov in jezikov, ki si jih je izoblikoval, da se vsaj prek prevoda lahko dotakne resničnosti. Torej prva narava je neposredno nedostopna in to, kar dela likovno umetnost tako zanimivo, je prav iskanje oblik, ki bi napravile pot med človekom in naravo prehodno. Svet je povezan sistem in preprosto v njem ni mogoče narediti samo ene spremembe in računati, da bo vse drugo ostalo enako. Prav likovna umetnost skrbi za spremembe v gledanju in privajenim odnosom preskrbi nove pomene. Likovna umetnost predlaga nove poglede, nove koncepte prostora, izumlja nove likovne prostore, in s tem določa nov status opazovanega.«

Likovna umetnost je raziskovalno polje vsega vizualnega

Moramo pa vedeti, da lahko poklic ustvarjalca na področju likovne umetnosti posameznik v Sloveniji opravlja samo in izključno kot samozaposleni v kulturi. Do nedavnega je diplomant Akademije za likovno umetnost in oblikovanje, če izvzamem oddelek za vizualne komunikacije in industrijsko oblikovanje, lahko poučeval, oblikoval, opravljal poklic scenografa, kostumografa in se je lahko z likovno umetnostjo ukvarjal samo ljubiteljsko. Danes tudi to ni več možno, ker je likovnik prisiljen iskati rešitve ne samo za ustvarjalno delo, ampak velikokrat celo za golo preživetje.

Umetnostni zgodovinar Meyer Schapiro je pred leti zapisal: »Uspešno slikarsko ali kiparsko delo je enkratno blago z visoko tržno vrednostjo. Slike so morda najdražji predmeti na svetu, ki jih je izdelal človek. Izredna pomembnost, ki jo ima umetniško delo kot dragocen predmet, oglaševan in znan po svoji ceni, vpliva na zavest o naši kulturi. Hkrati pa ni noben poklic tako reven kot slikarjev. Slikar ne more živeti od svoje umetnosti.«

Rad bi predstavil pogoje, v katerih danes likovni ustvarjalci kot samozaposleni v kulturi delujejo v Sloveniji in kako so vpeti znotraj družbeno ekonomskih procesov. Samozaposleni s pravico do plačila prispevkov državo popolnoma razbremenijo tako s finančnega zornega kota kot tudi na področju politike zaposlovanja:

1. sami poskrbijo in si priskrbijo svoje delo, od katerega plačujejo državni davke. Akontacijo davka plačujejo za sleherno tekoče leto, tudi takrat, ko nimajo prilivov in nikakršnega blagovnega prometa;
2. državo razbremenijo skrbi za delavca, saj samozaposleni sami poskrbijo tudi za lastni delovni prostor, orodje, sodelavce ..., nimajo plačanega letnega dopusta, študijskega dopusta, ne prejemajo niti regresa niti bolniške, če niso vsaj 30 dni bolni, kar je zagotovo velika razbremenitev za državni proračun;

-
3. avtorska pogodba, ki je bila temeljni mehanizem za obstoj na trgu in je istočasno zagotavljala moralne avtorske pravice, je močno ogrožena;
 4. samozaposleni v kulturi so delodajalci, ki sami sebe zaposlujejo in so kot poslovni subjekt brez kakršnih koli pravic, ki izhajajo iz pravic dela. V primeru, ko ne morejo več poslovati, nimajo pravice in ne morejo objaviti stečaja svojega podjetja.

Če odmislimo posebnosti in nujne pogoje, ki so potrebni za normalno ustvarjanje in vse pozitivne vplive na razvoj družbenih procesov, se lahko izvaja status samozaposlenega na likovnem področju samo v primeru, da se vzpostavi trg likovnih del.

Za likovne ustvarjalce je za preživetje in za normalno delo ključnega pomena trg likovnih del, ki se brez sistemskih rešitev ne more vzpostaviti, ki pa v Sloveniji ne deluje, ker ga praktično ni in ga bo potrebno čim prej zgraditi. S prodajo umetnin se ustvarjajo prihodki, ki omogočajo samozaposlenim umetnikom normalno življenje, obenem pa bogatijo državni proračun. V državah Evropske unije je veliko primerov dobre prakse, kako učinkovito in uspešno urediti trg likovnih del.

Zato predlagamo majhne spremembe, ki bodo vsem v korist, in sicer:

1. Zakon o investicijah: da se podpre in omogoči sprejetje že pripravljenega predloga zakona o investicijah v izgradnjo ali obnovo javnih zgradb in se nameni določen procent za likovno opremo.
2. Zakon o mecenstvu: za investicije v kulturo in/ali nakup likovnih del naj se prizna investitorju ali kupcu večja davčna olajšava. Država tako na eni strani izgubi del davka od dobička, na drugi strani pa se vzpostavi blagovni promet, kjer se ta sredstva povrnejo. Tovrstni ukrep, kot kažejo primeri v drugih državah, pozitivno vpliva na razvoj likovnega trga in deloma razbremeni državni proračun.
3. Ustanovitev posebnega državnega sklada/fundacije, ki bo redno in v večjem obsegu odkupoval umetniška dela, s katerimi bi opremljali državne institucije, zavode, bolnice, veleposlaništva in predstavništva v tujini ... Ta ukrep bi prispeval, da bi lahko likovni ustvarjalci vso svojo energijo in ustvarjalni potencial usmerili v likovno delo in produkcijo ter tako povečali možnost nastajanja kvalitetnejših ter odmevnejših del.
4. Poenotenje razstavne politike v vseh galerijah in muzejih, katerih programi in projekti vključujejo sodobno umetnost in jih sofinancira Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport: nujno je sprejetje primerljivih normativov in standardov za delo v javnih zavodih, nevladnih organizacijah

in zasebnih galerijah ter njihovo spoštovanje pri vseh programih in projektih, ki jih sofinancira ministrstvo, in izplačevanje avtorskega honorarja (razstavnine) vsem umetnikom za osebne razstave, ne glede na formalno-pravni status galerije ali muzeja. S tem bi dosegli večjo preglednost pri porabi javnih sredstev in njihov boljši izkoristek, bolj kakovostne razstavne projekte, možnost uvedbe ciljnih razpisov in pozivov ter spodobnejši položaj ustvarjalca, ki se mu za honorar ne bo potrebno prijavljati na razpise kot fizična oseba in konkurirati poslovno močnejšim pravnim osebam (povzeto iz osnutka predloga NPK 2012—15 in je zapisano v NPK 2013—2016).

5. Okrepitev strokovnega društva s področja likovne umetnosti: nujno je, da se Zvezi društev slovenskih likovnih umetnikov povrne status nacionalne stanovske organizacije, kot ene od temeljnih stebrov slovenske ustvarjalne produkcije, ki bo sposobna skrbeti za socialni, ekonomski in pravni položaj likovnega ustvarjalca in za razvoj likovne umetnosti v Sloveniji in da bo lahko enakopravno nastopala v širšem evropskem prostoru. Stanje na področju likovne ustvarjalnosti se iz leta v leto slabša, kriza v likovni umetnosti se je pri nas pojavila veliko prej, preden sta Slovenija in celotna Evropa zapadli v ekonomsko-finančne težave in recesijo. Kriza v likovni umetnosti je posledica nedefiniranih odnosov med šolo — likovnimi ustvarjalci — galerijami in uporabniki. V teh odnosih je likovni ustvarjalec posameznik v neenakem položaju do ostalih dveh, ki imata sistemsko (državno) podporo. Vendar brez likovne produkcije ni galerij in razstav, ni likovne opreme. Glede na koncept, obliko organiziranja in tradicijo je ZDSLJU edini varuh ustvarjalne svobode in strokovne korektnosti ter ščiti interese svojih članov in stroke, zato je ob nujni posodobitvi tudi najprimernejši sogovornik v družbi.

In kje je rešitev?

Rešitev vidimo v sinergiji petih predlaganih ukrepov, saj vsak ukrep sam zase ne bi imel pravega učinka, vsi skupaj pa vodijo do krepitve in povezovanja med institucijami na področju kulture in gospodarstva, večje ekonomske neodvisnosti, izboljšajo se položaj ustvarjalcev, njihova mobilnost v domačem in mednarodnem prostoru ter kakovostna produkcija in promocija.

In kakšna je vizija strategije razvoja kulture na Ministrstvu za šolstvo, znanost, kulturo in šport? To je vprašanje, ki si ga lahko danes postavi vsak od nas.

Za konec!

Ugotovimo lahko, da nas obvladuje govorica vizualnih komunikacij. Strinjam se s splošno ugotovitvijo, da živimo v kulturnem obdobju, ko prevladujejo slike, vizualne simulacije, iluzije, kopije, reprodukcije, imitacije in fantazije. Živimo v času, ki ga pogostokrat označujejo kot stoletje vizualnih komunikacij, ko se je pozornost od »besede« radikalno preselila k »sliki«. V današnjem času se stopnjuje porast vizualnih podatkov, hkrati pa se razrašča potreba po njihovem obvladovanju. Na dan prihajajo vse bolj pogosta opozorila, da je »naša splošna kultura čedalje bolj plod tega, kar gledamo in ne tega, kar beremo«. (Mitghell, W. J. Thomas, 2009, Slikovna teorija, Študentska založba, str. 19)

Robert KLUN

OBLIKOVANJE MED UMETNOSTJO IN GOSPODARSTVOM, MED ZAVEZANOSTJO SEBI IN DRUGIM

Kultura je temelj vsake zdrave družbe, naroda! Potrebno je skrbeti za njeno svežino in trdnost, da ne zamre. Če ta usahne, potem je družba izgubljena v poplavi ostalih oz. le ta prevzame drugo vsečnost (beri najbližje likanje!). Kulturo ohranjamo ljudje, kritična masa. Pri nas je žal ni, kaj šele kritike, in to se izkorišča s tako imenovanimi elitami, pa naj bodo politične, gospodarske ali še kakšne druge, ki za svojo osebno podobo ne znajo poskrbeti, kaj šele za »iskren obraz naroda in gospodarstva«!

Slovenski oblikovalci smo lani praznovali 60-letnico povezanosti. Pred 61-imi leti se je zbrala skupina arhitektov in oblikovalcev in od tedaj je Društvo oblikovalcev Slovenije (v nadaljevanju DOS) edino stanovsko združenje oblikovanja v Sloveniji. Društvo oblikovalcev Slovenije je v zadnjem sedemletnem obdobju izpeljalo oz. bilo soudeleženo pri promociji in razstavah preko 70 predstavitev slovenskega oblikovanja! Prav vse projekte smo izpeljali v lastni, t.j. privatni režiji, pa naj bo to udeležba na prestižni razstavi oblikovanja *100 odstotni dizajn London* ali mesečna razstava DOS v Cankarjevem domu.

Oblikovalci, združeni v DOS, delujemo v okviru sekcij za oblikovanje vizualnih komunikacij, industrijsko in unikatno oblikovanje, fotografija, scenografija in kostumografija. Osrednji cilji društva DOS so promocija stroke in druge oblike javnih predstavitev del članov društva, vzpostavitev vezi med stroko in njenimi uporabniki/naročniki.

Društvo je od leta 1961 enakopravni član Mednarodnega sveta združenj za industrijsko oblikovanje ICSID (International Council of Societies of Industrial Design). Od leta 1963, ko je društvo DOS pripravilo svetovni kongres oblikovanja na Bledu, pa smo člani ICOGRAD. V svoji bogati zgodovini je DOS sodeloval in se povezoval pri ustanovitvah programskega sveta za visokošolski študij oblikovanja na Univerzi v Ljubljani, Avtorske agencije za Slovenijo, Kulturniške zbornice Slovenije, urejanju statusa umetnikov in izdelavi meril vrednotenja za oblikovalske storitve. DOS je soustanovitelj Arhitekturnega muzeja in mednarodnega Bienala industrijskega oblikovanja (BIO) ter avtor koncepta te prireditve. Kar pa nam

v zadnjem času ni v ponos, saj je prav BIO izgubil vsako sled inovativnosti, kreativnosti, strokovnosti in predvsem nikjer ni več zaslediti slovenske identitete!

Zavedajmo se, da sta oblikovanje in arhitektura tihi zapis časa, njegov okameneli spomin. Na vsakem koraku se moramo začeti zavedati, kako nas dela naših kolegov povezujejo, nas spominjajo na to, kdo smo oz. kdo smo bili. Ob tem moramo vprašati, kam drvimo!

Samo pogledajte te stole in mize, ki nas obkrožajo! Včasih smo jih znali bogato ponesti povsod po svetu, danes pa je pohištvena, lesna, tekstila, kovinarska industrija izginila s slovenskega zemljevida! Ni več slovenskega oblikovalca pohištva, ki bi preživel s svojim delom v Sloveniji! Se tega zavedamo?!

Ali pa, ko odprete denarnico, in če ni prazna, je v njej odlično oblikovan slovenski denar, naša identiteta, ki se sama od sebe širi po svetu, slovenskega oblikovalca Licula. Pa vsi ti čudoviti objekti, ki nam zaenkrat še nudijo zavetje ... Kdo in kaj bo delal, če ne bomo takoj spremenili odnosa do razvoja, do kreativnih industrij in če ne bomo postavili ponovno strokovnjake — oblikovalce na vodilna mesta razvoja tistega, kar je še ostalo! Žal smo se dobessedno vrnili sto let nazaj, z identičnimi izzivi in vprašljivo popotnico. Samo stroka oblikovanja v Sloveniji ne preživi, odhaja in odšla je preko mej, tako se najkvalitetnejše seli h konkurenčni kulturi, ki nas že tako omejuje.

Kot arhitekti in oblikovalci si želimo močno slovensko gospodarstvo za katerega in s katerim bomo ustvarjali. Skupaj gradili blagovne znamke in našo prepoznavnost, našo identiteto poslali v svet. Le tako lahko računamo na ohranitev slovenskega zapisa skozi zgodovino. Pečat, ki sta nam ga dala tako krajina in sosedno okolje, sta pustila določen in edinstven zapis, ki ga z lastnim duhom in voljo preoblikujemo, povezujemo v čudovite koncepte in tako lahko ponujamo gospodarstvu in okolici. Prednost tega zapisa imajo dinamični, široki in povezovalni narodi. Tisti, ki ne poznajo meja, tisti, ki stroko povezujejo s stroko, ki sebe bogatijo z drugimi in ki spoštujejo strokovnjake drugih področij.

Neslutene možnosti imamo, platna so neporisanana in želimo si, da bi naš trud zbudil pozornost tistih vrat, ki so pomembna, da se odprejo. Pomembne so prioritete, čistost koncepta in idej! Nosilec te gospodarske struje mora biti strokovno oblikovanje, ki z vključevanjem vseh strok, njenim povezovanjem, generira ekonomski vihar, ki lahko hrani vse: kulturo, ekonomsko stabilnost, umirjenost ... Poiskati bo treba poti, ki nam bodo vrnila zaupanje, poti, po katerih se je že hodilo in so bile prave. Gospodarstvo bi moralo delati z roko v roki z oblikovanjem. Danes je pomembno, da se zavedamo, da smo sposobni preskočiti ovire le povezani, z roko v roki z gospodarstvom, mestom in državo! Oblikovalci predstavljamo gonilno silo

razvoja in identitete, smo promotor in povezovalac inovativnih konceptov, idej, ki promovirajo vse nas!

Državni svet pozivamo, da pozove državo, vlado, pristojna ministrstva h korekcijam dokumentov Nacionalnega programa za kulturo in Zakona o uresničevanju javnega interesa za kulturo z vključitvijo DOS in same stroke oblikovanja. Ta dokumenta sta napisana nestrokovno, brez poznavanja razvoja, ki sledi trgu, gospodarstvu, in ki bi moral pomagati prodoru slovenske kulture in izdelka v svet! Prav tako dokumenta ne razumeta strokovnega dela oblikovalca in promocije naše, slovenske identitete! Oblikovanje je na 50-ih straneh omenjeno na 26 strani, na manj kot eni tretjini!

DOS za svoje delo in promocijo slovenske kulture s strani države ne prejema letnih sredstev, s svetlimi izjemami treh podpor direktnih razstav v skupni višini okrog 30.000 evrov v sedmih letih! Vse omenjene projekte in aktivnosti smo izpeljali s svojo iznajdljivostjo, zasebnimi sredstvi in z dobro voljo kolegov, za kar se vsem iskreno zahvaljujem.

Mag. Igor TERŠAR

LJUBITELJSKA KULTURA KOT POMEMBEN DEJAVNIK DRUŽBENEGA RAZVOJA

Govoril bom o izjemno razširjeni in močno razvejani obliki kulturnega delovanja, ki sega stoletja nazaj in je bila ključnega pomena za povezovanje, oblikovanje zavesti in identitete slovenskega naroda, pomembna platforma za vzpostavitev prvih slovenskih institucij in eden pomembnih dejavnikov, ki so pripomogli k uresničitvi sanj o samostojni državi. Govoril bom seveda o ljubiteljski kulturi, ki nas je povezovala v preteklosti, ki nas povezuje še danes in je morda v teh časih raznoterih razdvajanj pomembna bolj, kot si mislimo. Kulturna društva so vgrajena v temelje domala vseh naših kulturnih ustanov, ljubiteljska kultura pa ima enega večjih družbeno povezovalnih nabojev. Kljub svoji močni zgodovinski vlogi in zavezanosti tradiciji je ljubiteljska kultura danes še kako živa, živahna in med drugim naklonjena tudi sodobnim konceptom kulturnega ustvarjanja. Naj vas spomnim samo na sodobni ples, ki se pri nas razvija večinoma v okvirih ljubiteljske kulture, na nove zborovske prakse, ki jih uvaja Carmina Slovenica, na avdiovizualno umetnost, številne performanse in sodobne festivale, ki se rojevajo v sferi neinstitucionalizirane kulture.

Ljubiteljska kultura je nepoklicno umetniško delovanje ljudi, ki se običajno sistematično usposabljaajo na kulturnem področju, s katerim se ukvarjajo v prostem času, in mu posvečajo večji del svojega življenja. Veljavne konvencije o tem pri nas nimamo, ker področje ni zakonsko urejeno, si pa že več let prizadevamo, da bi normativno opredelili ne le ljubiteljsko, temveč tudi tradicijsko kulturo, ki se ohranja kot živa dediščina preteklih obdobij. Zaenkrat tako varujemo le spomenike, ne pa tudi izročil, kot so običaji, navade, starosvetnost, ljudska ustvarjalnost in podobno.

Ker je ljubiteljska kultura glede na svojo razširjenost, razvejanost in pestrost relativno slabo zastopana v medijih, širša javnost nima čisto prave predstave o tem, za kako razširjeno kulturno prakso gre, čeravno se morda predstavniki te javnosti vsak zase v svojem prostem času udeležujejo pevskih, gledaliških, folklornih vaj, slikarskih tečajev, skupnega muziciranja in podobno. O tem, kako razširjena je ljubiteljska kultura, najbolje govorijo statistike. Javni sklad Republike Slovenije za kulturne dejavnosti, ki skrbi za strokovno in finančno podporo

ljubiteljskim kulturnikom, združuje 5000 društev in produkcijskih skupin ter okrog 100.000 aktivnih udeležencev. Ti se s kulturo ukvarjajo v svojem prostem času in nastopajo brezplačno. Če upoštevamo še ta vidik, dobimo približno 10 milijonov ur prostovoljnega dela vseh udeležencev. Samo na ta način lahko sfera ljubiteljske kulture v Sloveniji realizira izjemno obsežen program pet tisočih kulturnih prireditev na letni ravni, ki se dogajajo v slehernem kraju naše države in pritegnejo prav vse prebivalce. Nedvomno bi brez tega izjemno pomembnega prispevka h kulturnemu življenju prebivalcev Slovenije pretežni del naše države živel v kulturni gluhoti.

JSKD spremlja in podpira vso to raznovrstno dejavnost po strokovni, organizacijski in finančni plati. Vsakdo, ki prelista naše programe ali poročila, kjer so popisane vse naše dejavnosti, je pozitivno presenečen nad obsegom in kakovostjo dogajanja in je morda potem malo manj zaskrbljen nad splošno kulturno ravno v naši državi. Seveda je to v prvi vrsti zasluga številnih kulturnih društev, njihovih zvez in drugih nevladnih struktur, ki jih odlikujeta neizčrpana ustvarjalna volja in organizacijska iznajdljivost, saj pretežni del stroškov pokrivajo iz lastnega žepa. Slednje sploh ni samoumevno, saj ne govorimo o kakšni zasebni rekreaciji, temveč o tem, da ta kulturna društva tudi iz svojega žepa zagotavljajo višjo kakovost življenja v vseh naših lokalnih skupnostih, kar pa bi morala biti, vsaj tako pravita ustava in zakon, odgovornost oblasti! Tako pa se delež javnih sredstev za ta namen iz leta v leto zmanjšuje in že dolgo ni več odraz resničnega pomena te dejavnosti za družbo.

V težkih časih, ki jih preživljamo, postajajo razmere nevzdržne, saj nosilci kulturnih programov enostavno ne zmorejo več sami pokrivati vseh stroškov, po drugi strani pa na prireditvah ni obiskovalcev, če te niso brezplačne. Zato nam grozi razpad stoletne mreže kulturnih društev, pri čemer se odgovorni ne zavedajo, da zamrznitev njihovega financiranja ni isto kot preložitev kakšne komunalne investicije na kasnejše obdobje. V primeru razpada kulturnih društev gre za ireverzibilen proces, za nepopravljivo škodo, saj se ljudje, ki opustijo društveno dejavnost, praviloma vanjo ne vračajo. Kulturna društva so živi organizmi, zato njihova smrt, žal, ni lečasna.

Pri vsem tem ne gre za vprašanje, ali bomo imeli nekaj prireditev več ali manj, gre za zavedanje, da je kultura predvsem socialno vezivo, snov, ki povezuje ljudi. Gre za dolgotrajno tkanje medsebojnega zaupanja, ki je jedro socialnega kapitala. Prav ljubiteljska kultura ima največ zaslug za to, da odnosi med ljudmi niso niti približno tako skrhani, kot so odnosi v politiki. Vsaka kulturna prireditev je namreč skupni projekt celega kraja, ki zahteva učinkovito dogovarjanje, povezovanje in sprejemanje kompromisov, rezultat pa je običajno v veselje prav vsem. Tega užitka v soustvarjanju ne more nadomestiti noben »reality-show« na TV, pa tudi ne bežno

gostovanje neke profesionalne kulturne skupine. Če izgubimo to plat družbenega življenja, se bo družba še hitreje atomizirala in razkrojila. Zato moramo v kriznih razmerah še dodatno paziti, da nam mreža ljubiteljske kulture, ki je rezultat prizadevanj mnogih rodov, ne razpade, saj se bomo sicer znašli v kulturni revščini, ki ni nič manj boleča od socialne revščine.

IZGUBLJENO S PREVODOM ALI SAMOZAPOSLjeni V BERMUDSKEM TRIKOTNIKU Z IZBRISANIMI, NEVIDNIMI, ZOMBIJI IN OSTALIMI POŠASTMI SLOVENSKE DOMAČIJE

Podatki za leto 2012 kažejo, da je bilo vpisanih v razvid samozaposlenih na Ministrstvu za izobraževanje, znanost, kulturo in šport približno 2.375 oseb — približno zato, ker se stanje spreminja zaradi mirovanj, izbrisov. 1.515 osebam je ministrstvo plačevalo zdravstvene in pokojninske prispevke. Skupni seštevek je nanese 5.768.962,55 evrov. Omeniti velja, da je bil lani cenzus 20.777,78 evrov bruto. To je magična meja. Če samozaposleni zaslužijo več, niso upravičeni do državnega bonusa, prispevke si plačujejo sami. Za podaljšanje moramo zaprositi vsake tri leta. Toliko o številkah.

Samozaposleni so tako rekoč slovenski izum, unikum. Umetniki, administratorji, promotorji, tehnični kader in vsi ostali v umetniških poklicih v državah, po katerih se zelo radi zgleujemo, nimajo statusa samozaposlenih. Kaj točno pomeni biti samozaposlen? Pomeni, da nismo v rednih delovnih razmerjih oz. smo na trgu (ki pravzaprav ne obstaja, čeprav nas vsi radi tja potiskajo). Samozaposleni so lahko vpeti v redno delo inštitucij, nevladnih organizacij, društev, lahko delajo na projektih, na več hkrati, ali pa sami doma. Se pravi, da si sami omogočamo delo. Delamo, ko je delo in če je. In takrat, ko je, na polni pogon. Nihče se ne sprašuje, ali delamo 8 ur; praviloma delamo več. Malice, odmori, prevozi niso nekaj, s čimer bi se obremenjevali tisti, ki nam dajo delo, ali s čimer bi se obremenjevali sami. Dopust pride v poštev, če je čas in denar. Do nadomestila za čas, ko ne delamo, nismo upravičeni. Nimamo priznanih stroškov dela, pisarne ... Če zbolimo za manj kot 30 delovnih dni, je to naš problem. Za več smo podvrženi komisijam, preverjanjem in potem smo lahko celo prejemniki bolniške, tudi porodniške. Bolniška in porodniška pravzaprav pomenita redko priložnost za redni vir dohodka.

Za isto delo zaslužimo trikrat manj kot zaposleni. Kot primer naj navedem podatek iz leta 2010 za zaposlenega in samozaposlenega igralca s približno enakim številom vlog: zaposleni je zaslužil 1.883 evrov mesečno, samozaposleni 500 evrov, če upoštevamo njegove dejanske stroške, oziroma 850 evrov, če upoštevamo 40 odstotkov normiranih stroškov.

Desetletno delo na Radiu in televiziji Slovenija mi je dalo odličen vpogled v primerjavo vrednosti dela zaposlenih in ne vrednosti dela samozaposlenih, honorarcev. Takrat, ko sem še delala na televiziji, smo imeli honorarci normo, koliko moramo narediti, da smo upravičeni do pavšala. Zaposleni norm niso imeli. Za telefon smo dobili drobiž, vrednost petih kav. Kar pomeni, da je bilo moje delo manj vredno, če nič drugega, se mi je v honorar zažiral strošek telefona. Kljub temu, da sem nenehno delala za televizijo, vse dni, praznike in je bilo v moji pogodbi napisano, da sem specializirana novinarka, nisem bila upravičena do božičnic, regresov. Z leti sem napredovala do kategorije, da sem imela plačan dopust, v desetih letih sem dobila eno božičnico. Honorar se je navidezno spremenil, ko smo tolarje zamenjali v evre, dejansko pa je ostal isti vseh deset let. Zakonodaje, ki je predpisovala, da me morajo ali zaposliti, ker sem več kot tri leta delala samo za televizijo, ali mi priznati dodatke, se pravi višji honorar, niso upoštevali.

Pri polni zavesti in odgovornosti sem se odločila, da bom samozaposlena. Po 22 letih dela novinarka, urednice, kritičarke, publicistke, promotorke, odgovorne za odnose z javnostmi, mentorice, kolumnistke, producentke se seveda moj delovni življenjepis bere kot odlična bera izkušenj s prestižnim naborom slovenskih delodajalcev. To nima nobenih posledic pri honorarjih, pri tem, da imam ali nimam dela, ne nalagam v ekstra zavarovanja, ker tja nimam kaj nalagati. Nagrad seveda nimam. Ne gre za to, da bi si jih želela, a v bodoče jih bom potrebovala, če bom hotela ohraniti super iznajdbo super statusa. Tudi mojim kolegom umetnikom nagrade ne prinesejo, četudi Prešernove, bistveno drugačne pozicije. Sodobni ples in film nista edini področji, kjer prevladujejo samozaposleni, espeji, honorarci. Nova delovna mesta ali prevetritev obstoječih v kulturi so tako redka, da potem na razpis plane več 100 ljudi in vse večja četica čaka, da se bo podoben fenomen spet zgodil čez nekaj let.

Resda se nobena vlada prav zelo ni poglobila v to peščico ljudi in se potrudila, da bi jih uvrstila v kategorijo, primerljivo z ostalimi delovnimi sodržavljeni. Dokler smo bili zakonsko obravnavani kot delavci, je bilo v redu. Zakon iz leta 1982 govori o samostojnih kulturnih delavcih, krovni zakon v kulturi ZUJIK nas leta 1994 okliče za ustvarjalce, ta isti krovni zakon nas leta 2002 prevede v samozaposlene v kulturi. Ni se spremenila samo terminologija. Mednarodne organizacije, med njimi tudi Mednarodna organizacija dela (ILO) določa, da če nekdo nima v lasti

(materialnih) delovnih sredstev in ne zaposluje drugih delavcev, je delavec (pa čeprav brez delodajalca). To sicer še ni predpis na ravni EU, vendar se ves Zahod tega drži, na Vzhodu, v tranzicijskih državah pa je zadeva drugačna.

Kolikor smo zajeti v zakone, smo obravnavani kot delodajalci, naši prilivi pa kot dobiček. Kar v vsakdanjem življenju pomeni marsikatero prepreko. Težje pridemo do kreditov, ni pomembno, kako pogosto so prilivi in kolikšni so, temveč, da nismo v rednem delovnem razmerju. Nisem edina, ki me je doletela izvršba. Izvršbe ne morem obročno odplačevati, ker nimam odprtih terjatev na sodišču, specialističnih zdravniških izvidov, sem zdrava in mojemu stanovanju ni prizadejana škoda, avto je prestar, da bi bil za DURS zanimiv. Možnosti, da bi odplačevala obročno, torej zakonsko gledano nimam, kredita pa ne morem dobiti. Minimalnih sredstev za preživetje mi banka ne prizna, ker včasih zaslužim manj od minimalca, včasih več, kar ni pomembno. Torej ne sodim v tisto kategorijo, ki ima pravico do minimalnih sredstev za preživetje.

Ker nam dosedanja pravna praznina, zmeda ne omogoča marsičesa in ker smo navajeni na raznorazne birokratske tegobe, se je zdajšnja vlada odločila, da nam dodatno zagreni življenje. Lanska uredba, ki govori o tem, da naj javni zavodi ne bi več izstavljali avtorskih pogodb, je povzročila zmedo. Nekateri javni zavodi natančno sledijo dikciji uredbe, drugi ne. Še vedno delamo tudi za javne zavode, znajdemo se na različne načine glede načina dobivanja plačila. Ne samo, da uredba naša zmedo, odpira nove probleme kako poslovati legalno ali vsaj na meji.

Ministrstvo pri prenovljeni uredbi o samozaposlenih ne upošteva več specifične področja. Lahko kandidiramo za en poklic, prej smo lahko imeli kombiniran status, npr. producentka/publicistka. Kot sem že omenila, je večina samozaposlenih vpeta v več poklicev hkrati. Da tisti, ki krojijo uredbe in zakone, ne vedo, kako dejansko izgleda naša pozicija, je slab izgovor ali laž za načrtovan marš. Če si ministrstvo želi ukiniti status samozaposlenih, naj to stori z enim brutalnim rezom, ne pa, da nas ubijajo na obroke. Novi davčni predpisi, ki niso zarezali samo v samozaposlene in delujoče po avtorskih pogodbah, najbolj obdavčujejo tiste z najnižjimi dohodki. S kom se je vlada usklajevala glede tega, ali je mislila, da se usklajuje, ne vem. Pristojno ministrstvo se sedaj posipa s pepelom in se naj bi potrudilo omiliti škodo. Upam, da ne bodo vabili samozaposlenih, da se jim v nagovarjanju finančnega ministrstva pridružijo, jim pomagajo. To bilo nesramno povabilo. Obe ministrstvi imata veliko zaposlenih, kompetentnih ljudi, ki bi morali vedeti, kaj se dogaja in kaj to pomeni. Torej naj škodo sanirajo sami in tako upravičijo svoj obstoj in plače.

Še sveži osnutek Nacionalnega programa za kulturo in osnutek ZUJIK statusa samozaposlenih nikakor sistemsko ne urejata. Poleg že omenjene vrhunskosti, ki bo

merljiva z nagradami, je omenjen tarifnik. Če prav razumem, bo šlo za konkretno vrednotenje del. Tarifnik bo vladna uredba, s tem se ne bodo ukvarjali strokovnjaki, temveč politika. Ker denarja za programske in projektne razpise morda ne bo dovolj, ne vem, kako se bomo slovitih tarifnikov držali. Nam je glavno, da delamo, četudi za manj. In spet bomo kršili še eno vladno uredbo. Osnutek ZUJIK sicer nevladnim organizacijam priznava status javnega pomena, ne bo več zapletan pri tistih, ki so dobili evropska sredstva, domači proračun bo avtomatično sledil. Dodajajo, da minister lahko do izdaje odločb ustavi postopek javnega poziva ali javnega razpisa in nadaljuje, da mora biti ta objavljen na istem mestu kot razpis, da mora to utemeljiti in o tem obvestiti stranke. Kar pomeni, da vsi razpisi, ki jih je minister lani ukinil, niso imeli zakonskega kritja. Sedaj si je zagotovil, da bi bilo morebitno podobno početje v bodoče legalno.

Nevladne organizacije bodo lahko s koncesijami prišle do upravljanja z javno infrastrukturo. Ostale predlagane novosti so: minister bo sam razsojal o tem, kdo je lahko vpisan v razvid samozaposlenih, pri dodelovanju prispevkov pa se bo posvetoval s komisijo. Tujci bodo še naprej upravičeni do statusa samozaposlenih, če davke plačujejo v Sloveniji. 25 odstotni avans za izbrane projekte in programe na razpisih govori samo in zgolj o tem, da bodo nevladne organizacije kreditirale svoje projekte. NPK omenja profesionalizacijo sodobnega plesa, kaj s tem misli, ne vemo. Novo nastali Center sodobnih plesnih umetnosti je ta vlada ukinila. V novem osnutku ni omenjen.

ZUJIK resda ureja delovanje javnih zavodov, toda vse bolj krepi vlogo politike. Kdo se pogaja v imenu samozaposlenih, prekernih, z vlado pri reformi trga dela? Nihče. Če sklenem morda naivno, a vendar vidim, da se v osnutkih, zakonih, uredbah ... skriva marsikaj, predvsem pa strah pred sodobno umetnostjo. Postulati s konca 19. in začetka 20. stoletja so znani, preverjeni, vse ostalo je neznanka. Preveč kritično, razmišljujoče, raziskovalno, eksperimentalno. Skratka, nerazumljivo. Četudi predstavlja Slovenijo v tujini, jo promovira in ji utira pot. Umetnost nasploh proizvaja ugodne ekonomske učinke. Strah pred sodobno umetnostjo se spaja s klavstrofobijo do manjšin. Izbrisani, del upokojencev, nevidni, prekerni ... Vse to priča o tem, da je Slovenija konservativna država in premore več fobij, kot je tistih, ki jih zaradi rezanja in nerazumevanja vsak dan bolj briše.

Hvala Asociaciji nevladnih organizacij in Denisu Miklavčiču za raziskave, analize in primerjave.

Barbara ZEMLIČ

LJUBEZEN NI DOVOLJ

Lepo se sliši, če te označijo za mladega in perspektivnega, zato sem si iz nečimrnosti izbrala poklic, v katerem te tako označujejo še vsaj naslednjih dvajset let. Samostojna filozofija je teoretično usmerjen študij, zato sem študij filmske in televizijske režije občutila kot čisto prakso, kjer so izkušnje ključnega pomena. Tekom študija sem se naučila obrtnega znanja režije v varnem okolju, ki mi je omogočalo »učne napake« saj je delovna realnost po zaključku študija neizprosna, ter predvsem predraga, da bi se na svojih napakah učila na realnih projektih. Na AGRFT sem dobila raznovrstna orodja, s katerimi znam vizualizirati različne vrste scenarijev, glede na žanr, zvrst, dolžino, medij, finance ter ciljno publiko, na načine, ki tipu scenarija pritičejo. Glede na to, da so metafore v politični retoriki v samostojni Sloveniji princip predstavljanja idej, ki jih volivci razumejo, se je bom na tem mestu poslužila tudi sama.

Režijsko obrtno znanje lahko ponazorim z izdelavo mize. Tudi mizar mora znati:

- napisati scenarij (v tem primeru skico npr. mize),
- izbrati optimalen les (torej avtorsko ekipo znotraj finančnih zmogljivosti naročnika),
- ter recimo izbrati pravi nanos za zaščito lesa (kar bi bila obdelava slike in tona).

Teh metafor je še kar nekaj. Razlika med mizarjem in režiserjem je v tem, da režiser dela tako ogromno mizo, da je sam ne more zgraditi. Pri filmu je odgovoren za okrog 300 sodelavcev, ki mu pomagajo pri izgradnji projekta, katerih delo usmerja, vodi in nadzoruje. Se pravi, da je menedžer srednje velikega podjetja.

Ostajam pri praktičnem obrtnem znanju. Eno izmed njih je pri mizarju tudi poznavanje zakonitosti težnosti (torej miza, ki ima zelo zanimive noge, ki pa niso nosilne, ne služi svojemu namenu in zato še ni umetniško delo, četudi je tako zelo drugačna od vseh ostalih miz). Menim, da enako velja za tudi film in televizijo.

Zaenkrat puščam ob strani kreativnost, državotvorno vlogo, ljubezen ter Umetnost z veliko začetnico, ki nosi s sabo tisto sublimno, neoprijemljivo, ob čemer

se dotakne naše duše in nas plemeniti. Skratka, filmsko in televizijsko ustvarjanje je najprej jasna obrt z roddji, ki pripeljejo do kvalitetnega rezultata — ne mize, pač pa filma, televizijske oddaje, dnevnika, dokumentarca in tako naprej.

Avdiovizualna umetnost je umetnost 21. stoletja. Je najbolj dostopna, najhitreje se dotakne ljudi in ker je tudi najdražja, je speta z gospodarstvom. Film je povsod po svetu obravnavan kot ena najbolj dobičkonosnih gospodarskih dejavnosti. Pri nas je obravnavan kot ljubiteljska kultura, pri kateri se od ustvarjalcev pričakuje, da jo ustvarjajo zastonj v popoldanskem času. Hitro lahko povlečemo vzporednico s profesionalnim športom, kjer bi od športnikov, ki bi podnevi hodili v službo, popoldne trenirali in med vikendi tekmovali, zahtevali, da dosegajo zmage na svetovnem nivoju. Slovenski filmski in televizijski ustvarjalci smo že desetletja v taki situaciji in kljub temu se tako pri nas kot v tujini nagrade vrstijo. Ob minimalnem posluhu države bi se ti uspehi pomnožili. Pustimo nagrade, pustimo umetnost, ostanimo praktični.

Slovenski filmski delavci z dejavnostjo v realnem sektorju vsako leto v državo vplačamo 12 milijonov evrov z davki iz dejavnosti. Če prištejemo še zasebno in javno televizijsko produkcijo, ta številka naraste na 55 milijonov. Država je v proračunu za filmsko ustvarjalnost v letu 2012 namenila 3,8 milijona evrov. Vsak cent, ki ga država vložil v slovensko filmsko produkcijo, je plačan iz davkov, ki jih plačujejo filmska industrija, filmski delavci in produkcije. Navaden državljan v film ne vložil nič. Še več, iz davkov, ki jih država dobi iz filmske produkcije, se krpa luknja v zdravstveni in pokojninski blagajni.

Filmska produkcija pa je tesno povezana tudi z drugimi gospodarskimi panogami. S hotelirstvom in gostinstvom, logistiko in transportom ter turizmom. Najboljša reklama za turizem je posneta reklama, druga najboljša reklama pa je v Sloveniji omogočiti snemanje tujejezičnega filma, za kar bi potrebovali davčno spodbudo. Sosednja Hrvaška jo ima urejeno in lani je televizijska hiša HBO v Dubrovniku že drugič snemala svetovno uspešnico Igra prestolov in v mestu vsakič pustila sedem milijonov evrov. Davčnih spodbud v Evropski uniji pravzaprav nimajo samo tri države, Malta, Ciper in Latvija, ki pa niso ravno vzor filmske produkcije.

S stališča financ se državi torej filma ne splača shirati do neprepoznavnosti, saj s tem ukine delovna mesta in plačevanje davkov, in to ne samo avtorjem ustvarjalcem, scenaristom, režiserjem, igralcem, producentom, snemalcem, scenografom, kostumografom, maskerjem, oblikovalcem zvoka, skladateljem, montažerjem in drugim, temveč tudi vsaj 1200 specializiranim tehničnim sodelavcem na svobodi, ki bodo s svojo brezposelnostjo pomenili finančno breme za državo. Govorim o scenskih tehnikih, gradnji, patinerjih, mizarjih, rekviziterjih, lektorjih, asistentih režije in produkcije, organizatorjih, tonskih snemalcih, tonskih tehnikih, asistentih

kamere, lučnih mojstrik, šiviljah in mnogih drugih. Če bodo seveda registrirani kot brezposelni, saj samostojni kulturni delavci in samostojni podjetniki nimamo osnovnih pravic delavcev, ker po statusu nismo obravnavani kot delavci, temveč kot delodajalci. Nimamo sindikatov ali ceha, ker tega zakonodaja ne omogoča, še več, prepevuje. Ni regresov, božičnic, možnosti najemanja kreditov, pogodb za nedoločen čas. Ni dopusta, ni prostih delovnih dni, ni redne plače. Ni varnosti. Lani, ko so bile avtorske pogodbe zamrznjene, smo avtorji na nacionalni televiziji brez opozorila za dva meseca ostali brez dela. Leta delovnih izkušenj ne prinesejo nagrajevanja, rangiranja po kvaliteti ne obstajajo, ker je kulturna zbornica, ki bi morala za to skrbeti, nefunkcionalna.

Imamo pa dolžnosti delodajalcev. Plačevanje prispevkov vsak mesec ne glede na prihodke, izjemen trud pri vsakem projektu, saj nimamo zagotovila, da bomo dobili naslednjega, plačilo med 30 do 90 dni po končanem večmesečnem projektu (torej nobene varnosti, če gre naš naročnik v stečaj ali je nesolventen, kar je v zadnjem letu prej pravilo kot izjema), obremenjeni smo s hkratnim brezplačnim večmesečnim pripravljanjem projektov, za katere upamo, da jih bomo lahko realizirali čez leto, dve, od katerih, če smo dobri, od desetih realiziramo enega. Neizenačenost plačil z (za enako delo) zaposlenimi v javnem sektorju in z nami, ki smo samozaposleni na istem delovnem mestu, je ena tretjina.

Navedem najlasten primer. Režiser z univerzitetno izobrazbo je v javnem sektorju v 42. plačnem razredu, kar pomeni približno 2150 evrov bruto plače. Za režijo filma je potrebnih približno 18 mesecev, kar je skupno 38.700 evrov. Samozaposlen režiser prvenca za enako delo dobi 14.000 evrov, se pravi 770 evrov bruto plače, če odštejemo prispevke in davek, je to 315 evrov na mesec, če odštejemo še stroške za telefon smo nekje na 250 evrov mesečno, s tem da je odgovoren za vodenje več sto tisoč evrov vrednega projekta s 300 ljudmi ter za kvaliteto izdelka. O meji 562 evrov ne bom zgubljala besed.

Partikularen problem, vezan na branžo, je, da je politika nacionalne televizije nezaposlovanje režiserjev, ker je po raziskavah delovna storilnost na svobodi 30 odstotkov višja. V praksi to pomeni, da če za televizijsko hišo delaš več let, ti ne ponudijo službe, po principu, da je dober umetnik lačen umetnik. Tako se bolj dokazuješ, kar je celo razumljivo. Želimo si le enakega plačila za enako delo. Vrednost dela je določena s sistematizacijo delovnih mest v javnem sektorju, kar pa se ni preneslo na nivo avtorskih honorarjev; še huje, avtorski honorarji so se še zmanjšali.

Kot mikro-podjetja smo v neizenačenem položaju z velikimi podjetji, kot je na primer nacionalna televizija s 1900 zaposlenimi. Brez moči smo, da bi si s pogodbo zagotovili osnovne pravice in edino kar nam ostane, če hočemo delati, je,

da podpisujemo diskriminatorno napisane pogodbe v korist velikih podjetij, pri čemer smo prisiljeni v a-priori odrekanje materialnih avtorskih pravic in ostalih pravic, ki sledijo iz tega.

Država, kot stoddostni lastnik nacionalne televizije, ne štiti svojih državljanov, temveč jih skozi institucijo izkorišča, za kar država JE odgovorna. Prav tako je odgovorna za nekaznovano izmikanje RTV Slovenija, ki bi morala po veljavni zakonodaji podpirati slovensko filmsko produkcijo. Primer: vodstvo televizije je na razpisu izbranim projektom ponudilo v podpis pogodbe, kjer bi producenti morali posneti in dokončati film za tri odstotke vrednosti celotnega filma, ostalih 97 odstotkov pa bi jim RTV Slovenija izplačala, ko bi bil film prikazan na programu, kar pa ni določeno in to pomeni, da morda nikoli. Če poenostavim: tak poslovni model bi zahteval, da se na primer TEŠ 6 zgradi za 39.000 evrov, preostanek pa se plača, ko in če država zažene elektrarno, oziroma proda prvo kilovatno uro.

Zakaj naslov *Ljubezen ni dovolj*? Priznam, presenečena sem, da je moj optimizem skrhan. Režiser si ne more privoščiti bolniške in si je tudi ne, ker je odgovoren za kvaliteto izdelkov. Za svoje pravice lahko protestira samo takrat, ko to ni na škodo projekta, ki ga pripravlja. Ponoči pa piše scenarije. Iz ljubezni.

Prav. Toda ko govorimo o državotvorni vlogi kulture v državi se predpostavlja, da obstaja odnos med kulturo in državo. Pravi odnos se zgradi. V terapevtskih krogih zdrav partnerski odnos sestavlja 40 odstotkov ljubezni (emotivno vezanje) ter 60 odstotkov odnosa, torej jasne menjave.

Državi Sloveniji se že zgolj s finančnega stališča splača imeti odnos z nami, avdiovizualnimi ustvarjalci, ki vsemu navkljub, iz ljubezni, še vedno delamo v imenu poklicanosti do ustvarjanja, domovine in slovenske kulture.

Presežni del pri umetnosti ni več zgolj tisto čudovito, ki se zgodi znotraj umetniškega dela, da ga ponese v »unheimlich«. Čudežno je to, da še vedno ustvarjamo, čeprav ljubezen ni dovolj.

Zato je nemudoma potrebno, da pristojno »super-ministrstvo« celostno uredi status samostojnih delavcev v kulturi ter da finančno in gospodarsko ministrstvo pripravi in uskladita davčne spodbude za tuje filmske ekipe, sistematizirano, urejeno in redno izvenproračunsko financiranje Slovenskega filmskega centra ter uvedbo davčnih spodbud za film. Predloge, kako to urediti, je Slovenski filmski center podal že pred sedmimi meseci.

Darko BRLEK

LJUBLJANA FESTIVAL — POSLOVNA PRILOŽNOST ZA MESTO IN DRŽAVO

I. FESTIVALI

Foto: Festival Ljubljana / Miha Fras

Evropa za festivale — festivali za Evropo

Podatki so iz ugotovitev in usmeritev Evropskega združenja festivalov EFA.

- Festivali imajo odločilen vpliv na kulturno podobo in družbene razmere v svojem okolju.
- Prvi razkrijejo spremembe v družbi in ji nastavijo zrcalo.
- So dobra priložnost za vzpostavitev politične in družbene razprave.
- So platforma za dialog med sektorji družbe, ki se sicer redko srečujejo v nevtralnem okolju.

-
- Učinkujejo prek meja in povezujejo tiste, ki sprejemajo odločitve tako na evropski in nacionalni kot regionalni in krajevni ravni. Vse to v okviru spodbud, ki jih ustvarja umetniška odličnost.
 - So platforma za umetniški izraz.
 - So partnerji v poslovnem svetu.
 - Festivali so duša Evrope.
 - Festivali so posel. Ljubljana, Salzburg, Avignon, Edinburgh, Čedad ...; veliki in mali festivali prispevajo k ekonomskemu razvoju mesta.
 - Festivali so v zadnjih desetletjih dokazali, da so izjemni dejavniki sprememb — tako družbenih kot gospodarskih in intelektualnih.
 - So nenehno zavezani inovativnosti in razvoju.
 - Prispevajo k trajnemu ekonomskemu razvoju in so lahko tudi sami velika podjetja.
 - Dajejo spodbudo in podporo lokalnim podjetjem.
 - So pomembni ambasadorji mesta in države.
 - Festivali prinašajo v mesta živahno atmosfero.
 - Pomenijo izobraževanje.
 - Festivali so zabava.
 - Prispevajo k razvoju turizma.

II. FESTIVALI IN TURIZEM

Foto: Festival Ljubljana / Miha Fras

»Kakšen dar mestu. Pridobitev je ogromno: od ustvarjenih prihodkov do mednarodne promocije in v širšem smislu do ustvarjalnih možnosti in družbene morale.« The Scotsman (O mednarodnem Edinburškem festivalu)

Iz poročila Evropske komisije (30. junij 2010)

- Evropa je ključna kulturna turistična destinacija.
- Kulturni turizem je v porastu.
- Ocenjujejo, da že zdaj kulturni turizem predstavlja približno 40 odstotkov vsega evropskega turizma.
- Cilj Evropske komisije je ohranjati Evropo na vrhu seznama svetovnih turističnih destinacij.
- Evropa mora zagotoviti trajnostni in visokokakovostni turizem, tako da izkorišča njegove primerljive prednosti, še zlasti raznolikost pokrajine in izjemno kulturno bogastvo.
- Evropska unija lahko prispeva k bolj raznoliki ponudbi turističnih storitev s spodbujanjem pretoka znotraj evropskega prostora. Bistvo je v povezovanju mest, regij, narodov.
- Transnacionalne sinergije lahko zagotovijo boljšo promocijo in boljši turistični profil.
- Turisti vedno bolj iščejo pristno izkušnjo pri srečevanju in spoznavanju drugih ljudi in drugih kultur.
- Turistična politika se bo morala prilagoditi tem trendom in izdelati kvalitetno ponudbo, ki bo vključevala krajevne kulture in tradicije in ki bo pozorna do trajnostnih vidikov: ohranjanje kulturne dediščine, pokrajine in krajevne kulture.
- Izkušnja kulturnega turista združuje: prireditve, hrano, pijačo, ogled znamenitosti in nakupe.

Salzburški festival / Ljubljana Festival

Podatki o Salzburškem festivalu so iz študije Ekonomski učinek Salzburškega festivala, ki jo je opravil Center za študije prihodnosti na Salzburški univerzi za uporabne znanosti. (dostopno na: www.salzburgerfestspiele.at)

- Podlaga za raziskavo je bila anketa, izvedena med obiskovalci festivala v začetku leta 2011.
- Obdelali so 3.500 pravilno izpolnjenih vprašalnikov.
- Iz rezultatov ankete so pridobili podatke, potrebne za izračun ekonomskih učinkov Salzburškega festivala.

Podatki 60. Ljubljana Festivala so iz zaključnega poročila 2012

Salzburški festival	Ljubljana Festival
• Pireditve: 242 v 35 dneh	90 v 2,5 meseca
• Obiskovalci: 253.312	50.000
• Proračun: 50,9 milijonov evrov	2,4 milijona evrov
• Sponzorstvo (v letu 2010/2012): približno 5 milijonov evrov	970.000 evrov
• Javno financiranje: 13,5 milijonov evrov	1 milijon evrov
Zvezna vlada: 40 odstotkov Salzburška pokrajina: 20 odstotkov Salzburg: 20 odstotkov Sklad za promocijo turizma: 20 odstotkov	Mestna občina Ljubljana krije stroške plač in Mesto nekatero druge stroške

Salzburški festival

Foto: Salzburški festival

-
- Z ustvarjenimi 200 celoletnimi in več kot 3.600 poletnimi zaposlitvami je Salzburški festival pomemben vir delovnih mest v regiji.
 - Samo davki in prispevki za socialno varnost prinesejo državi več prihodka, kot v istem letu znašajo vse subvencije, namenjene festivalu.
 - Vse od ustanovitve je festival umetniški in gospodarski motor celotne regije. Danes je ta motor močnejši kot kdajkoli. Skupni ekonomski učinek je v letu 2011 narasel na 276 milijonov evrov.
 - Festivalski produkt je ustrezen. Povečalo se je število rednih obiskovalcev, ti ostajajo dlje in trošijo več.
 - Visoko število rednih obiskovalcev in porast v številu novih obiskovalcev:
 - obiskovalci, ki so festival obiskali 20-krat ali več: 39,4 odstotkov;
 - 10 do 19-krat: 23,4 odstotkov;
 - 6 do 9-krat: 9,9 odstotkov;
 - 1 do 5-krat: 19,1 odstotkov;
 - prvič leta 2011: 8,2 odstotkov.
 - Festival je ekskluzivna motivacija za oddih: 71 odstotkov obiskovalcev je odgovorilo, da so Salzburg obiskali izključno ali predvsem zaradi festivala.
 - 29 odstotkov anketirancev je poleg obiska festivala za bivanje v Salzburgu navedlo še druge pomembne razloge: počitnice, zdravljenje, posel.
 - Obiskovalci festivala ostanejo dlje kot drugi turisti:
 - običajno rezervirajo zgodaj;
 - povprečno ostanejo 7,2 dni (v Ljubljani 1,9 dneva);
 - le 27,3 odstotkov obiskovalcev ostane v Salzburgu med 1 in 3 dnevi;
 - 42,6 odstotkov jih ostane med 4 in 7 dnevi;
 - Skoraj tretjina vseh obiskovalcev (30,1 odstotkov) preživi v Salzburgu v času festivala 8 ali več dni.
 - Med festivalom približno 80 odstotkov festivalskih gostov stanuje v hotelu ali penzionu.
 - Večino rezervacij za festivalske nočitve beležijo v hotelih in prenočiščih visoke kategorije.
 - Le 3,3 odstotkov obiskovalcev najame zasebne sobe, medtem ko jih 15,4 odstotkov prenoči pri prijateljih ali v lastnem drugem bivališču.
 - 39,6 odstotkov obiskovalcev festivala, ki prihajajo z območij zunaj Salzburga, obiše eno ali dve prireditvi.
 - 29,7 odstotkov obiskovalcev obiše tri do štiri prireditve, 25 odstotkov pa jih obiše med pet in devet.

-
- Povprečni obiskovalec festivala, ki ni iz Salzburga, obišče 4,2 prireditve.
 - Festivalске vstopnice: vsak obiskovalec potroši v povprečju 550 evrov.
 - Obiskovalec, ki prihaja z območja zunaj Salzburga, povprečno potroši 317 evrov na dan.
 - Približno tri četrtine (235 evrov) porabi za prenočišče (45,4 odstotkov) in prehranjevanje (28,9 odstotkov).
 - Nakupi: 16,9 odstotkov.
 - Prevoz in drugi stroški: 3,4 odstotkov in 5,4 odstotkov.
 - Poraba obiskovalcev festivala, ki prihajajo z območij zunaj Salzburga, znaša (prek storitev turističnih, trgovskih, prevoznih družb in drugih dejavnosti) skupaj 102,5 milijona evrov: od tega približno 73,6 milijona evrov potrošijo v turističnem sektorju, zlasti v hotelirski in gastronomski dejavnosti.

III. LJUBLJANA FESTIVAL

Foto: Ljubljana Festival / Miha Fras

Kozmopolitski duh za mesto in državo

- Ljubljanski festival je leta 1953 ustanovila krajevna turistična zveza. Gre za najstarejši festival v Sloveniji.
- Od leta 1977 je član Evropskega združenja festivalov EFA, ki združuje 111 festivalov in festivalskih združenj iz 42 držav.
- Od prve izvedbe je obisk festivala priljubljen način razvedrila ne le za prebivalce Ljubljane, temveč tudi druge Slovence.
- S svojim kozmopolitskim duhom festival občutno prispeva k vitalnosti slovenske prestolnice, ki velja za eno najživahnejših evropskih mest.
- Festival se osredotoča predvsem na širšo regijo:
 - 60 odstotkov obiskovalcev živi v Ljubljani in okolici;
 - 20 odstotkov obiskovalcev prihaja iz drugih delov Slovenije;
 - 20 odstotkov obiskovalcev prihaja iz tujine.
- Večina tujih obiskovalcev prihaja iz sosednjih pokrajin Avstrije in Italije:
 - Koroške;
 - Furlanije;
 - Štajerske.
- Njihov obisk je načrtovan vnaprej.
- Ljubljana Festival je deležen odlične medijske pokritosti tudi v teh pokrajinah.
- Nizek delež obiskovalcev predstavljajo občasni obiskovalci iz Evrope in drugih delov sveta (Kitajska, Brazilija, Avstralija, Izrael, Skandinske države, ZDA). Vzroki za obisk so:
 - spremljajo določenega umetnika;
 - poznajo Ljubljana Festival in so bili v soseščini;
 - poznajo Ljubljana Festival in so prišli v Slovenijo na počitnice;
 - so prišli v Ljubljano in odkrili Ljubljana Festival.

Potreba po nadgradnji kulturnega turizma

- Kulturni turizem izhaja iz kvalitetnega programa kulturnih institucij in pestre ponudbe celotnega mesta in okolice.
- V tej zgodbi se moramo povezati vsi: mesto Ljubljana, ponudniki različnih storitev (prevozniki, hotelirji, gostinci), kulturne institucije, specializirane turistične agencije, pa tudi ministrstvi za kulturo in gospodarstvo.
- Bistvena je tudi povezava z drugimi regijami in narodi.

-
- Glavni cilj Ljubljana Festivala je bil vedno skrbno izbran program z izjemnimi izvajalci, ki jih vodijo odličnost, ustvarjalnost in želja, da bi občinstvu ponudili vrhunsko umetniško izkušnjo. Zaradi programa in izvajalcev se občinstvo vsako poletje vrača.
 - Z leti je festival postal pomembna referenca tudi za umetnike; nekateri so postali stalnica repertoarja ljubljanskega poletnega festivala, drugi se vrnejo v Ljubljano s svojimi družinami in prijatelji kot turisti.

Svetovna smetana na naših odrih

V svoji 60-letni zgodovini je ljubljanski poletni festival gostil številna mednarodno priznana imena.

- Orkestri — operna gledališča:

Dunajski filharmoniki, Izraelska filharmonija, Orkester Mariinskega gledališča iz Sankt Peterburga, Münchenski filharmoniki, Newyorška filharmonija, Filharmonični orkester milanske Scale, Akademski državni Bolšoj teater iz Rusije, Kraljevi filharmonični orkester iz Londona, Orkester Maggio Musicale Fiorentino, Kitajski filharmonični orkester Hangdžov;

- Dirigenti:

Valerij Gergijev, sir Simon Rattle, Lorin Maazel, Daniel Harding, Zubin Mehta, Ennio Morricone, Riccardo Muti, Mstislav Rostropovič, En Shao, Krzysztof Penderecki, Fuat Mansurov, Michael Nyman, Vladimir Aškenazi, Ivan Repušić;

- Baletni ansambli:

Béjart Ballet iz Lozane, Akademski državni balet Borisa Eifmana iz Sankt Peterburga, baletni ansambel gledališča Teatro alla Scala, balet Bolšoj;

- Solisti (glasbeniki):

Jurij Bašmet, Denis Macujev, Yehudi Menuhin, Julian Rachlin, Vadim Repin, Aleksander Rudin, Ramin Bahrami, Ning Feng, Miša Majska, Gautier Capuçon, Stefan Milenković, Vinko Globokar, Dubravka Tomšič, Mojca Zlobko;

- Solisti (pevci):

Paata Burchuladze, José Cura, Jose Carreras, Dmitri Hvorostovsky, Inva Mula, Leo Nucci, Ramón Vargas, Joseph Calleja, José Alberto, Bernarda Fink, Marjana Lipovšek.

Povezovanje in izobraževanje

- Ljubljana Festival podpira slovenske glasbenike in umetnike. To je edina slovenska kulturna institucija, ki na primer redno sodeluje z mednarodno priznanim režiserjem Tomažem Pandurjem.
- Ljubljana Festival daje poseben pomen sodelovanju s slovenskimi kulturnimi institucijami, kot so Slovenska filharmonija, SNG Opera balet Ljubljana, SNG Maribor, Cankarjev dom, različna gledališča in drugi festivali ter RTV Slovenija.
- Ljubljana Festival nudi priložnost nacionalni televiziji in radiu za obogatitev programov s posnetki koncertov in drugih predstav ter intervjujev s priznanimi umetniki.
- Ljubljana Festival je koproducent različnih dogodkov, zasnovanih v sodelovanju z domačimi in mednarodnimi partnerji.
- Je podpornik mladih talentov.
- Od letos je pomemben del festivalske strukture tudi Akademija Branimir Slokar s svojimi mojstrskimi tečaji in Orkester Akademije Branimir Slokar.
- V sklopu preteklih poletnih festivalov sta ta dva projekta pripeljala v Ljubljano 350 mladih glasbenikov iz 36 držav. Tako ima Ljubljana Festival za cilj postati tudi pomembno izobraževalno središče.
- Ljubljana Festival daje poseben poudarek umetniški vzgoji otrok. Lani prvič izvedene delavnice, posvečene glasbi, umetnosti, performansu, baletu in mjuziklu, so bile velik uspeh. Brezplačne delavnice so bile namenjene zlasti otrokom iz depriviligiranih okolij.
- Ljubljana Festival povezuje regije, narode in najrazličnejše politike.
- Obiskali so ga tudi že tuji državniki najvišjega ranga kot na primer madžarski predsednik Árpád Göncz.
- Hrvaški predsednik Ivo Josipović je 3. 7. 2011 na Kongresnem trgu poslušal Mahlerjevo Simfonijo tisočev. Naslednji dan je gostovala v Zagrebu.

Vlaganje v kulturo je donosno

- Ljubljanski festival spodbuja slovenska podjetja k vlaganju v kulturo.
- Dolgoročno sodelovanje z različnimi podjetji, bankami, zavarovalnicami, ambasadami in medijskimi hišami je vzpostavilo pomembne vire za realizacijo festivalskega programa.
- Naš cilj je povečati prodajo vstopnic, privabiti še več obiskovalcev iz tujine ter ohraniti in še nadgraditi sodelovanje s sponzorji.

-
- Doseči stalno sofinanciranje programa iz državnega proračuna.
 - Usmerjenost našega programa bo vedno k odličnosti s svetovno znanimi izvajalci.
 - Vse to se odraža tudi v naši novi celostni podobi, ki postavlja Ljubljano Festival, Ljubljano in Slovenijo v središče imenitnih doživetij

Informacije: www.ljubljanafestival.si

Polona LOVŠIN

ČEMU PODPIRATI KULTURO IN UMETNOST TER ZAKAJ JU VKLJUČEVATI V POSLOVNE PROCESSE MODUS OPERANDI PODJETJA RIKO, d.o.o.

Na ameriški univerzi Yale, ki ima zelo dobro medicinsko fakulteto, so pred več kot desetimi leti opravili poskus. Študente prvega letnika so razdelili v dve skupini: oboji so imeli odlična predavanja in vaje iz diagnostike, eni skupini pa so dodali tudi predavanja iz umetnostne zgodovine. Študentje so po umetnostno zgodovinski metodi opazovali in analizirali dela britanskih slikarjev iz 17. in 18. stoletja. Ko so ob koncu semestra preverjali diagnostične sposobnosti študentov, so bili naravnost šokirani: tisti z umetnostno zgodovino so bili neprimerljivo boljši diagnostiki.

Kako je prišlo do tega? Preprosto, študentje z umetnostno zgodovino so videli več. Niso se posvečali le srcu ali očesu, kakor so jih učili pri diagnostiki, ampak so znali videti tudi stranske detajle, bolje so sklepali na povezave in niso bili tako sveto prepričani v pravilnost svojih diagnoz, ampak so prej preverili, kako se pacient odziva in šele nato delali sklepe. Študentje brez umetnostne zgodovine so opažali manj detajlov in se niso spraševali, ali so se posvetili pravemu delu telesa in ustreznemu simptomu.

Skratka: danes, več kot deset let pozneje, na dvajsetih vodilnih šolah v Združenih državah Amerike poučujejo umetnostno zgodovino. Tega ne počnejo zato, ker bi imeli pogodbo z muzeji, da jim bodo vzgajali nove generacije obiskovalcev, ampak z namenom, da bodo zdravniki iz njihovih šol boljši diagnostiki.

Primer Univerze Yale, ki ga je prof. dr. Nancy Alder iz Montrealske univerze predstavila na CEEMAN srečanju na Bledu, potrjuje, zakaj ima stik z umetnostjo in kulturo vrednost, pomen in svoje multiplicirane učinke. Če razširimo oz. poglobimo to spoznanje — kultura in umetnost omogočata mišljenje novega, drugačnega, še ne videnega, še ne izkušenega, še ne dojetega. Stik s kulturo in umetnostjo

dviguje toleranco, ustvarjalnost, empatijo, spoštljivost do drugih in drugačnih, spodbuja inovativnost, neguje multikulturalnost, krepi vrednote, izziva uveljavljene duhovne, mentalne in družbene vzorce. In nenazadnje — z umetnostjo, kulturo in ustvarjalnimi procesi moraliziramo v sebi homo sapiensa in hkrati homo ludensa, tistega, ki se igra brez ciljno, ki raziskuje in iz te igre se porajajo tudi družbeno koristne ideje (Stephane Hessel).

Prav zato strateško in trajnostno naravnano vlaganje v kulturo in umetnost podjetja Riko ni zgolj marketinška poteza niti ne le del zaveze družbeno-odgovorne države, temveč integralni del lastnega ekonomskega poslanstva. Razvijanje Škrabčeve domačije v Hrovači, Ustanove patra Stanislava Škrabca ter Likovne zbirke Riko so osrednji, pomenski in pomenljivi stebri Rikovega strateškega vlaganja v kulturo.

Škrabčeva domačija v Hrovači je stara družinska domačija, kjer se je odvijala zgodovina Škrabčevega rodu, zdaj pa se razvija zgodba novega življenja v majhni vasi na robu malega mesta. Namesto da bi že nekoliko razpadajoče gospodarske objekte na domačiji podrli, smo jih strokovno prenovili in jim dali novo vsebino. Sámó hišo smo spomeniško obnovili, leseni skedenj poleg nje — na prednika spominja le gabarit, gre za nov objekt, grajen po Rikovem sistemu lesene gradnje — pa je postal prireditveno središče, kjer se prepletajo redne mesečne kulturne prireditve. Rikovi zaposleni, poslovni partnerji in prijatelji, prebivalci kraja in vsa zainteresirana javnost imajo tako enkraten privilegij, da se lahko spoznajo z vrhunskimi umetniki, filozofi, literati, humanisti ... Prebivalci kraja sodelujejo pri oblikovanju programa, saj je celotna dejavnost tesno povezana z lokalnim dogajanjem, ustanovami in običaji.

Širši, zdaj že mednarodni projekt je Ustanova patra Stanislava Škrabca. Fundacijo je skupaj s slovenskimi frančiškani ustanovil Rikov ustanovitelj in direktor Janez Škrabec, da bi s štipendijami (doslej smo jih podelili 65) odprl študijske možnosti najboljšim študentom slovenistike, slavistike, jezikoslovja v Sloveniji in na slovenskih lektoratih po svetu. Skupaj z nagrado za slovenistično življenjsko delo, ki jo podeljujemo vsaki dve leti, smo tako postali referenčna točka ne le v slovenskih, ampak v evropskih slavističnih študijah.

Likovna zbirka Riko je umetniška zbirka pod korporativnim okriljem podjetja Riko. Preko 300 slikarskih in kiparskih del najpomembnejših umetnikov od konca 19. stoletja do danes ne predstavlja zaključene celote, temveč z zavezanostjo sistematičnemu zbirateljstvu, z jasno zbirateljsko politiko in mecensko držo zasleduje in podpira presežke slovenske sodobne umetnosti. Širjenje obsega s kontinuiranimi odkupi, rezidenčno stanovanje v Parizu, redne predstavitve ter živi stik z umetniki ji izrisujejo svojevrsten značaj in pomen v slovenskem kulturnem prostoru in tudi širše.

Med vzroki in posledicami, povodi in učinki

Družbeno-odgovorno delovanje kot sodobna podjetniška paradigma

V podjetju Riko ne verjamemo, da je ustvarjanje dobička in grobo pojmovana ekonomska rast naš najvišji cilj in edina priložnost. Svojega uspeha ne merimo le po dobičku, temveč tudi po tem, kolikšen je naš učinek na družbo. Preko vlaganja v kulturo in umetnost prepoznavamo, oblikujemo in ohranjamo socialne vrednote, spodbujamo k inovacijam, prilagajanjem in učenjem in ves čas iščemo priložnosti in načine, kako bogatiti Rikova tržišča tudi zunaj poslovnih okvirjev. Tudi številna druga sponzorstva, donacije, podpore in sodelovanje s pomembnimi ustanovami in posamezniki spodbujajo kakovostne družbene usmeritve doma in v vseh državah, kjer se vključujemo v poslovno okolje.

Promotivni učinki

Čeprav so Rikova tovrstna dejanja družbeno koristno motivirana, promotivni učinki le-teh niso nepričakovani niti ne zanemarljivi. Če samo ponazorim — Škrabčeva domačija s svojimi odmevnimi kulturnimi dogodki izpričuje Rikov uspeh; ustvarja naklonjeno mnenje v javnosti ter nam zagotavlja zanesljivost in zaupanje pri naših poslovnih partnerjih. Rikova inženiring dejavnost dobiva novo dimenzijo, ker ima Riko ob svojih poslovnih podružnicah v Moskvi, Minsku, Kijevu in Skopju tudi svojo kulturno podružnico v Parizu.

Dvigovanje produkcijskih vrednosti

Z ohranjanjem lokalne dediščine in integriranjem njenih presežkov v svoje produkte in procese dvigujemo njihove osnovne produkcijske vrednosti ter zagotavljamo ohranjanje pestrosti, ki postaja v globalnem svetu ključnega pomena. Kultura Evrope, ki se ponaša s takim razkošjem pestrosti, mnogoterosti, različnosti kultur, je močna komparativna prednost v globalnem svetu in tega se v Riku zelo zavedamo. Vsak kupec lesene Riko hiše se preko skrbno načrtovanega obiska Škrabčeve domačije sooči s celovitostjo našega izdelka, njeno tradicijo ter z vsemi njegovimi dodanimi vrednostmi.

Generiranje multipliciranih učinkov

Prav te omenjene kulturne vsebine pa ne krepijo le korporativne samozavesti in identitete. Velja poudariti, da propulzivno in z novimi spodbudami oplajajo okolje in skupnosti. Vas Hrovača, kjer stoji Škrabčeva domačija, se ni le vpisala na zemljevid turističnih postojank, temveč je še dodatno razvila svoje turistične produkte. Dejavnost vaščanov se je kot bumerang vrnila v naše naročje — pred petimi leti smo Škrabčevo domačijo in njene programe dopolnili s Kersničevo kovačnico, sodobno preurejenim galerijskim prostorom, pravkar pa prenavljamo najstarejšo ohranjeno hišo v Hrovači, t. i. Boštjanovo hišo, ki bo kot dizajn butik

hotel osvežila že tako živahen utrip Hrovače in še dodatno motivirala okolje k razvoju.

Spodbujanje h kreativnosti in inovativnosti

Kultura in umetnost sta vselej kot laboratorij, v katerem se iščejo domiselne rešitve in pogumno premikajo meje znanega in dovoljenega. V postindustrijski družbi, ki temelji na pretoku informacij in uporabi tehnologij, sta prav inovativnost in kreativnost tisto, kar dela presežke in generira konkurenčnost. Ker omogočamo stik z umetnostjo vseh oblik svojim zaposlenim, okolju, kjer delujemo, trgom, kjer nastopamo, oz. spodbujamo k inovativnem razmišljanju. Želimo si, da bi okolje, v katerem delujemo, bilo aktivno, inovativno in kreativno. Inovativni in kreativni posamezniki in družbe zmorejo oblikovati opcije, da bodo vredne odločanja, znajo oblikovati pogoje, priložnosti na novo, ne pa zgolj odločanja za pravilno, s čim manj tveganja in na najbolj sofisticiran način.

Omogočanje »kulturnega kisika«

Investiranje v kulturo ima vrednost. Kot vemo, pa je vrednost tista, ki jo je mogoče finančno ali s katerimi koli merili racionalnega tehtanja izmeriti. Vendar kultura in umetnost nista le instrumenta, ki služita neposrednim gospodarskim, družbenim ali političnim ciljem. Kultura in umetnost sta tudi avtonomna ustvarjalna igra, dani in vrnjeni dar. Sta vrednota, ki se izmika kakršnemu koli prevajanju v knjigovodske stolpce zaključne bilance. Sta tudi neprimerna za pragmatično ali vsakdanjo uporabo, ustvarjata pa kulturni kisik, ki smo ga posredno deležni vsi. Brez tega smo le skupnost, ki zna potrošniško »imeti«, pri tem pa pozablja, kako polnokrvno »biti« (dr. Aleš Debeljak). Ko se sprašujemo, čemu negovati, spodbujati, ščititi, čvrstiti kulturo in umetnost (kot posameznik in družba), je odgovor, da ne bi izgubili iskričnosti, etičnosti in smeri.

»Know-how« podjetja Riko: namesto koncepta subvencije koncept investicije

Model podpore oz. subvencije, ki se uveljavlja s donatorsko-sponzorskim mehanizmom v podjetju Riko, vselej skušamo preseči z modelom vlaganja oz. investiranja. S svojimi partnerji oblikujemo primerne modele partnerskega sodelovanja, do izvajanj oz. uresničevanj lastnih pobud in zamisli pa pristopamo s podjetniško miselnostjo, ne da bi okrnili njihov primarni potencial, vlogo, poslanstvo. Zakaj?

Altruizem in filantropija kot drža in s tem povezano doniranje kot gesta, predstavljajo ranljive oblike, saj so vselej odvisne od priliva finančnih sredstev. Sponzorstvo je preveč podvrženo tržno izmerljivim kazalcem. Če pa ta mehanizem podpore ali subvencije samo malo pervertiramo in poglobimo njegovo

kompleksnost, preidemo nemudoma k pomenu vlaganja, k razsežnosti investiranja, ki stremi k povečevanju možnosti, ki optimizira procese in poskuša maksimizirati učinke v obe smeri. Kajti le kompleksen, razširjen pogled, ki vključuje spoznavanje in razumevanje modela, ki s podjetniško miselnostjo povečuje priložnosti in ki ugotavlja notranje vrednosti in perspektive, omogoča trajnostno dinamiko in oplaja s kratkoročnimi in dolgoročnimi rezultati, neposrednimi in posrednimi učinki.

Škrabčeva domačija se je s svojim pestrim kulturno-umetniškim programom izoblikovala v neke vrste lokalni kulturno-poslovni inkubator, ki je pretočen in odprt v vse smeri. Začetna vlaganja in sprotne investicije vanj se dopolnjujejo z vložkom kraja, dajejo spodbude in beležijo vedno širše učinke.

Pri oblikovanju Likovne zbirke Riko, reprezentančne zbirke sodobne slovenske umetnosti, se srečujemo z najpomembnejšimi in najbolj perspektivnimi slovenskimi umetniki. Upravljanje likovne zbirke razumemo tudi kot stalno vzdrževanje stikov z likovno sceno, kjer se odprto pogovarjamo o načrtih in potrebah avtorjev in s svoje strani soustvarjamo zgodbo sodobne slovenske umetnosti. Umetnine vselej razumemo kot skupno kulturno dobro in omogočamo avtorjem, da jih kadarkoli pokažejo na razstavah. Seveda prihajajo na mizo številne prošnje za donacije in podpore — in ko smo razmišljali, kako preseči to klasično mecensko formulo in delitev na dajalca in prejemnika, se nam je pred leti utrnila ideja za nekaj, kar je danes znano kot projekt Pariz — Hrovača. V Hrovači na Škrabčevi domačiji je »sedež« zbirke, v Parizu pa je Riko najel manjše stanovanje z ateljejem, ki ga zdaj oddajamo umetnikom v zameno za izbrano umetnino in tako ustvarjamo dodatne možnosti sodelovanja in obojestranskih zadovoljstev.

Z Rikovim menedžerskim znanjem in izkušnjami oblikujemo sklad za štipendiranje slavistov (Ustanova patra Stanislava Škrabca) v sistem, ki ni več odvisen od ustanovnega kapitala in novih finančnih vložkov ustanovitelja, ampak se sproti dopolnjuje in vključuje nove načine preživetja. Na ta način presegamo ozko pojmovano donatorsko oz. sponzorsko vlogo in jo razširjamo z nasveti, znanjem, z animacijo novih podpornikov — klasičen donatorski oz. sponzorski pristop smo dopolnili s podjetniško naravnanoostjo in tako oblikovali trajnostne rešitve za delovanje ustanove.

Ker smo kulturo zapisali v Rikov genski zapis, smo jo integrirali v lastne poslovne procese in jo trajnostno zaščitili kot vrednost in kot vrednoto. Riko Hiša prehitro izgubi svojo dodano vrednost na mednarodnih tržiščih, če prenehamo z negovanjem živahnega kulturnega utripa na Škrabčevi domačiji, kjer se tudi z novimi odkupi širi in dopolnjuje Rikova likovna zbirka.

Nekdo je nekoč zapisal, da uspešna podjetja ne obstajajo, da so samo tista, katerih odločitve v preteklosti odpirajo boljše ali slabše priložnosti za prihodnost. Za Riko je eno izmed takih odločitev strateško vlaganje v kulturo in umetnost z razvitim modelom, ki je trajnostno naravnano, ki spoštuje kulturo in umetnost kot vrednoto in ki povečuje njene vrednosti.

Preobrazba duhovnega, ekonomskega, javnega življenja v svetu in pri nas terja, da na novo definiramo ekonomijo in na novo vrednotimo kulturo. Od tega, kako jo bomo kot država ovrednotili in s kakšnimi mehanizmi zagotavljali, je zagotovo odvisna naša skupna prihodnost.

RAZPRAVA*

Doc. dr. Boštjan BUGARIČ, samozaposlen v kulturi

... Skica je Slovensko kulturno-informacijski center na Dunaju. Je prvi slovenski inštitut v tujini, vzpostavljen po zgledu veljavnih mrež večine evropskih držav. Združevanje in ukinjanje institucij, prestrukturiranje denarja iz znanstveno-raziskovalnega in kulturnega sektorja, postaja že stalna praksa slovenske politike. Pod pretvezo varčevanja se ministrstvo avtoritativno polašča upravljanja z znanostjo, kulturo in njenimi delavci. Ukinitev Slovensko kulturno-informacijskega centra Skica je domina v nizu hegemoničnih odločitev, ki ne glede na rezultate tega projekta vidi ukinitve kot olajšave zaradi političnih interesov. Skica je bila ustanovljena leta 2011 na osnovi tripartitnega dogovora med Ministrstvom za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo, Ministrstvom za kulturo in Ministrstvom za zunanje zadeve. Financiranje projekta Skica je v enoletnem obdobju obrodilo sadove, saj se je z njo pozicija in promocija slovenske kulture na Dunaju vidno okrepila. Združevanje Skice in Slovenskega znanstvenega inštituta na Dunaju je manipulacija trenutne politike, saj je ustvarjanje kulturnega miljeja, ki ga krepi Skica, nekaj povsem drugega kar ustvarja Slovenski znanstveni inštitut.

Ukinitev Skice pomeni samo še en korak uničevanja raznovrstnosti, kar je škodljivo in nesprejemljivo za vse, ki kulturo ustvarjamo, in za vse, ki jo dobivamo. Vlada je pred sedmimi dnevi na seji obravnavala točko z zahtevo za ukinitve Skice s 1. marcem. Gradivo je bilo vloženo na sejo dan pred sejo, kar je protizakonito. Vlada je Skico ukinila. Ustanovil se je Odbor za Skico, ki je ustvaril spletno stran, na kateri se je zbralo do sedaj več kot 500 podpisov proti ukinitvi Skice. Kreativni protest se nadaljuje in udeleženci v vseh 23-ih dogodkih so prispevali k ustvarjanju te skicirke. Se pravi, tiskani izvod je včeraj dobil predsednik Pahor, danes minister Turk, odpravljamo se še na MZZ, kjer jo bomo izročili ministru Erjavcu. Ukinitve Skice je simptom, ki se zajeda v delovanje kulture. Ne ukinjajte dobrih praks pod pretvezami varčevanja! So mogoče države, kot na primer Francija, ukinile svoje

* Skrajšano po magnetogramu

inštitucije? Je bil francoski inštitut Charles Nodier ukinjen? Je bil British Council v Sloveniji ukinjen? Je bil avstrijski kulturni forum ukinjen? Italijanski inštitut za kulturo? Nemški Goethe institut ali pa španski institut Cervantes? Med njimi je bilo bojda tudi govora o neki komunikaciji na kulturnem nivoju. Komunikacija v smislu, če citiram ministra, »ropotanje na Dunaju«. »Ropotanje na Dunaju« ni utihnilo, začelo se je in ne bomo utihnili, kajti dovolj je sprenevedanja, in skicirajmo naprej.

Naj preberem tri naslove iz lanskega leta, vezane na celotno zgodbo. Delo: *Reševanje Slovenskega znanstvenega inštituta na Dunaju*. Dnevnik: *Plačilo na roko tudi brez računov* (4. 4. 2011). Znanost: *Slovenski znanstveni inštitut na Dunaju brez denarja že tri mesece* (1. 4. 2011). Za konec mi dovolite, da vam iz skicirke preberem še prispevek Stanke Hlastelj, pesnice in pisateljice: »V Leskovcu, od koder prihajam, je bival in je pokopan grof Anton Alexander Auersperg Anastasij Zelenec, svoj čas pomemben politik, gospodarstvenik in pesnik, Prešernov sodobnik in prijatelj. Na Dunaju se je izobraževal. Tam je sodeloval v marčni revoluciji, napisal najvidnejše pesmi, bil poslanec dunajskega parlamenta. Mesto mu je podelilo naziv častni meščan, mu postavilo spomenik. Slovencem je za grofom ostal grenak priokus, v veliki meri tudi zaradi nadute demagoške izjave o kranjskem deželnem zboru, da lahko v robec zavije vso literaturo, ki jo Slovenci premorejo. Takrat je mogoče bistveno več nismo imeli, a so bili položeni čvrsti temelji in se je jasno kazalo, kako se že razvija in žlahti. Od takrat je preteklo veliko vode, veliko črnila. Monarhijo je zamenjala kraljevina, kraljevino federacija, slednjo neodvisnost, samostojnost. Naša književnost danes hodi ob bok s književnostjo drugih evropskih narodov, ne caplja pa njo, ni podrejena, ni sramežljiva. Ve, da ne sme zgolj čemeti v zapečku, se pogovarjati sama s seboj, zapreti oken, zagriniti zaves. Vse to ve, zato hoče in mora biti videna in slišana. Hoče in mora biti v stiku z drugimi, hoče in mora imeti sogovornike. Slišim jo, da joka zadnje čase. Slišim, da ji bratje dopovedujejo, da je zanjo veliko bolje, da ostane doma, tako bo na toplem in naj se raje pogovarja sama s sabo, tako je ne bo nihče užalil. Naj ostane v temi, tako je ne bodo nikoli bolele oči. Bratje najbolje vejo, kaj je najbolje zanjo. Radi jo imajo, zato se tako trudijo. Robec so ji sešili, v robec jo bodo zavili, v žep vtaknili, da bo le na varnem.«

Prof. Miran ZUPANIČ, Nacionalni svet za kulturo Republike Slovenije

... Na tem mestu bi moral najprej polemizirati z ministrom pa ne bom, ker ga ni in se mi ne zdi primerno. Bi pa vseeno opozoril, da je veliko govoril o konkretnih projektih in uspehih ter malo povedal o sistemskih ukrepih, ki niso bili sprejeti v zadnjem letu ali pa so bili sprejeti v izrazito škodo kulture. Mislim, da to nesorazmerje samo po sebi govori dovolj o aktualni politiki.

Izjemno me moti, to je že širši kontekst, da se naše razprave, ki so dobronamerne, apolitične, oziroma politične toliko, kolikor smo pač kot državljani vsi tudi politična bitja in imamo pravico razpravljati o naši državi, o javnem interesu, o tem, kako oblast upravlja zadeve, ki so v javnem interesu, tudi na področju kulture, da so torej te razprave takoj stigmatizirane in umeščene v političen predal. Lekcije o naši domnevni politični motiviranosti pa nam delijo ljudje, ki so sami aktivni politični akterji. To je precej površno in mislim, da tudi neprimerno.

Vedno znova ugotavljam, da obstaja med pogledom politikov in pogledom kulturnikov na stanje stvari velikansko brezno. Jaz vendarle verjamem svojim očem in svoji presoji, verjamem besedam kolegic in kolegov, ki to kulturo živijo. To politično likanje dejanskega stanja nas pač ne more prepričati, ker sami krvavo čutimo resničnost takšno, kot je. Lahko ugotovimo, da ta oblast ni zmožna dialoga, nima interesa za dialog. Čuti se toliko močno in je tako arogantna, da vedno znova in znova dokazuje svojo hegemonijo. Tu pravzaprav mislim, da se kaj več storiti ne da. Družbeni procesi bodo naredili svoje. Ali bo prišlo na površje nekaj zelo novega, in upajmo tudi drugačnega, ali pa bomo pač s tem životarili kdo ve kako dolgo. Ampak v tem primeru bo naša kultura zagotovo odmirala, tu ni dileme, oziroma se bo profilirala v tiste smeri, ki bodo povšeči oblasti.

Tu smo ostali tisti, ki smo bolj ali manj prepričani in podobnega mnenja in zdi se, da smo soglasni. Mislim pa, da je to soglasje v veliki meri navidezno. Ravno o tem bi bilo treba govoriti — kako spodbuditi dialog znotraj kulturne sfere, kjer obstajajo tudi elementi kulturnega boja, obstajajo napetosti med samozaposlenimi in institucijami, obstajajo napetosti znotraj področij, napetosti med različnimi področji, med t.i. visoko in ljubiteljsko kulturo, med »domoljubno« in »nedomoljubno« kulturo ... Dokler bodo vse te teme ostale v podpodju naše zavesti, toliko časa kulturna sfera ne bo mogla izoblikovati tistega, kar je v tem trenutku nujno — in to je minimalna skupna volja za to, da ta sfera aktivno vstopi v družbeni prostor in uveljavi interese umetnosti in kulture in tako zavaruje duhovno podstat naše skupnosti. Krog moramo razširiti tudi na področje šolstva, univerz, znanosti, in iskati skupno sinergijo ...

Potrebno je spodbuditi dialog znotraj kulturnega polja v smer oblikovanja skupne volje ali skupne kulturniške iniciative, mišljeno v najširšem pomenu besede pojma kultura, ne cehovsko. Absolutno moramo preseči predstavo o kulturi kot o cehovskem zatočišču. Vse skupaj nas mora skrbeti molk večine ljudi, ki delujejo na kulturnem področju. Če bi šteli v desetinah, bi še morda našli aktivne ustvarjalce, če bi šteli v stotinah, pa zagotovo ne. Če poudarjamo, da je kultura ogrožena, potem se vprašajmo, koliko ljudi si v resnici prizadeva za izboljšanje.

Jurij DOBRILA, Društvo oblikovalcev Slovenije in Društvo likovnih umetnikov Ljubljana

... Na začetku je bilo omenjeno, da se kultura nekje začenja ukvarjati s politiko. To je posledica dejstva, da je iz politike kultura odšla, da je ostal vakuum, ki terja, da kultura vstopi vanjo. Dobrih 30 let nazaj sem bil predsednik ene od študentskih kulturnih organizacij v Ljubljani in zavrtel sem le telefon ali dva in prišel do predsednika republiškega komiteja za kulturo. Ta me je sprejel in dejal, da nima veliko časa, da naj bom kratek in v petih minutah sva se pogovorila, kaj bi želeli narediti. Okvirno je povedal, kako bi se to dalo izpeljati, s kakšnimi sredstvi in v kakšni obliki naj mu prinesem prošnjo. Prošnjo smo naredili v nekaj dneh, mu jo odnesli in v naslednjem mesecu je bila odobrena. Danes kulturniki, ustvarjalci, postajamo iz dneva v dan drugačni, ker pišemo debele loto listke za javne razpise. Država in uradniki si tedensko izmišljujejo nove obrazce in nove oblike in nič več ni pomembna ideja ... Sedaj je pomembna že teža vloge. Situacija je grozljiva. Ustvarjalci naj bi vedno bolj povzemali podobo in vedenje uradnikov, namesto da bi čimveč ustvarjali.

Država je pred nas postavila dva ali celo tri dokumente. Nacionalni kulturni program sem na hitro prebral, bil na tiskovni konferenci gospoda Zorna, kjer sem postavil par vprašanj, a odgovorov nisem dobil. A že sam gospod Zorn je dejal, da nacionalni program ni napisan zato, da bi bil napisan, ampak zato, da bomo kulturniki nanj dajali pripombe. Ko sem dokument prebral, sem ugotovil, da nima ne okostja ne lupine, da so očitno pisci tekstov različni in da so celo interpretacije določenih pojmov v zapisu drugačne, različne, kar pomeni da gre za katastrofalen dokument. Zelo rad bi videl, da bi bila Slovenija »Rikolandija«, ampak to se verjetno ne bo tako kmalu zgodilo.

Program imamo torej pred seboj in nanj moramo podati pripombe do konca meseca. Pripombe bomo napisali verjetno v Koordinaciji kulturnih organizacij Slovenije KOKS, po posameznih društvih, napisali jih bodo nekateri posamezniki in še kdo. Kot dizajner natančno vem, da ni sistema, ki bi te zadeve lahko uspešno obdelal. Osnovna stvar, ki dokazuje, da je nacionalni program potegavščina je, da ni opredeljena metodologija dela za naprej, ki bi pripeljala ta osnutek do izdelka s smiselno in učinkovito vsebino.

Vladislav STRES, Gibanje za prenavo Slovenije

... Zdi se mi prav, da se zavemo svetovnega trenda, ki je viden povsod. Drobijo se nacionalne države in pokončne osebnosti. To je svetovni trend. Kako pa naj se drobijo drugače, kot da se ljudi peha med samozaposlene, kot da se jim onemogoči,

da kot samozaposleni sploh živijo, kot da se onemogoči nacionalno kulturo, kot da je teža vlog, kot smo slišali, pomembna, kot da metodologije ni ... Sami veste, da so uradniki dovolj pametni in dovolj številčni, njihovi nazivi ter kvalifikacije pa dovolj močne, da vedo, kaj delajo. A delajo kaos, ki ga kreirajo, v katerem v bistvu ,mešajo' tako, kot sami želijo, in tako delajo svetovno vlado ... Zdi se mi, da je bilo stališče tukaj jasno. Soudeležba ustvarjalcev kulturnih dobrin pri dohodku je nujna za normalno delo kulturne dejavnosti. Slišali smo izjemno dober referat gospoda Darka Brleka, ki je povedal, kako par milijonov prinese multiplikativne posledice. Torej, soudeležba pri dohodku, kar je v bistvu že tudi vaš predlog.

A prepričani govorijo prepričanim. Res je, ampak zakaj ne bi naredili svojega filma Fahrenheit Michaela Moora? Zakaj ne o tej temi? Sami veste, da kultura vpliva na javno mnenje, da vpliva na informacije v javnosti in da vpliva tudi na izobraževalni proces. Kulturne dobrine so za nas tudi poučne. Dober film — kar sicer naši filmarji še niso povsem ugotovili — je tak, da se od njega nekaj naučiš. Torej, bistvo je vsebina. Zato je lahko film tudi bolj poceni, če je vsebina močna. V bistvu kultura ustvarja super ego, ustvarja nadjaz. Zato je trn v peti vseh, ki želijo vladati in zato jo vsi hočejo podrediti ...

Opozoril bi pa še na nekaj drugega. Kar naprej govorimo o multikulturalnosti in tudi Brleku ni uspelo niti z besedo omeniti, da imamo tudi slovensko izvirno in avtohtono kulturo ... A je imamo malo v smislu, da bi jo dali na piedestal, da bi bila vidna. Niti Vaške situle nismo posneli z vseh strani in omogočili, da bi se do posnetkov dostopalo javno preko interneta. Tudi vojvodskega prestola nimamo dobro posnetega z vseh strani skupaj s tistim, kar je od njega odpadlo. S tem vprašanjem se je zelo mučil dr. Andrej Pleterski in o tem naredil dobro študijo ... Nimamo niti prevedenega Valvasorja v elektronski obliki, ki bi bil javno dobro ... Naša družba mora poskrbeti za javno dobro, da bodo ljudje lahko izvirne kulturne dobrine videli, se z njimi poistovetili. In na tej avtohtoni kulturi bomo lahko marsikaj zgradili in tako postali tudi izvozno kulturno zanimivi. Toda izvirna kultura je pri nas premalo vezana na uspešnost pri uporabnikih ... Govorim iz svoje osebne in tragične izkušnje. Prav je, da je kultura tudi elitna, a ne samo elitna. Kultura mora biti komunikacija z narodom, z ljudmi.

Sam sem na Društvo slovenskih pisateljev podal najmanj šest vlog ... Nikoli nisem imel nobene možnosti, da bi svoje stvari pokazal, a tako pač je. Pred parimi leti sem raziskal, da imamo v Sloveniji samo na ljubljanskem okrožju več kot 110 kiparjev, ki, razen šestih, nimajo svoje spletne strani ... To pomeni, da ni vidno, kaj zmorejo. Imamo strahotne potenciale, ki jih strahovito zanemarjamo!

Andrej SRAKAR, Društvo Asociacija

... Hotel sem povedati nekaj stvari glede številčk. Omenjeni so bili samozaposleni, pa tudi t.i. multiplikatorji in ekonomski učinki. Najprej bi samo na kratko komentiral, kar je izpostavil gospod Brlek. Podobna študija se pripravlja za Maribor 2012, kjer upamo, da bomo uspeli pokazati podobne učinke. Ljudje v Mariboru striktno trdijo, da je šlo za take učinke, in če bo obstajala tudi študija, bo lahko v bodoče pomagala spodbujati tovrstne projekte oz. pokazati, da obstajajo ekonomski učinki. Na to temo so bile doslej narejene tri slovenske študije. Ena leta 2003 v okviru Ministrstva za kulturo — Ekonomika kulture, druga v okviru Zavoda za kiparstvo leta 2008. Obe je delala ista sodelavka iz UMAR, ki velja za največjo strokovnjakinjo na tem področju. Tretja študija je bila narejena v okviru Urada za intelektualno lastnino leta 2011. A, kar je pomembno je, da je študija iz 2008 pokazala, da so multiplikatorji za kulturo najvišji od vseh javnih dejavnosti. Ekonomisti velikokrat oporekajo tem učinkom z vidika, da bi bil morda ta denar bolje naložen kje drugje ... Imamo slovenske študije, ki kažejo, da so ti učinki zelo močni, samo nanje se nihče ne sklicuje. Na to poskušamo opozarjati. Tudi sam zadnje pol leta, odkar sem se vrnil v Slovenijo, poskušam na to opozarjati, a dejansko teh študij nihče ne pogleda in jih ne bere. Ne vem, zakaj, naj pristojni to sami pojasnijo.

Druga stvar, ki se omenja, so davčne olajšave. Spomnil bi, da je bil že za časa ministrice Širce dan predlog ekonomske študije (a to ni bilo izvedeno), s katero bi lahko dejansko izvajali takšne olajšave, da bi bile smiselne tako za državo kot za vlagatelje. Izračuni iz leta 2010 kažejo, da je iz te olajšave (0,3 plus 0,2 odstotkov) uporabljeno okoli 10 do 15 odstotkov možnih sredstev. To pomeni, da vsaj 85 odstotkov ostane neporabljenih. Najverjetneje zato, ker višina sredstev ne motivira ne sponzorjev ne donatorjev. Tudi minister Turk je na začetku mandata potrdil, da se bo takšna študija vendarle izvedla, vendar to ni bilo izpeljano ...

Kolegica Jedrt Jež Furlan je omenjala samozaposlene in učinke nove zakonodaje ... Te dni je bil dan predlog na Ministrstvo za finance. S pomočjo podatkov Ministrstva za kulturo nam je uspelo izračunati konkretne učinke teh novih davčnih ukrepov. Zdi se mi prav, da vam jih tudi povem. Niso veseli. V letu 2013 bodo samozaposleni izgubili skupno okoli 600.000 evrov, a to je še zelo malo. V letu 2018 bo te izgube za 1,5 milijona evrov. To pomeni milijonsko nespodobno povabilo ... Skratka, ti učinki so neznanski. Vsak samozaposleni naj bi v letu 2018 izgubil za okoli 1.400 evrov ... Zdelo se mi je prav, da vam te izračune povem ... Sestanek na Ministrstvu za finance je dogovorjen in imamo tudi že pripravljene predloge, s katerimi bi to vendarle lahko precej omilili. Vemo, da to ni rešitev ampak je poskus, da se vsaj začasno preprečijo drastični učinki. Rešitev bi bila v celostni spremembi tega področja, v celostni spremembi statusa samozaposlenih ...

Anton PERŠAK, pisatelj in nekdanji državni svetnik

... Moja replika bo pozitivna, ne negativna. Verjetno je tako, da vi na te delavnice pač vabite ljudi iz ministrstev, vabite ljudi iz raznih organov, ki seveda za to niso zainteresirani. Če bi vabili društva, če bi vabili ljudi neposredno iz asociacij iz kulturne sfere, bi seveda mi uporabili to kot orožje v nekem boju s politiko. Politika pa teh števil ne želi slišati in ne želi priznati. V principu gre za to, da je paradigma, ki seveda v Sloveniji velja in to praktično od osamosvojitve naprej, ne samo v času te vlade, da je treba kulturo odriniti iz javne sfere, jo na nek način nevtralizirati, jo poriniti na trg, kar z drugimi besedami pomeni v sfero množične kulture, jo kot neko elitno kulturo v bistvu nevtralizirati, ker ima prevelik vpliv in je po tej plati konkurenčna politiki. Zaradi tega politika ni zainteresirana, da se to prizna. Ti podatki včasih pridejo tudi iz drugih držav in jih citiramo na kakšnih forumih in tako naprej, ampak država se naredi, da jih presliši. Noče tega priznati. Kajti če bi priznala, bi pravzaprav to bilo v skladu s kvazi ekonomistično paradigmo, da država podpira tiste dejavnosti, ki so donosne, ki prinašajo dodano vrednost ... Vsi vemo, da plačamo več davka, kot dobimo za knjigo, da država od knjige pobere več davka, kot ga v knjigo vloži. A tega še nikoli ni priznala ... Problem je, da gre za politični koncept, ki je povezan z neko neoliberalno ideologijo, tudi z nekim pritiskom, da je treba iz kulture narediti potrošniško dejavnost, ne pa družbeno pomemben sektor.

Dr. Zoran BOŽIČ, predsednik Komisije Državnega sveta za kulturo, znanost, šolstvo in šport

... Menim, da je danes za slovensko kulturo zgodovinski dan. Nikakor ne zaradi našega posveta, ampak zaradi popoldanskega dogajanja ob 7. februarju, ko je bil Prešeren še živ. Se pravi, ne na dan smrti, ampak dan prej, ko bomo imeli prvič v zgodovini dve kulturni prireditvi. Ena bo znotraj Cankarjevega doma, druga bo zunaj Cankarjevega doma. Ob tem se poraja samo retorično vprašanje: če bi se slučajno pojavil France Prešeren, doktor prava, ne kot zombi, ampak kot relikv iz preteklosti, katere proslave bi se udeležil? Tiste zunaj ali tiste znotraj?

Mitja BERVAR, predsednik Državnega sveta

... Na posvetu smo imeli zelo veliko sogovornikov, soočili so se različni pogledi, kar daje predvsem spodbudo, da je treba na tem področju delati še več, da je treba najti možnost, da kultura začne morda na novo ... Kultura nas ni nikoli pustila na cedilu, vedno nam je dala pravi smisel in misel za naprej. Očitno današnja država ponovno potrebuje svoje mnenje, svojo raznolikost tudi v razmišljanju kulturnikov, morda tudi drugih. In določene stvari, ki sem jih slišal, me navdajajo predvsem

z veseljem. Kljub vsej tragediji, ki smo jo slišali, je tukaj še nekaj ljudi, ki vedo, kaj hočejo, ki so pripravljeni o preblemih spregovoriti. Zato se bom zelo zavzemal, da se bo dinamika pogovorov nadaljevala tudi v Državnem svetu, ki je prostor za izmenjave različnih mnenj. Vesel sem, da nas tudi v prihodnje čaka še nekaj takšnih pogovorov. Pa naj bo kultura tista nova paradigma, ki jo nujno potrebujemo v pogovorih o naši in skupni bodočnosti v državi!